

# Miskolci Keresztény Szemle

---

A KÉSZ ökumenikus kulturális folyóirata

59. (XV/3.) szám

2019

---

## SZERZŐK

Arató Péter	Nagy Ákosné Szigethy Piroska
Bodnár Dániel	Papp Zoltán
Bolla Zsuzsanna	Pethő Judit
Dr. Galli István	Dr. Szalai Péter
Hideg Ágnes	Szádeczky-Kardoss Géza
Prof. Horváth Attila	P. Szabó Ferenc SJ
Jánosy István	Szőcs Géza
Magyar Gyula,	Prof. Varga Zs. András
Dr. Matits Ferenc	Varga János
Máger Ágnes	Dr. Várhelyi Krisztina
Móra Ferenc	

# Tartalomjegyzék

- PETŐFI SÁNDOR (1823–1849): Úti jegyzetek, 1845 (3)  
JÁNOSY ISTVÁN (1919–2006): Kérdés felelet (5)  
MÓRA FERENC (1879–1934): Ami a Rákóczi-törvényből hiányzik (6)  
SZŐCS GÉZA: Könyvheti megnyitó (8)
- **ÜNNEPEK – ALKALMAK** •  
Koszorúzás a szétszórás emléknapján (10)  
„Az elbocsátott vad” (11)
  - **EGYHÁZAK, TEOLÓGIÁK, HITVALLÁSOK** •  
SZABÓ FERENC SJ: „Hol van a te Istened?” (13)  
PETHŐ JUDIT: „Miért beszélnek úgy az egyházban, hogy nem értem?” (18)
  - **EGYHÁZAK ÉS TÁRSADALOM** •  
A magyar falu kitörési pontjainak nyomában (21)  
PAPP ZOLTÁN: A keresztény család (26)  
BOLLA ZSUZSANA: Lutheránus iskolasziget Miskolcon (34)  
ARATÓ PÉTER-SZÁDECZKY-KARDOSS GÉZA: A Máltai Szeretetszolgálat  
Szimfónia programja (39)
  - **EGYHÁZ ÉS TÖRTÉNELEM** •  
BODNÁR DÁNIEL: Isten szól hozzánk rajta keresztül (44)  
Kegyelem életfogytig (49)  
HIDEG ÁGNES: Árvízi szintjelző táblák Miskolcon (51)  
VARGA Zs. ANDRÁS-HORVÁTH ATTILA-SZALAY PÉTER: Magyarország  
az I. világháború után (53)
  - **EGYHÁZAK ÉS KULTÚRA** •  
Szent és profán (70)  
VÁRHELYI KRISZTINA: A Tiszteletreméltó (Kelemen Didák) szolgálata  
dokumentum filmbemutató (74)  
NAGY ÁKOSNÉ SZIGETHY PIROSKA: Jeruzsálemi Mária (77)
  - **IN MEMORIAM** •  
Lélekemelő (79)
  - **IN MEMORIAM** •  
MATITS FERENC: Tisztelgés Tóth Sándor szobrászművész emléke előtt (81)  
VARGA JÁNOS: „...hogy örömhírt vigyek a szegényeknek” (84)  
GALLI ISTVÁN: Megemlékezés Boleratzky Lóránd egyházjogásról (90)  
Akadémiai Magyar Zenei Estek (94)
  - **SZERKESZTŐSÉGI ÜZENETEK** •

PETŐFI SÁNDOR (1823–1849)

## Úti jegyzetek, 1845

Miskolcig már voltam, azon túl még nem, s így Kassa volt az első hely, mely kíváncsiságomat igénylő. Utazásom harmadik napján estefelé végre megláttam a kassai gót templomot, mely a város közepén úgy áll, mint valami óriás barát sötét csuklyában. Maga a város szép, igen szép halott. Semmi élet benne.

A pesti gyorszekér csak Kassáig jár; onnan egy másik viszi az embert Eperjesig. Kassára úgy uzsonnatájban értünk, s az eperjesi szekér csak másnap indult, s így az éjet ott töltém. Gyalázatos fogadónak leggyalázatosabb szobájába esvén, resteltem otthon maradni. Bejártam a várost. Különben az is csalt kifelé, hogy – amint már többektől hallottam – Kassán igen sok szép leány van, s ezek látásáért én mindig örömet fáradok. De biz én egyetlen egy szép fehércselédet sem láttam, kivéve azokat, melyek föstve vannak címerül imitt-amott a boltok elébe; már ezek oly remek, hogy Pestre is beillenek, ha a Váci-utcába nem is, de a Váci-útra bizonyyal.

Bevetődtem a színházba is, hol német komédiások remekeltek a kontárkodásban. Én játszottam hatodmagammal Ozorán, Cecén, Szilas-Balháson, Sár-Bogárdon stb., de soha sem nyaggattuk így halálra a művészetet, mint ezek. Oh, városa Kassának! vagyon a te környékedben bősege az erdőségnek, melynek fáin teremnek ágak, különösen alkalmasok furkósbotokra; és te városa Kassának, még sem használod ezen ágakat fegyverekül, hogy velük kiugrasd falaid közül a művészetnek ezen halálos ellenségeit; oh nem, te ezt nem teszed, sőt inkább seregestül csődülnek mindkét nembeli lakóid a spektakulumokra, s hallgatják – a gyönyör tengerében fuldokolva – az irgalmatlan ordításokat és hebegéseket; és ha elérzékenyülésre kerül a dolog, tehát elérzékenyülnek szende lelkű leányaid, és elérzékenyülve omlanak azon bajnok ifjak karjaiba, kik a XIX. század rettegésére katonásdit játszanak.

Kora hajnal volt, hogy másnap az eperjesi gyorszekérre ültem. Egymagam utaztam, mi már régi ohajtásom volt. De nekem a sors mindig akkor ad kanalat, ha levesem nincs, és vizont. Kényelmemet nem használhattam, mert a hideg miatt a szekér egyik zugába zsugorodtam. Hűvös, ködös, komor volt a reggel, mint szívemben – Kassa emléke, hol magyar szót alig hallottam.

Eperjesen Kerényi Frigyeshez szállottam, s nála tölték egy hónapot.

Szerencsés egy fickó ez a Kerényi, kénye-kedve szerint élheti világát s könnyen füttyölhet, pamlagán heverészve, ha bizonyos urak rákiáltják az anatómát, hogy ő nem költő.

Tompa is Eperjesen volt. Nevelősködött. Kétszáz bankó forintért. Miska pajtás! Rád illenek nagy druszád szavai:

„Megnehezült az idők viharos járása fölötted!”

De vigasztaljon bajtárs, hogy velem egy csillag alatt születél, kis különbséggel – te a sorsnak mostoha, én édes, de kitagadott gyermeke vagyok. Téged eltaszított magától a sors, én pedig elpártoltam tőle, mert függeni senkitől nem akartam, nem akarok... s így tán méltán is neheztel rám. De semmi! azt olvastam én egy régi magyar játékszini zsebkönyvből, hogy

*Lesz még idő, bár sokára,  
Amikor a magyarúl  
Éneklő fők homlokára  
Borostyánág kanyarúl*

Vagy alkalmazva:

*Lesz idő s tán nemsokára  
Amikor a magyarúl  
Éneklő fiúk markába  
Bankóteljes tárca hull.*

Boldog órákat töltöttem Kerényivel és Tompával. Nem említem a többiekét, kiknek barátsága örökre édes emlékezetűvé tette ezt az utamat; mert annyian vannak, hogy egész lajstrom lenne, ha mindegyik nevét leírnám.

Egy este a tanuló ifjúság fátylós zenével tisztelt meg. Megvallom, hogy ez engemet meg nem lepett. Nem elbizottságból, a világerő sem.

Mikor még nyomva sem láttam nevemet, csak magamnak firkáltam; mikor még statiszta voltam a pesti Nemzeti Színháznál s hordtam a szinpadra a székeket és pamlagokat, s a színészek parancsára kocsmába szaladtam seréért, boréért, tormás kolbászért stb.; mikor még strázsáltam vagy főztem a kukoricagombócokat közlegény társaim számára, s mosogattam a vasedényt oly téli hidegben, hogy a mosogatóruha ujjaimhoz fagyott, s mikor a káplár „menjen kend!”-je lehajtott a havat kihordani a kaszárnyaudvarból: mindenkor már világos sejtéseim voltak arról, mi velem egykor történni fog, s mi meg is történt. Megálmodtam az őrszoba meztelen faágyán, hol – mint de Manx báró – az egyik oldalamat alám tettem derékaljnak s a másikkal betakaróztam, megálmodtam itt, hogy nevet szerzek két országban, melyet az egész világ kritikusaiknak ordító csordája sem lesz képes megsemmisíteni. És álmom teljesül lassanként... nem, sőt hamarább, gyorsabban, mint gondoltam. Amerre csak jártam, öleltek, szerettek... bár gázoltatásomra mindent elkövetnek a kritika hősei. Én csak azt mondom nemzetemnek, mely figyelmére méltatott, hogy figyelme nem lesz eltékozolva! – –

*(A költő észak-magyarországi utazásáról szóló beszámolójának e részletével emlékezünk halálának 170. évfordulójára.)*

JÁNOSY ISTVÁN (1919–2006)

## Kérdés felelet

– Fiam, vasárnap mi lesz veled?  
– Szamár vemhén királyfi leszek.  
Barkák, olajágak lengenek.  
Szegények gúnyáit terítik élém.  
Kést köszörülnek az út túlfelén.

– Fiam kedden mi lesz veled?  
– A bölcseknek megfelelek:  
Addig üdv, élet nem lehet,  
míg embert ölnek, keserítenek,  
míg ki nem hullnak tigrisfogak,  
míg méhben ölnek magzatokat.

– Fiam szerdán mi lesz veled?  
– Korbáccsá fonok kötelet,  
s kiverem a templomból a kufárt,  
ki bűnbánatot pénzre vált.

– Csütörtökön mi lesz veled?  
– Nékem bárányt készítenek,  
s én leszek Bárány. Testem izzad.  
Engem esznek, engem isznak.

– És pénteken mi lesz veled?  
– Azt néked látnod nem lehet!  
Nem kell mákony izsópszáron.  
A végső kint ki kell állnom.  
Mi embert ért és érni fog!

– És szombaton mi lesz veled?  
– Liliomként hitekben kikelek.  
Szirmom a selymes fellegek,  
s porzóm a Nap!

– És vasárnap mi lesz veled?  
– Kiforgatják a hitemet!  
Mondják: nem vagyok csak ember,  
hanem isten. Megjelentem  
megváltani a világot.  
Mondják: nem apától lettem,  
de galambtól, s testi mezben  
feltámadtam, s mennybe szállva  
ülök az Isten jobbára.  
Ezzel szőnek álmat rólam,  
s éber szómat, mit kiróttam:  
a nemölést, a nemártást  
hátuk mögé vetik, áldást  
várván, hogy „keresztalálom  
megváltotta világot!”  
Gyilkosnak, pénzforgatónak,  
gyengébbet sanyargatónak  
oldást adnak: „halálomban  
minden bűnüket lemostam.”  
Én csak egyet parancsoltam:  
Ne ölj!, s tartsák, amit mondtam!  
Nincs fölmentés, nincs bocsánat,  
míg a világ virággá nem támad,  
boldogságos kék szirmomá,  
és a Halál omlik rommá!



MÓRA FERENC (1879–1934)

## Ami a Rákóczi-törvényből hiányzik

Az országgyűlés ma harmadik olvasatban fogadta el, és emelte törvényre azt a javaslatot, mely rehabilitálja Rákóczi Ferencéket a hazaárulás vádjára alól. Az új törvény kuriális stílusán is keresztülérzik az igaz kegyelet, s halvány visszaverődése megtetszik rajta annak a lobogó tűznek, mellyel a magyar nép fogadja visszatérő fejedelmét.

Hanem akármilyen szép az a törvény, mégis hiányos az. A fejedelem nem szorul se rehabilitációra, se gloriifikációra: szent emléke örök aureolával körülfontva élt minden nemzedékek szívében Hanem azok, akik eladták őt alacsony haszonlesésből, akik hontalanná tették nemtelen bosszúból, akik nevét meggyalázták császári mosolygásért: azok megérdemelnék haló porukban is az örökös szégyent.

Ez hiányzik az új Rákóczi-törvényből: azoknak a kipellengérezése akik őt proskribálták. A történelem szelleme igazságot követel: a rettentő bűnért, amelynél rútabb nem szennyezi be egy nemzet annalesait sem, rettentő büntetést. Megbélyegzést az örök emlékezet okáért, hogy tanuljanak belőle minden eljövendő nemzedékek, s visszarettenjen az a szellem, amely az 1715:XLIX-et beiktatta a corpus jurisba. Mert ez a szellem ma is él, hol tolvaj módon bujkálván közöttünk, hol arcátlan merészséggel hivalkodván a közélet nyílt piacán.

A Csacsogó Klió szavát elfojtja a szégyen, mikor az 1715-iki diéta szégyenparagrafusáról beszél. Történetíróink félve kerülgetik ezt a bűnt, mintha attól tartanának, hogy részletezését még a papír se állja, amely pedig nem tud pirulni a közmondás szerint. A szégyentörvényhez nem fűznek bőszerű kommentárt, csak az osztozkodást jegyzik föl, amikor a keselyűk nekiláttak a prédának: a bujdosók konfiskált birtokainak.

Heberstein, Salm, Breuner, Trautson, Rindsmaul, Starhemberg, Abensberg-Traun, Lamberg, Althan, Sickingen, Harrucker, Consbruch, Altenberg, Montecuccoli, Locher, Ditrichstein, Schönborn – íme, azoknak a labancvezetőknak a listája, akik a javát kapják az istentelen kurucok dúsz birtokainak. No, nem ingyen, annyira nem vitte a nagylelkűséget a diadalmas császár. Harrucker János főhadiszállító 24000 pengőért kapta meg a kincstártól Gyulát, Békést, Szeghalmot, Öcsödöt, Csabát, Szarvast, Dobozt, Kőrös-Ladányt, Gyomát, Vészőt, Orosházát, Csorvást. Volt, aki öt-ekkorai birtokért még ennyit sem fizetett.

De vannak ám szittyák is, kemény kuruc-viselt magyarok, akik térden állva csúsznak egy kis „consolatióért”. Egy-egy főispánságért, egy-egy püspökségért húszan is folyamodnak a magyar főurak közül, biztosítván „állhatatos hívségükről az felséges ausztriai házat”. Egy kis „vigasztalásra” fáj mindnyájának a szíve. Hanem azért nekik mégiscsak a csont jut a koncból, a húst leszedték az osztrák urak. Károlyi Sándor maga csak grófságot kap az erdődi, huszti, hódmezővásárhelyi és tarcali javakkal egyetemben, az édesapja pedig a fia érdemeiért a lator Thököly birtokait. A Nádasdyak, a Pálffyak, az Illésháziak, az Okolicsányiak, a Zemberiek, a Lónyaiak, a Csákyak már csak egy-egy uradalmat kapnak azoknak a birtokaiból, akikkel némelyikük nemrég még együtt harcolt – pro libertate.

Íme ezért marasztaltattak el Rákócziék „az irtóztatós hazaárulás és felségsértés gonosz bűnében”, ezért „lettek hazájuknak nyilvános ellenségei, hazaárulók, és az igazi szabadságnak felforgatói, akiket mindenütt lehet üldözni és elfogni, hogy érdemelt büntetésüket elvegyék”. Ennél nyilvánvalóbb lélekvásárlást nem mutat fel a világhistoria, ennél leplezetlenebbül sohasé garázdálkodott a kapzsiság.

Az 1715-iki diéta bűne magyar bűn, s foltja égetőbb a nemzeti becsületen minden sérelemnél, amit idegen kéz ejtett rajta. A Carrafák, Cobok, Heisterekek, Kollonicsek és a többi bestiák idegen nációk. Idegenek nemcsak érzés, hanem faj, vér, nyelv szerint is, született ellenségeink, mint őznek a farkas. Hanem annak az országgyűlésnek a tagjai, melyik Rákóczit gonosztevőnek cégérezte, s ezzel örök szégyent ejtett a magyar törvénykönyvön, magyarok voltak. A rendi alkotmány szerint színe-virága az országnak. Az ő bűnük nagyobb, mint azé az idegen császáré, akinek kedvéért elkövették. Ennek ellensége volt a kurucok királya, nekik vér szerint való atyjukfia és választott fejedelme.

Méltó, hogy mikor ünnepet szentelünk a legragyogóbb magyar szabadsághősnek, aki mindenét odaadta a hazáért, ne feledkezzünk meg históriánk eme sötét alakjairól sem, akik minden szentet eladtak egy-két uradalomért.

*(Az írás először a Szegei Naplóban 1907. április 12-én jelent meg. Ezzel emlékezünk a 140 évvel ezelőtt született Móra Ferencre, valamint a július 8-án kezdődött Rákóczi-emlékévre, mellyel II. Rákóczi Ferenc erdélyi fejedelemmé választásának 315. évfordulója előtt tisztelgünk.)*

SZŐCS GÉZA

## Könyvheti megnyitó

Kedves miskolci könyvbarátok, tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Köteles megilletődöttséggel üdvözlök mindenkit itt, ebben a térben, amelyben nemcsak a könyvünnepe gondolata fogalmazódott meg először ebben az országban, hanem amely térben, közvetlenül itt, a közelünkben, tudtommal először állítottak fel egész alakos köztéri szobrot Kossuth Lajosnak.

A Föld három legkíváncsibb élőlénye a tudósok szerint a macska, a majom és az ember. Az emberi kíváncsiság és a ráépülő kultúra immár meghaladja a Föld-bolygó léptékét, és a kozmosz dimenzióit feszegeti, térben és időben egyre távolabbi pontok felé irányulva. És akkor hogy lehet, hogy a majmok és azok a szegény cicák ennyire lemaradtak tőlünk, hozzánk képest?

A titok a felhalmozott tudás átadásának igényében és képességében rejlik. Abban, hogy az egyes generációk ne kényszerüljenek nulláról kezdeni, vagyis újra megszerezni azokat az ismereteket, amelyeket elődeiknek már sikerült összegyűjteniük és koherens rendben, strukturált halmazokban elhelyezniük.

Ennek a tudás transzfernek a legfontosabb, a döntő eszköze a könyv. Valaki azt mondhatná, nem is a könyv, hanem az írás megjelenése. De a csomóírás, az ékírásos tábla, vagy a pálmalevelekre felrótt betűk, a csak beavatottak által ismert hieroglifák hatékonysága az ismeretek átadásában Gutenberg találmányával érte el azt a mértéket, amellyel az emberiség ki tudott és fel tudott emelkedni.

És most mégis, egyre többen értekeznek a Gutenberg-galaxis összeomlásáról, végéről, letűnéséről. Itt érdemes megjegyeznünk, ha egy galaxis összeomlik és megszűnik, ez nem egyszerűen annyit jelent, hogy eltűnik. Nem. Hanem miután a csillagok felfúvódnak, majd úgynevezett vörös törpékké válnak, meg fehér törpékké, a galaxis helyén egy fekete lyuk keletkezik, amely beszippant mindent, még a fényt is, és nem enged ki magából többé semmit, még a fényt sem.

Leírásom talán lehetne szakszerűbb, de nemigen tudok szabadulni a vörös és fehér törpék a fekete lyukban képzetétől. Ám ennek nincs jelentősége a mi szempontunkból. Annak van jelentősége, hogy a galaxisok összeomlása egy félelmetes fekete lyukat eredményez és hogy maga után, ami nyilván nemcsak csillagászatilag igaz. Vagyis nem csak távoli galaxisokra, hanem az emberiség szerény kis magángalaxisára is, ami Gutenberg nevét viseli, s amely ha eltűnik, mentális térképünkön, sőt valóságunkban, magában az emberiség kollektív tudatában nem pusztán egy közönséges, mondjuk ártatlan, hanem egy min-



dent elnyelő üresség fog keletkezni. Egy agresszív fekete törpe. De lehetne óriásnak is neveznünk, egy olyan kolosszusnak, amely visszavetne bennünket a macskák és páviánok intellektuális és morális színvonalára.

Ez lenne a válaszuk, ha valaki azt kérdezné, mi értelme a könyveknek és a könyvhétnek. Önmagunk épségének megőrzése, és utódaink azon esélyének garantálása, hogy ne válhassanak belőlük se rabszolgák, se zombik, se robotok, mert az emberi civilizáció alapja a könyv, és amikor így összegyűlünk egy-egy maihoz hasonló rendezvényen, valójában nem azért tesszük, hogy megvásároljunk néhány újabb könyvet, hanem hogy erre emlékezzünk, és ezt tudatosítsuk.

Köszönöm, hogy meghallgatták gondolataimat innen, a galaxis perifériájáról.

*(A 90. Könyvhét miskolci országos megnyitója alkalmából elhangzott beszéd szerkesztett változata. Supka Géza író 1927-ben a Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesületének miskolci közgyűlésén javasolta az első könyvhét megrendezését.)*

## Koszorúzás a szétszórátás emléknapján

A Keresztény Értelmiségiek Szövetsége miskolci csoportja 15 éve koszorúzással emlékezik meg az 1950. június 17-én éjjel történt eseményekről, amikor az ávosok a minorita rendházból nyolc szerzetest szállítottak el akkor ismeretlen helyre. P. Péchy Alán tartományfőnök, Maksó Gellért teológus növendék, Mézinger Ferenc és Polonkai Arnold novíciusok, fr. Grohmann János orgonista, fr. Nagy Sándor sekrestyés, fr. Krizsán Sándor és Szabó József diák lett a kitelepítés, a szétszórátás áldozata.

Idén június 18-án került sor a koszorúzásra, amelyen Kladiva Imre apát, jászapáti plébános mondott beszédet, és ugyanő mutatta be az ünnepség után a templomban a szentmisét. A



rendház falán elhelyezett emléktábla előtt P. Artur Prenkiewicz házfőnök köszöntötte a vendégeket és a híveket, majd Kladiva atya beszélt a 69 éve történt eseményekről.

A saját életéről, sorsáról is beszélt, hiszen 10 éves korában, 1952. június 27-én szüleivel, nagymamájával, testvérével együtt őket is elhurcolták az ávosok szülőfalujából, Besenyőtelekről. A Hortobágyra kerültek, először a helyi kultúrházban, a földre terített szalmán aludtak, majd a hírhedt Borsós-tanyára kerültek, ahol egy szobában, három emeletes ágyon szállásolták el őket. Ez a Borsós-tanya a miskolciak számára ismeretes hely, hiszen azokban az években Miskolcra több mint 600 embert telepítettek ki oda. Később tudta meg, hogy két pap is oda került száműzetésbe, az egyik Eperjesi Dénes atya, aki évtizedekkel később első plébánosa lett a frissen szentelt Kladiva atyának.

1953 tavaszán meghalt Sztálin, s utána határozott úgy a kormány, hogy megszüntetik ezeket a táborokat, így a Kladiva-család 1953. szeptember 27-én visszatérhetett Besenyőtelekre, de nem a saját házukba, és édesapjukat még a tsz-be sem vették fel.

A megemlékezés után a KÉSZ helyi csoportja, a minorita plébánia képviselőtestülete és a Ferences Világiak Rendjének képviselői helyezték el a koszorúkat az emléktáblán. A megemlékezésen közreműködött a templom Szent Ferenc-kórusa.

*Fotók: Fojtán László*



# „Az elbocsátott vad”

## JÁNOSY ISTVÁN EVANGÉLIKUS LELKÉSZ, PEDAGÓGUS, ÍRÓ, KÖLTŐ ÉS MŰFORDÍTÓ SZÜLETÉSÉNEK CENTENÁRIUMÁRA

1919. május 18-án Besztercebányán született, ahol édesapja a helyi gimnázium tanára volt. A gyermek első élménye házuk leégése volt, így indult drámai fordulatokban bővelkedő élete. A trianoni békekötést követően családjának menekülnie kellett szülőhelyéről. Édesapja a Fasori Gimnázium történelem-latin-szakos tanára lett, így fia is itt érettségizett – kitüntetéssel – 1937-ben. Ezt követően a soproni evangélikus teológiai karra, majd egy félév múlva a budapesti tudományegyetem görög-latin-pszichológia szakán folytatta tanulmányait. Ennek elvégzését követően ismét beiratkozott a teológiára, ahol 1944-ben – vizsgáinak beszámítását követően – teológusi diplomát szerzett.

1944. június 13-án Budapesten avatták lelkésszé Dr. Raffay Sándor, Kemény Lajos és Wolf (utóbb Ordass) Lajos püspökök szolgálatával. Segédlelkései működését a Deák téri evangélikus egyházközségben az angyalföldi lelkései körzetben kezdte. Principálisa Rimár Jenő evangélikus lelkész volt, aki mintegy ezer illegális keresztelővel részt vett az üldözött zsidók mentésében. A keresztelési anyakönyv tanúsága szerint ebben a tevékenységben Jánosy István is részt vállalt.

A Fasori Gimnázium tanári létszámának háború miatti csökkenése miatt 1945 szeptemberétől itt óraadó tanár lett, latin és görög nyelvet tanított. 1948-ban azonban – mivel tanártársai visszatértek a hadifogságból és a nyugati emigrációból – nem nyert további alkalmazást. 1948 és 1953 között állami iskolai tanár volt, közben elvégezte az orosz nyelv-tanári tanfolyamot és orosz nyelvet is tanított. 1954-ben tanári munkáját lezárta, és a szabadfoglalkozású írói, műfordítói pályát választotta.

Személyiségében a teológiai és a költészeti-művészeti érdeklődés kettőssége viaskodott. Erről 1986-ban így vallott: „...ha a keresztény ideált szigorúan és következetesen akarjuk megvalósítani, ... észrevétlenül egyre szintelenebbé válik a körülöttünk és bennünk zajló világ.” Ugyanakkor „... a Természetnek ... a cenzúrázatlan teljessége maga az antik pogányság.”<sup>1</sup> A teljesség iránti vágyódását a Mozart vallomása<sup>2</sup> című versében így érzékelteti:

Minden hiábavaló:  
hatalom kincs, tudás.  
Minden mulandó,  
csak a szépség örök:  
virágok szeme,  
lepkék vibrálása,  
szerelmesek bizsergése,

<sup>1</sup> Jánosy István: Távolodó arcok, Magvető Könyvkiadó, 1990. 112. oldal

<sup>2</sup> Jánosy István: Összegyűjtött versek, Kortárs Kiadó, Budapest, 2004. 589. oldal

méhben magzat remegése,  
ártatlanság szépsége,  
szivárványos öröm.  
Szenvedés sikolya,  
kínjaim pallosa,  
a *Lacrimosa*,  
a *Symphonia concertante*.  
Csak a szépség örök!  
Szeretlek Szophia!

A kereszténység és az antik pogányság közötti választás kényszere meghatározta egész életművét és személyes sorsát is, „és csak évtizedek múltán jött rá, amire Szent Ágoston is, hogy Platon és Jézus öröksége, görög antikvitás és kereszténység végső soron egybecseng.”<sup>3</sup> Az evangélikus egyházzal a lelkeszi pálya elhagyása után is ápolta kapcsolatait. Az 1979-ben indult Diakónia majd a Credo folyóiratok szerkesztőbizottsági tagja lett. A halála előtti években a gyenesdiási diakóniai otthonunk mellett épült házban élt, ahol a vasárnapi istentiszteletek rendszeres látogatója volt.

Küzdelmei egy kivételesen gazdag életműben teljesedtek ki. Költői munkásságában meghatározó szerepet játszottak az álmok. A róla szóló monográfiában Kabdebó Lóránt így méltatja: „... verseinek egy része elemi erejű álomviadal, öszoztönös, szinte primitív elbeszélése annak, amit a század folyamán mindnyájan átélünk.”<sup>4</sup> Számos ókori és kortárs szerzőt fordított, Platon Az állam-ától Milton Elveszett paradicsom-án keresztül Eliot Pusztaság-áig, de neki köszönhetjük a Mahabhárata és a Rámájana magyar nyelvre történő átültetését is.

Babits Mihály Az elbocsátott vad című versében ír egy király által élve elfogott szarvasról, melyet gyűrűvel történő megjelölését követően engednek el. Ha valaki elejti a vadat, ebből tudja meg, hogy az a királyé volt. Jánossy István is ilyen elbocsátott vadként élte életét. Az Úr jelölte meg magának, azután elbocsátotta. Eltávolodhatott ugyan Tőle, de sosem feledhette, hogy vissza kell térnie Hozzá. Babits versének utolsó versszakával<sup>5</sup>:

Vezessen Hozzád a szabadság!”  
így kérem olykor aki vár,  
mert nem annak kell az imádság,  
ki Istent megtalálta már.

2006. augusztus 19-én halt meg, földi maradványait gyenesdiási házának falában szeptember 30-án helyezték el. Hamvai fölött Nagyné Szeker Éva lelkész Máté evangéliumának 21. részének 17. verse alapján hirdette a feltámadás evangéliumát:

„Erre otthagya őket kiment a városból Betániába, és ott töltötte az éjszakát.” **(ZsJ)**

*(Az írás az Evangélikus Élet Magazinban 2019 augusztusában  
megjelent emlékezés bővített változata.)*

<sup>3</sup> Uo. 113. oldal

<sup>4</sup> Kabdebó Lóránt: Jánossy István, Életünk Könyvek, Szombathely, 1995. 5. oldal

<sup>5</sup> Babits Mihály: Összegyűjtött versei, Szépirodalmi Kiadó, 1968, 546. oldal

SZABÓ FERENC SJ

## „Hol van a te Istened?”

### A hit és hitetlenség kísértéséről

Szent Ágoston az élő Isten után vágyakozó, üdvösségre szomjazó istenkeresők imáját fogalmazta meg a 41. (42.) zsoltárhoz fűzött kommentárjában. A hívő bizakodón Istenhez fohászzkodva igyekszik válaszolni a hitetlenek gúnyolódására:

*Naponta hallom: Hol van a te Istened?  
és naponta könnyezem:  
éjjel-nappal arról elmélkedem, amit hallottam...  
Keresem Istenemet, hogy lehetőleg  
ne csak higgyek Benne, hanem egy kicsit lássam is...*

*Az ember önmagába tekint és kérdi:  
„Miért vagy szomorú, én lelkem?  
Miért háborgatsz engem?”*

*Lásd, már most örvendezhetünk  
valami belső gyönyörűség megtapasztalásával;  
lám, már valami múlhatatlant pillanthatunk meg a lélek csúcsával,  
még ha töredékes és kérészerű is;  
miért háborgatsz hát,*

*és miért vagy szomorú mégis?  
Hiszen nem kételkedsz Istenedben,  
hiszen meg tudsz felelni azoknak, akik ezt kérdezik tőled:*

*„Hol van Istened?”  
Már valami múlhatatlant megsejtettél,  
miért háborgatsz hát?*

*„Bízzál az Úrban!” (...)  
Csak maradj meg a reményiségben!  
Amit ugyanis látunk, azt nem reméljük,  
ha pedig reméljük azt, amit nem látunk,  
várjuk csak türelemmel! . . .*



Szabó Ferenc

XX. század végére átalakult korunk szellemi helyzete. Ma már túl vagyunk a pöfeszkedő szcientizmuson és a harcos (marxista/kommunista) istentagadáson, istenellességen. Az úgynevezett „Isten meghalt” teológia is meghalt, eltűnt, mint minden

divat. Ismeretes, hogy a modernséget – a modern evilágiságot – gyakran jelölték a nietzschai metaforával: „Isten meghalt.”

Persze – ahogy Martin Buber zsidó filozófus magyarázta – az örökkévaló nem halhat meg; de valami a szem és a Nap közé kerül – a bűn, a gőg felhője –, és eltakarja a Napot, napfogyatkozás áll be. „Ha az ember hátat fordít a napnak, mindig a saját árnyékába lép”, Prohászka szép hasonlatával. Az ember elfordulhat Istentől, elszakítja magát az élő Istentől, így az ő lelkében Isten halott. Ahogy Sartre mondotta: „Ha az ember azt akarja, hogy Isten ne létezzék számára, Isten nem létezik számára.”

Joseph Ratzinger még 1968-ban, tehát pár évvel a II. vatikáni zsinat befejezése után, közzétett egy nagyon fontos, ma is időszerű könyvet: *Einführung in das Christentum*, amely magyar fordításban *A keresztény hit* címmel Bécsben az OMC-kiadónál jelent meg. A hittudós, aki a haladó zsinati teológusok közé tartozott, mielőtt korszerű magyarázatot fűzne a Kredóhoz, jellemzi a mai kor, a hívő és kételkedő ember helyzetét az istenkérdéssel szemben. Itt most csupán egy szempontot szeretnék idézni (18. o.). A hívő hite és a hitetlen hitetlensége manapság fenyegetett; mindketten bizonytalanok, kételkedők. A hitetlenben is felmerül a kétség, kérdés: hátha mégis a hit a valóság. „Éppen úgy, ahogyan a hívő tudja, hogy a hitetlenség fenyegeti, és a kísértést éreznie kell, a hitetlen számára a hit kísértés, amely látszólag végleg lezárt világát fenyegeti! Egyszóval az emberi lét dilemmája alól nem lehet kitérni. Aki menekül a hit bizonytalanságától, annak a hitetlenség bizonytalanságát kell megtapasztalnia, mert ez sem tudhatja biztosan és végérvényesen, nem a hit oldalán áll-e mégis az igazság?”

Hitünk értelmes hódolat Isten előtt, nem beugrás az irracionáléba, de nem is pusztán értelmi következtetések, bizonyítások eredménye. A már idézett francia író-filozófus, Jean-Paul Sartre írta – aki ismert volt ateizmusáról –: valaki nem azért lesz hívő, mert elfogadja Szent Anzelm vagy Szent Tamás istenérveit, de nem is azért lesz hitetlen, mert nem fogadja el őket; az istenhit olyan teljes aktus (szabad döntés!), amely az egész életet elkötelezi.

Egyformán visszautasítjuk a racionalizmust (amely ellen annyit küzdött Prohászka) és a fideizmust. De hangsúlyoznunk kell Pascallal: „Istent a szív érzi meg.” És: „A szívnek megvannak az érvei, amelyeket az ész nem ismer.”

Jean-François Six francia pap, aki tanár volt a párizsi Katolikus Intézetben, és egy időben konzultora a Nem hívők Vatikáni Titkárságának, sokat foglalkozott a hit és a hitetlenség kérdésével. *A hitetlenség és a hit nem azok, aminek hiszik őket* című könyvében ezeket a mélyreható megfigyeléseket teszi: „A hit és a hitetlenség nem egy formulában fejeződik ki, hanem a szívben. Szent János szerint a nem-hívés alapján véve a Lélek elleni bűn. Sokkal inkább abban nyilvánul meg, hogy az ember birtokába akarja venni Istent, semmint abban, hogy elutasítja Istent, vagy ateistának mondja magát. Mert annál, aki ateistának vagy agnosztikusnak vallja magát, meglehet még egy bizonyos becsületesség, hogy elismerje: az ember számára Isten „olyan óceán, amely számára nincs se bárkánk, se vitorlánk”, amint Littré mondotta. Az ateista elég gyakran hallatlan, öntelt, sőt esztelen dolognak tartja azt a meggyőző-

dést, hogy valaki birtokolja az *Igazságot*, tudja, hányadán áll Isten kérdésében. Ilyen szempontból sokan vannak azok a keresztények, akik deisták: számukra Isten evidens, mintegy magától értetődik; szemükben a hívés természetes az ember számára. Ezek a keresztények azt állítják, hogy az ember természetszerűen hívő (gyakran maguk bebiztosítására teszik ezt), és mintegy léte spontán mozdulatával afelé fordul, aki „az eget és a földet teremtette”. De mit jelent ez az odafordulás az önmagunkon túlra, a földünkön túlra, a történelmen túlra?” (Six, *L'incroyance et la foi ne sont pas ce qu'on croit*, 85–86.)

Elfogadhatjuk Bernard Pottier belga jezsuita megállapítását, aki egyik cikkében ezeket írta (*Nouvelle Revue Théologique* 129, 2007, 4–16): A mai világ nem annyira a hitre invitál bennünket, hanem a *kérdésre*. Egy bizonyos aktív agnoszticizmus jellemzi a hívők és a nem hívők világát egyaránt. Ma egyre inkább hangsúlyozzuk a negatív teológiát, a misztikusok által hirdetett érthetelenséget, a „nem-tudás felhőjét” az istenmegismerésben, a „sötét éjszakát” az istentapasztalatban. Nemcsak Keresztes Szent Jánost, hanem a XIX. század szentjét, a fiatal karmelita apácát, Lisieux-i Szent Terézt is idézhetjük (idézi Ratzinger és Six is), aki élete végén arról írt naplójában, hogy rettenetes hitellenes kísértéseket – a semmi kísértését – szenved el; talán nincs is menny; a köd, a fal az égig emelkedik.

„Ha az ember komolyan tekintetbe akarja venni ezt a negatív teológiát – írja B. Pottier (i.m. 5.) –, amely jelenleg jelen van a hit szívében, azt mondhatná, hogy a jelenlegi agnoszticizmus, amennyiben őszintén és aktívan keresi az Isten és az ember értelmét (megértését), egy teológiai téziszre hivatkozhat; ez az isteni lényeg transzcendenciáját úgy akarja megalapozni, hogy visszautasítja a lehetőségét annak, hogy Istennek tulajdonítsa azokat a neveket, amelyek a teremtményeknek megfelelnek.” (Itt utalás van Ph. Secretan „Agnosticisme” cikkére: *Dictionnaire critique de théologie*, éd. Lacoste, Paris, 1998.) Nem követjük tovább a cikkíró, aki megvizsgálja Kant, Camus, Sartre, Welte és Jaspers agnoszticizmusát/hitét.

E ponton még csak annyit jegyzek meg, hogy az idős Karl Rahner is egyre inkább hangoztatta Isten érthetelenségét, és valami „szent agnoszticizmust” vallott Isten Misztériumával szemben. Szerintem Berzsenyinél szebben a teológusok sem tudják kifejezni azt, amiről szó van, *Fohászkodás* című költeményében:

„Isten, kit a bölcs lángesze fel nem ér,  
csak titkon érző lelke ohajtva sejt:  
Léted világit, mint az égő  
Nap, de szemünk bele nem tekinthet. . .”

### A szenvedő Jób lázadása

Az Isten elleni lázadás egyik forrása Jóbtól Dosztojevszkijig és Camus-ig a rossz problémája (misztériuma), a szenvedés, főleg az ártatlanok szenvedése. XVI. Benedek pápa a Szeretet-Istenről szóló szép enciklikájában nem kerülhette meg ezt a kérdést. Miután idézte Jób könyvét (23,3. 23,5–6. 23,15–16.), ezeket írja: „Gyakran nem adatik meg nekünk annak ismerete, hogy miért fogja Isten vissza a karját,

ahelyett, hogy beavatkozna. Egyébként Ő még azt sem tiltotta meg nekünk, hogy, mint Jézus a kereszten, mi is kiáltjuk: „Istenem, Istenem, miért hagytál el engem?” (Mt 27,46.) Az imádságos dialógusban kitartónak kell lennünk az Ő arca előtt ezzel a kérdéssel: „Meddig késlekedsz még, Urunk, te Szent és Igazmondó?” (Jel 6,10.) Ágoston ad e szenvedésünkre választ a hitből: „*Si comprehendis non est Deus* – Ha megérted, akkor Ő nem Isten.” Tiltakozásunk nem kihívás akar lenni Isten ellen, nem is gyanúsítja Őt tévedéssel, gyöngeséggel vagy közömbösséggel. A hívó ember számára lehetetlen azt gondolni, hogy Isten erőtlen vagy „alszik” (1Kir 18,27). Sokkal inkább arról van szó, hogy a mi kiáltásaink, mint Jézusé a kereszten, végső és legmélyebb megerősítése az Ő szuverenitásába vetett hitünknek. A keresztények ugyanis a körülöttük lévő világ minden érthetlensége és zűrzavara ellenére továbbra is hisznek „Isten jóságában és emberszeretetében” (Tit 3,4). Jóllehet, mint a többi ember, elmerülnek a történelem eseményeinek drámai bonyolultságában, a reményük szilárd, hogy Isten Atya, és szeret bennünket, akkor is, ha a hallgatása számunkra érthetetlen.”

Van olyan gondolkodó, aki a rosszat tárgyalva egyenesen Isten személyes mivoltát teszi „felelőssé” (Raimon Panikkar: *La Trinité*, Cerf, Paris 2003, 57). Pontosabban így veti fel e nehézséget: Ha Isten „személy”, ez nehezen egyeztethető össze az emberre alkalmazott „személy”-fogalommal. Tény az, hogy ebben a szemléletben Isten gyakran úgy jelenik meg, mint a gyermekei szenvedésével, a rosszal szemben közömbös apa. Miért engedi meg a szenvedést? A bűn váltságáért Fia vérét követeli, azt, hogy Jézus áldozza fel magát az emberek szeretetéért. Sokszor nem az Isten emberszeretetről, hanem inkább az „Atya” kegyetlenségéről és szadizmusáról kellene beszélnünk – mondják a kritikusok. Követeli imáinkat, de az – ritka kivétellel – hidegen hagyja a „gondviselő” Atyát. Nem válaszol, nem hallgatja meg imáinkat. Vajon nem tudott volna jobb világot teremteni? És ha nem, miért akarta vagy engedte meg, hogy a világ olyan legyen, amilyen: annyira tökéletlen, rendezetlen, oly kevésbé szolgál gyermekei örömére? Igazában itt megismétlődik Jób panasza, akinek meg kellett elégednie monológjával, a színlelt párbeszéddel, hiszen igazi válasz nem érkezett felülről.

Sok teológus és lelkipásztor kísérletezett azzal, hogy választ keressen, valami megoldást sugalljon; és annyiféle megoldás kínálkozott, ahányféle istenfogalom vagy istenkép létezik. Isten rejtőző istenség; sokszor annyira elrejtőzik, hogy létét is lehet tagadni. Valójában csak egyetlen válasz van: nem racionális, hanem a szív és a hit válasza: Jézus a kereszten. Ő magára vette szenvedéseinket, szerető engedelmességével megfordította az emberi állapotot. Amikor a kereszten kilehelte lelkét, némán, fejét lehajtva Igen-t mondott az Atyának, és ezzel az engedelmességgel megfordította a gonosz, lázadó ember Nem-ét, állapotát; mindannyiunkat szerető önátadásába foglalt. De az is igaz, hogy Fia szenvedése megsebezte az Atyát is. Paul Claudel szép hasonlata szerint Longinus lándzsája az Atya szívéig hatolt. (Isten szenvedéséről mély eszmélődésekkel írt F. Varillon francia jezsuita: *Isten alázata és szenvedése*, SZIT, 2002.)



## Homályos és alázatos hit

A hit nem látás – az istenlátás majd csak odaát lesz osztályrészünk. A hit világosság is, de homály is, nem a nappal világosságát nyújtja. Az éjszakában virrasztók hite nem lehet „diadalmas”, hanem tapogatódzó, sebezhető, alázatos. A hit mindenekelőtt *a szeretet rendjéhez tartozik; bizalom Abban, aki beléd vetette bizalmát – és mindig elsőnek szeret.* Továbbá a hit kérdés is: Miért szeret Ő? Miért szereti Isten teremtményeit? Miért szereti az embereket, és köztük engem? Miért az Ő, aminek János evangélista mondja: *Szeretet?*

Szögezzük le Pascallal: a hit, amely a szeretet rendjéhez tartozik, természetfeletti ajándék. „Valamennyi testből együttvéve nem tudnánk kicsiholni egy kis gondolatot: ez lehetetlen, mert a gondolat más rendből való. Valamennyi testből és szellemből együttvéve nem tudnánk előhívni az igazi szeretet egyetlen aktusát: ez lehetetlen, mert más rendből való: a természetfelettiből.” Az élő hit tehát csakis természetfeletti ajándék lehet. Az ember a hit aktusára önmagától képtelen. A hit a Szeretet-Istenben e Szeretet Lelkének ingyenes ajándéka.

Ha ezt tudatosítjuk, akkor alázatosan megnyílunk az ajándéknak; de ez is a kegyelem műve, amelyet kérnünk kell, és amellyel együtt kell működnünk. Az isteni Misztériummal szemben az ember magatartása csak az alázat lehet, ami több, mint erkölcsi erény. Charles Péguy költő szerint ez az alázat szinte meghatározza a keresztény létet. Mert az Ajándék „felülről száll le” (Jak 1,17). Az ember önmagától nem istenülhet meg; csak azért, mert Isten szeretete a Szentlélek által kiárad szívünkbe (Róm 5,5). A teremtő Lélek átalakít, képessé tesz bennünket arra, hogy megismerjük a Szeretet-Istent, és arra hogy viszont szerethessük. A remény nem csal meg bennünket, mert Isten azzal bizonyította irántunk való szeretetét, hogy Krisztus meghalt értünk (vö. Róm 5,6–8).

Most még „csak tükörben, homályosan látunk, akkor majd színről színre...” (IKor 13,12–13) Aki megteszi az igazságot, miként a szentek, az világosságban jár, és maga is világít. Ilyen sugárzó emberek, Isten tanúi a szentek: Charles de Foucauld, Teréz anya, Batthyány Strattmann László, Brenner János.

Közéjük tartozott Prohászka Ottokár is, aki így foglalta össze legfőbb üzenetét: „*Világító, meleg s boldog emberek kellene, akik saját életüket meglelekesíteni tudják, akikben a hit s az erkölcs s az örök élet titka kigyúl és világít, akik egyéniségükkel s életükkel magyarázatul szolgálnak arra nézve, hogy az anyaszentegyház – evangélium, hit s imádság fölött el – miért mutat a lángoló s a sugárzó szent Szívre!* A fogalom nem győzi, s annak világossága csak amolyan vibráló lámpa világa, de a fogalmak napokká gyúlnak ki, s életet győző hatalmakká lesznek” *a szeretettől.* (...) „Pál apostolon látni, hogy ez a legnagyobb hatalom, s hogy tudásnál előkelőbb, kutatásnál ingerlőbb, érvényesülésnél s gazdagságnál gazdagítóbb, a *'minden ismeretet fölülmuló szeretet'* (Ef 3,19), a szeretet, mely égbe nyúl.” (Az 1925-ös „Ész és szív” című tanulmányban, ÖM 14, 304.)

PETHŐ JUDIT

## „Miért beszélnek úgy az egyházban, hogyan nem értem?”

Sokszor teszik fel nekem a kérdést, hogy miért nem beszélnek úgy az egyházban, hogy bárki megérthesse. Bevalom, eleinte nem nagyon tudtam, miért ne lehetne érteni azt, ahogyan mi lelkészek beszélünk. Aztán megértettem.

Messziről kezdem a saját, szubjektív válaszomat a kérdésre, rövid időre egy egészen más hivatás vizeire evezve. Ismerős az ADHD rövidítés? Nézzük, melyik megfogalmazás érthető jobban!

**1. verzió:** „Az ADHD idegrendszeri rendellenesség, amely a homloklebény túlzott inaktivitásában nyilvánul meg. Jellemző a koncentrációra való képesség, a hiperaktivitás és az impulzivitás.”

**2. verzió:** „Az ADHD olyan, mintha agyunk helyén egy Ferrari-motor lenne biciklifékkal. Ha megerősítjük a fékeket, bajnokok leszünk. Az ADHD-s emberekből lesznek a feltalálók és az újítók, a mozgatók és a cselekvők, az álmodozók, akik felépítették Amerikát.”

Mindkét megfogalmazás ugyanazt jelenti. Dr. Ed Hallowell pszichiáter, aki a Harvard Egyetem Orvosi Karának oktatója, mindkettőt használja. Az első verziót azoknak tartogatja, akiről tudja, hogy hasonló szakmai berkekben mozognak, mint ő. A másikat pedig mindenki másnak. (A példa Carmine Gallo *Storytelling – a történetmesélés ereje* c. könyvéből származik, ami a HVG Kiadó gondozásában jelent meg.)

Nemcsak Dr. Ed Hallowell próbál elmagyarázni dolgokat másoknak, hanem mi is. Még hozzá naponta sokszor. Legyen szó egy velünk történt eset elmeséléséről, egy poénról vagy éppen a legnehezebbéről, a lelkünkben zajló folyamatokról. Magyarázunk. Sőt úgy is fogalmazunk, hogy „magyarán” és „magyarra lefordítva”. Időnként mégis rájövünk, hogy attól, hogy ugyanazt a magyar nyelvet beszéljük, mégsem értjük egymást. Mintha két külön bolygón élnénk. De van remény!

Állandó jelleggel halljuk azt, hogy nap mint nap végzett, alapvetően egyszerű folyamatokat sem jól oldunk meg. Dunát lehetne rekeszteni a cikkekkkel, hogy például hiába veszünk egész életünkben levegőt, mégsem lélegzünk helyesen. No meg persze nem járunk helyesen, nem a megfelelő végén nyitjuk ki állítólag a banánt, nem jól mosunk haját, vagy úgy képezzük a beszéd- és énekhangokat, hogy túlterheljük vele a torkunkat. A magyarázás művészetét is ezért tanítják sokan világszerte. Ezt sem tudjuk ugyanis megfelelően. Mondunk valamit, csak számtalan esetben az a



Pethő Judit

helyzet, hogy a másik nem érti. Lehet, hogy bólogat, de mégsem érti. Viszont az is lehet, hogy küldi az értetlenség jeleit, mi azonban nem tudjuk máshogy szemléltetni számára. Ilyenkor óhatatlanul sodródunk bele a kabaréba illő jelenetbe, amikor a külföldi nem érti, amit mondanak neki, így a másik lassabban, tagoltabban, szó-tagolva és visszafojtott dühvel is elmondja a mondandóját, hátha a kínai megérti így a magyar nyelvet.

Amikor a lelkesi pályát kezdtem, a közelben lakott egy ismerősöm. Mivel sok éve jó kapcsolatban voltunk, mert visszajelzést adni nekem. Bár ő nem emlékszik már rá, belém viszont bevésődött, hogy minden általam tartott istentisztelet után mutatott egy számot. Az első alkalom után már szavak sem kellettek hozzá, hogy értem ennek a jelentését. Azt tudatta velem így, hogy az igehirdetésben mennyi olyan szót használtam, amit ő nem értett. Egy diplomás emberről van szó, aki ráadásul egyházi környezetben nőtt fel. Többször beszélgettünk vele erről. Azt mondta, hogy gyakorlatilag soha nem magyaráztam meg ezeket a szavakat, csak a világ legtermészetesebb módjaként használtam őket. Arra mutatott rá számomra, hogy hiába hallotta számtalanszor ezeket a szavakat, attól még nincs tisztában a pontos jelentésükkel. Szíven ütött ez a felismerés. Hogyan beszéljek akkor, hogyha az engem hallgató, akár rendszeresen a templompadokban ülő emberek számára nem egyértelmű, hogy *pontosabban* mit jelent például az üdvösség, a kegyelem, a megtérés? Ha nem ismeri a mennyről, a pokolról, a Szentháromságról szóló bibliai tanítást? És akkor még nem is beszélünk a Messiás vagy a Krisztus szavakról. Nekem ez az alap szókinccsem, másnak meg nem mond semmit.

Szívembe zártam ezt, de ekkor még nem nagyon tudtam vele mit kezdeni.

Az állóvizet azonban felkavarta bennem valaki. Évekkel később Pál Feri atya tartott nekünk, egyházi embereknek egy előadást. Éreztem, ahogyan szavai nyomán ez a szunnyadó téma ismét lángra lobban bennem. Ő a papi/lelkesi oldal felől beszélt arról, hogy mennyire nem vesszük észre, hogy a minket hallgatók sokszor alig értik azt, amiről beszélünk. Emlékszem, ültem az egyetemi előadásban, és máris lobogott bennem a láng. Szinte ki akartam onnan rohanni és azonnal elkezdni prédikálni az új látásmódommal. Lelkesen foglalkoztam hát innentől a témával. A lendületemet azonban fokozatosan csalódottság és kudarc váltotta fel. Hogy miért? Nos, erre máshonnan kezdem a választ.

Láttam egyszer egy videót a neten, ahol speciális szemüveget vettek valakinek a születésnapjára. Az ünnepelt nagypapa volt már, azonban a szeme betegsége miatt soha nem látott színeket. Csak a fekete, a fehér és a sötét árnyalatai léteztek számára. A születésnapján a felesége, a gyerekei és az ő családjaik kihívták a ház elé és átadták neki ezt a bizonyos szemüveget. Amikor kérték, hogy tegye fel, ő még nem értett semmit sem. Amikor azonban megtette, olyan gyermeki öröm vett rajta erőt, hogy a videót néző sem nagyon tudja függetleníteni magát tőle. Milyen lehet az, amikor valaki soha nem látta a felesége, a gyermekei vagy az unokái szeme színét, most pedig ott van előtte? Amikor nem tudta milyen a napsárga, és most ott virít neki? Vagy fogalma sem volt eddig arról, hogy milyen gyönyörűek a háza előtt illatozó virágok?

Az én csalódottságom és kudarcom ennek a fordítottja volt. Ahogy elkezdtem beleásni magamat az érthető egyházi beszéd témájába, az olyan volt, mintha egy „színtelenítő” szemüveget vettem volna fel. Ahogy az egyházi nyelvet nem beszélők „szemüvegén” keresztül kezdtem nézni az igehirdetéseimet, rájöttem, hogy pont a színeket vettem el tőlük. Szépen és hitelesen szerettem volna beszélni nekik, ehelyett pont a szépséget és a hitelességet vesztettem el felőlük. Mintha én tasztítottam volna őket a színtelen világba. Hát persze, hogy ez nem vonzó nekik! Hiszen nem színesben látják a Jézusról szóló üzenetet, hanem fakó szürkeségben.

Később lett egy hipotézisem arról, hogy hogyan jutottunk el idáig. A könnyebb érthetőség kedvéért egy példával kezdem. Egyszer a néptáncos csapatunkkal Erdélyben léptünk fel. Megdöbbenve láttuk azt, hogy ott a nők testszínű nejlonharisnyával hordták a népviseletet. Nekünk viszont a tanárunk csak a vastag, fehér, kötött harisnyát engedte, mert az úgy autentikus. Ők felvették a modern felsőket is a keményített nagyszoknyához. Mi csak hagyományos blúzokat hordhattunk. Ők viseltek piercinget. Akinek azonban közülünk volt, annak ki kellett vennie, ha látható helyen volt. A kezdeti morgolódásunk után megértettük, hogy mi Magyarországon hagyományörzők vagyunk. Őrizzük azt a hagyományt, amiről még tudunk, de az ország java része nem éli már meg a hétköznapi életben. Nálunk így nem fejlődik már, hanem olyanok őrizzük meg, amilyen volt. Az Erdélyben élő és a hétköznapi életben is népviseletet hordók számára azonban továbbra is változik a mai korról a népviselet, mivel az élő folyamat a számukra.

Véleményem szerint valami ilyesmi történt egyházainkkal is hazánkban. A második világháború utáni egyházellenesség hatására a keresztyénségnek be kellett zárkóznia. Mint ahogyan az élő népviseletű világot felváltotta a hagyományörzés, a keresztyénségnek is az addigi hagyományokat kellett megőriznie. Aki pedig őrzi a hagyományt, az nem a fejlődéssel foglalkozik, hanem azzal, hogy autentikus, vagyis a korábbi kornak megfelelő legyen. Az én hipotézisem szerint a keresztyén nyelvezet és a hétköznapi nyelvezet így válhatott el szépen, lassan, észrevétlenül egymástól.

Azt hiszem mi, akik az egyház belső berkeiben élünk, kétnyelvűek vagyunk. Beszéljük a hétköznapi világ nyelvét és az egyházi nyelvezetet is. Eredendően fel sem tűnik nekünk, hogy a kettő nem ugyan az. (Hiszen aki ért magyarul, miért ne értené ezt a magyar beszédet?) Én most ott tartok a saját, szubjektív válaszómban, hogy az egyházi nyelvezetet Dr. Ed Hallowell pszichiáter nyomán szaknyelvnek tekintem. Aki „szakmabeli”, azzal használom a szakkifejezéseket. Mindenki másnak pedig igyekszem „közérthető” fordításokat adni. Ez azonban sokkal nehezebb, mint amilyennek gondoltam. De látom, hogy nem reménytelen! És hogy mit teszek másképp igehirdetőként, mióta tudom, hogy „kétnyelvű” vagyok? Erről majd talán később írok.

*(A Közőszo blogon korábban megjelent írás szerkesztett változata.)*

## A magyar falu kitörési pontjainak nyomában

*Az elmúlt időszak kormányzati döntései kiemelten foglalkoznak a kistelepülésekkel, gondolhatunk itt a családátmogatóási rendszer által ösztönzött „falusi CSOK”-ra, vagy a Magyar Falu Program keretében elérhető egyéb pályázati lehetőségeire is. Az alábbi írások arra keresik a választ, milyen kitörési pontokat jelenthetnek ezek a lehetőségek egy-egy település vagy egyházközség életében.*



**Demeter Zoltán**

Azt gondolom, hogy mindannyian örülhetünk azoknak a központi, kormányzati törekvéseknek, amelyek a kistelepüléseken élő emberek, családok, önkormányzatok és történelmi egyházakhoz tartozó gyülekezetek számára biztosítják a megmaradás, helyben maradás, és fejlődés lehetőségét. A Modern Városok Program után elindult a Magyar Falu Program, amelynek különösen nagy jelentősége van a Tiszáninneni Református Egyházkerület területén élők számára. A hagyományosan kistelepülési szerkezetű térség hozzájuthat a Magyar Falu Program forrásaihoz, elérhető lesz a fiatal családok életét otthonteremtését segítő „falusi CSOK”.

Megbecsülendő az a kezdeményezés, amely felismeri, hogy saját források, saját tőke kevésbé áll rendelkezésre az itt élő közösségek számára, ezért központi forrást biztosít arra a célra, hogy fejlesztéseiket vagy az otthonteremtést az 5000 fő alatti települések pozitív diszkriminációjával segítse. Arra biztatom a református egyházközségeket, hogy éljenek a lehetőséggel, fejlesszék épületeiket, szervezzenek programokat, használják fel a programszervezők bérjellegű támogatását, biztassák a gyülekezet fiataljait, hogy maradjanak helyben, használják ki a vidéki otthonteremtési támogatásokat. A programok nem egy évre tervezettek, biztos vagyok benne, hogy az elkövetkező években minden fejlesztési szándék forrásra talál, hogy megvalósulhasson. Legyen áldás az építők munkáján!

**Demeter Zoltán**  
országgyűlési képviselő

Kisgyermek koromtól falun szerettem volna élni. Vonzott, hogy az emberek ismerik egymást, vonzott a természet közelsége, a tér, és persze nagymamám gondoskodó szeretete. Ma is úgy látom, boldogan élhet az ember a magyar vidéken, de felnőttként már azt is, milyen fontos a fejlesztés. Az utóbbi években a környezetemben sok ilyet láttam: orvosi rendelők, játszóterek, sportpályák, közutak újultak meg. Nyilván van, akinek egyik,

másnak a másik fontosabb, van, amit máshogy valósítanánk meg. Hozzám a templomunk és parókiánk felújítása áll legközelebb. Akik itt vagyunk, örömmel díszítjük az Úr asztalát, élvezzük a fűtést, ültetünk virágot a kertbe. Úgy látszik, az ország mostani vezetése nem csak Budapestben, városi életben gondolkodik, ahol valljuk be, több profit keletkezik, hanem kis településekben is. Fiatal családoknak nyitnak lehetőséget, hogy az elnéptelenedő, viszont tiszta levegőjű települések se ürüljenek ki. Manapság, mikor egyre több az otthonról végezhető munka, talán lesznek, akik ezt az életet választják maguknak és gyermekeiknek. Ha többen tudják a vidéki életet választani, akár ott maradók, akár kiköltözők, az jobb lesz a gyermekeknek. Egy vidéki mellékutca-



**Ferencz József**

ban, ahol egymásra figyelő, otthonukat felelősen gondozó emberek élnek, a gyermekek nyugodtan kerékpározhatnak. Jobb a falvaknak és környezetüknek, ha a házakban laknak, a kerteket nem veri fel a gaz, a kirándulni érkezők romok helyett életet találnak. Örülök annak, hogy egyre több kiránduló van, aki nem csak a felújított templomra, mint épületre kíváncsi, hanem beül egy istentiszteletre is. Manapság egyre inkább a léleknek is felüdülésre van szüksége. Bízom benne, hogy lesznek, akik nem szavazatszerzést, kampányt látnak a vidékre áramoltatott támogatás mögött, hanem lehetőséget egy kevesebb profitot termelő, de nyugodtabb, emberi értékekre nyitottabb, ez által boldogabb életre. Eszünkbe juthat a bábeli történet: az emberek ma is szívesen költöznek nyüzsgő nagyvárosokba. Ott aztán könnyen válnak magányossá. Egy kis faluban mindenki ismeri a másikat, köszönünk egymásnak és osztozunk egymás örömeiben, bánatában. Én így szeretek élni, és az, ami másokat zavar: hogy olyan sokat tudnak rólam, csak annyit jelent, hogy nem mindegy, mit csinálok, hiszen tagja vagyok egy konkrét közösségnek.

**Ferencz József**  
lelkipásztor



**Janvári Béla**

Keret és tartalom! Kulcsín és belbecs! Ki ne ismerné ezeket a fogalom párokat? Életünk ezek vonalán sodródik. Mi kapjon nagyobb hangsúlyt és mi kevesebbet? Mi számít értéknek? Valahogy ezek a fogalmak, gondolatok és kérdések jutottak eszembe, amikor megkaptam a felkérést jelen cikk megírására.

Mert valahol ilyen érzések és kérdések töltenek el, amik a ma nagyon gyakran hallott kifejezéseket hallom: „Falusi CSOK” vagy „Magyar Falu Program.”

Miért is? Talán azért, mert lehetőséget, azaz keretet kínál. De mi lesz a tartalommal?

A Magyar Falu Program nagy lehetőségeket rejt magában egy vidéki gyülekezet számára. Hiszen sok gyülekezet

életében kérdés a fennmaradás. Mit fizessenek ki és mire tartalékoljanak? Mekkora áldozatot tudnak bevállalni például egy missziós lehetőségeket hordozó gyerektábor, vagy bármilyen más gyülekezeti alkalom szervezésére? Nyilván az sem mindegy, hogy milyen lesz annak külső és főleg belső „minősége”.

Nagy segítség lehet egy felújított épület, viszont a megoldást nem hozza magával. Kincs lehet néhány eszköz, program lehetőség, de talán legtöbbször érezzük, hogy ez így még üres! Ez önmagában még nem állítja meg a gyülekezetek és települések népesség fogyását. Ettől még nem találnak emberek Istenhez. Felelős gyülekezet vezetés, hittel élő példák, személyes megszólítások és az evangélium tiszta hirdetése nélkül a Magyar Falu Program adta kínálat, csak keret és kulcsin lesz.

Falusi CSOK esetében is igaz az előző gondolatmenet. A szép, nagy, új vagy felújított háztól, a vidéki élet szépségeitől még nem lesz békesség a családban. A családi felborult szerepek, normák még nem feltétlenül állnak helyre. A megcsalás, a szenvedélybetegség, és más romboló erők nem maradnak az újonnan épült ház falain kívül. Nem beszélve arról a bizonyos lelki templomról, istenképüsről, vagy teremtettségi feladatról, amit oly kevesen töltenek be.

Ugyanakkor a támogatás magában hordozza az újrakezdés lehetőségét, egy új lendület sok mindent jó irányba változtató nyitottságát.

Ha ezt a két programot vesszük figyelembe, mindkettő hatalmas segítség mind egy gyülekezet, mind pedig egy család életében. Nem megfélemlítve arról, hogy az igazi és teljes megoldást az hozza magával, ha bizalmunkat az Istenbe vetjük, mindazáltal a kapott lehetőségeket használva az Ő bölcsességét kérve, legyünk hű sáfárok! Élünk velük az Isten dicsőségére és embertársaink javára.

**Janvári Béla**  
lelkipásztor

Nagyon jó elképzelésnek tartom a Kormány részéről, hogy az 5000 lakos alatti települések megmaradásával, gyarapodásával komolyabban kíván foglalkozni. Úgy a Magyar Falu Program pályázata, mint a falusi CSOK intézménye ezt segíti elő, nekünk pedig élni kell vele. Takaharkány vezetőiként is számos tervet készítettünk, hogy a Magyar Falu Programmal fejlődhessünk, többek között önkormányzati és egyházi közösségi terek, óvodaudvar fejlesztésével, vagy orvosi eszközök beszerzésével. Hosszú távon szeretnénk egy új egészségházat is felépíteni, amibe a két háziorvosi praxis, a fogorvos, a két védőnő és az orvosi ügyelet is helyet kapna. Természetesen a terveinknek csak a keretösszegek jelentenek határt és telhetetlennek sem szabad lennünk, hiszen figyelniük kell arra is, hogy minden település léphessen egyet előre. Tudjuk, hogy a Kormány ebben a kérdésben hosszú távon gondolkodik, így amit nem tudunk idén elérni, azt majd megpróbáljuk jövőre.



**Dr. Szemán Ákos**

A falusi CSOK-ról még csak sajtóhíreink vannak. Annak, hogy a Kormány a kisebb településeken a fiatalok helyben maradását szeretné elérni, nagyon örülünk. A taktaharkányi önkormányzat is ezt teszi és akár 500.000 Ft otthonteremtési támogatást is biztosítunk a nálunk házat vásárlóknak. A falusi CSOK-ról szóló kormányrendelet megjelenését várjuk, mert a részletszabályok fogják meghatározni a házvásárlásra és a felújításra fordítható összeget, amelyben benne van az is, hogy a falusi CSOK akár fel is verheti az árakat, amely nem biztos, hogy helyes, de erre a jogalkotók nyilván figyelni fognak. A nyilatkozatokból hallott 2 éves társadalombiztosítási jogviszony elégséges feltétel lehet, de figyelni kell arra is, hogy az ebből megvásárolt házat majd megfelelően fenn is kell tudni tartani, így én nem javaslom, hogy a 2 év társadalombiztosítási jogviszonyba a közfoglalkoztatást teljes egészében elfogadják. A részbeni elfogadás helyes, de motiválni kellene a fiatalokat, hogy ha módjuk van, akkor ne a közfoglalkoztatásból éljenek, hanem próbáljanak meg az elődleges munkaerőpiacon elhelyezkedni.

Összességében támogatom a Kormány vidékmegtartó céljait, örülök neki és köszönöm. Isten áldja meg a döntéshozókat és tegyen minket alkalmassá, hogy jól tudjunk vele élni.

**Dr. Szemán Ákos**

polgármester, presbiter, zsinati tag



**Takács Viktor**

Településünk – Pusztafalu, egy 200 lelkes, magyar lakta, református település. 2015. évben kezdtem el a Pusztafalui Református gyülekezetben tevékenykedni. Már akkor megfogalmazódott bennem az a gondolat, hogy az egyházi és a világi vezetőknek a kistelepüléseken szorosan együttműködve kell dolgozniuk. Ez azért fontos, mert csak így lehetnek sikeresek, és így maradhatnak fent. Ennek a közös munkának rengeteg gyümölcse lett mára már. Amire személy szerint nagyon büszke vagyok, azaz általam létrehívott az éven már ötödik alkalommal megrendezésre kerülő ökumenikus, határon átnyúló polgármester és egyházvezetői találkozó. Ezzel a rendezvénnyel nem csak a határon túl élő testvérekkel akartuk szorosra fűzni a kapcsolatot, hanem a Felső-Hegyközben élő egyházvezetőkkel, és gyülekezeti tagokkal is. Véleményem szerint, nem csak egy kistelepülésben, hanem egy nagy közösségben kell gondolkozni. Ezek az alkalmak nagyszerű lehetőségek arra, hogy véleményeket cseréljünk és tapasztalatainkat megoszthassuk egymással. A hosszútávú fennmaradásunk érdekében a Magyar Falu Program, ha nem is egy kiugrási, de egy megújulási program lehet. Ehhez megítélésem szerint két fontos dolog szükséges. Az első: mivel ez a program minden éven elérhető lesz, nem árt, ha előre gondolkozva, tudatosan dolgoznak a települések vezetői, hogy ne szétszórta, hanem egymásra épülő fejlesztések legyenek. A második: az egyházi és a világi vezetőknek látniuk kell, milyen kiugrási pontjaik, lehetőségeik vannak.



Pusztafaluban a kitörési pont a turisztika. Ha kifejezetten egyházzal beszélünk, kiemelten fontos az olyan települések támogatása, ahol helyben lakó lelkész él, illetve kifejezetten preferálni kellene az olyan célú projekteket, melyek a későbbi önfenntartást kívánják elérni. Ezzel is segítve a kistelepülésen működő egyházakat, hiszen jól tudjuk, hogy igen szűkös költségvetésből sáfárkodnak. Akár az önkormányzat, akár egyház esetében gondolkodunk, be kell látnunk, ha nem találjuk meg azokat a kitörési pontokat, melyek elősegítik az önfenntartást, vagy a saját forrás lehetőségét, könnyen nagy bajba kerülhetnek, hiszen a kistelepülések lakosság létszáma évről-évre rohamosan csökken. Fontos, hogy meg tudjuk tartani a kistelepülésen működő élő egyházakat, hiszen a mai világban a kereszténység igen nagy érték, melyet őrizni, ápolni kell.

**Takács Viktor**  
polgármester

*(Az írás megjelent a ReFORRÁS folyóirat májusi számában.)*

## A keresztény család

Elsősorban mint lelkipásztor, mint pedagógus, és mint édesapa próbálok tekinteni erre a témára és próbálok összefoglalni a gondolataimat a keresztény családról. Néhány éve volt lehetőségem alaposabban végiggondolni ezt a témát. Kaptam egy olyan feladatot, hogy egy hittankönyvet készítek másodikosztályos gyerekek számára, az lett a címe, hogy Isten családjában élünk. Ez alapján szeretnék haladni, egyfajta kitekintéssel az elején.

Mi az, hogy család? Mindnyájunknak van a családról egy képe, tud gondolni a saját családjára, mégis, ha azt mondjuk család, kikre gondolunk, ki jut eszünkbe elsőnek? Manapság leggyakrabban a szülőket és a gyerekeket értjük családnak, de ez nem mindig volt így. A történelem során sokféle méretű közösséget neveztek családnak és ezeket

nem mindig csak a vérségi kötelékek tartották össze. Ha valaki megnézi az ószövetségi Szentírást, nagyon pontosan lehet látni, hogy a pátriárkák idején egészen nagy családokról volt szó, és hozzátartozott a családhoz az is, aki ahhoz a közösséghez tartoztak, tehát a szolgálók is annak a családnak a tagjai voltak. Úgyhogy kultúrától és az időtől is függ az, hogy mikor mit gondolunk, vagy mit képzelünk arról, mi az, hogy család.

De a családnak minden körülmény között nagyon fontos szerepe volt a történelem minden egyes időszakában. A közösségek a társadalomban mindig a családokra épültek. Ez mind a mai napig így van, természetesen a keresztény embereknek is alapvető fogalmuk a család.

Amikor azt mondjuk család, milyen érzések jutnak eszünkbe? Ha meghalljuk ezt a szót, nagyon kellemes érzések vannak a szívünkben, eszünkbe jut a szeretet, a béke, a nyugalom, ahol már senki nem bánt engem, ahol már nem kell teljesítenem, úgy, hogy mindig kihívások elé állítanak. Egyfajta olyan hely, olyan közösség, ahol ön-magam lehetek, ahol biztonságban lehetek. Amikor családtagokról van szó, akkor megjelennek előttünk azok a kedves arcok, akikre mindig nagyon jó gondolni.

A Katolikus Egyház Katekizmusában a következő mondatot találjuk ezzel kapcsolatban, a 202-es pontban: „Házasságban egyesült férfi és nő gyermekeikkel együtt alkotják a családot”. Nagyon fontos dolog ez, merthogy ezt nagyon sokan megkérdőjelezik manapság. Melyik részét? Egyrészt, hogy házasságban egyesült férfi és nő. Miért ne lehetne úgy, mondják nagyon sokan, hogy férfi és nő, akik úgy határoznak, hogy mostantól kezdve összeállnak, és innentől már miért ne nevezhetnénk őket családnak? Miért kell az, hogy házassággal kössék össze az életüket? Ez egy nagyon erős kérdés, és a mai világban nagyon komolyan veszik ezt a dolgot és nagyon sokan nem tartják fontosnak, hogy



**Papp Zoltán**

bármiféle hivatalos házasságkötés legyen. Mi a szentségi házasságra gondolunk, hogy miért különösen fontos, hogy szentségi házasság legyen a családi élet kezdetén.

Azt gondoljuk, hogy a család úgy alakul, hogy történik egy házasságkötés, és a házasság egy egész életre szól. Akkor, amikor valaki egy intézménybe be akar lépni, ezt vállalja fel, hogy egész életében emellett a másik ember mellett marad. Nagyon nehéz ezt hangosan kimondani, még csak az anyakönyvvezető előtt is, hogy én ezt a másikat választom egész életemre. Talán még nehezebb kimondani az Isten színe előtt. Éppen emiatt az emberek úgy döntöttek, ameddig jó lesz nekünk együtt, addig együtt vagyunk.

A szentségi házasság életre szóló szeretetkapcsolatról szól. Ez az erős elhatározás feltétlenül szükséges ahhoz, hogy igazi családról beszéljünk. Ha ez nincs meg, ha úgy kezdődik ez az egész családi élet, hogy tetszik nekem a másik, szívesen töltöm vele együtt az időt, aztán próbáljuk meg, akkor nagy baj van. Nemrég meséltem, hogy házasságra készülő fiatalok jelentkeztek nálam. Mondtam, hogy természetesen örülök nektek, kezdjünk el beszélgetni a jegyesoktatásról. Meg is beszéltek az időpontokat, és már hoztak is egy meghívót az esküvőre a szent liturgia után. El se olvastam, csak amikor hazaértem. Az volt ráírva, hogy első próbálkozásunk, és a házasságkötés időpontja. Még voltak ráírva olyan különleges dolgok, hogy tudjuk, hogy csak az ??? az örök, de mi azért megpróbáljuk, és ez az első próbálkozásunk. A szívemhez kaptam, azt se tudtam, mit szóljak hozzá. Én még ilyet nem láttam, ez az első ilyen meghívó volt. Lehet, hogy csak őszinték voltak a fiatalok, és mások is így gondolkodnak erről a témáról manapság, de nem nagyon tudtam nevetni rajta. Mit fogok nekik mondani jegyesoktatáskor? Tudok-e velük foglalkozni, lehet-e egyáltalán ebből még szentségi házasság, ha tényleg komolyan gondolják és nem viccből?

A szentségi házasság életre szóló elköteleződés, igazi elköteleződés. A keresztyén család első lépése, így kezdődik a család. A katekizmusban van leírva, hogy ennek az életre szóló szeretetkapcsolatnak az egyik célja, hogy gyermekeknek adjanak életet. Egymásnak a boldogsága is nagyon fontos célja a házasságnak, de az, hogy gyermekeknek adjanak életet, mindenképpen fontos.

Annakidején Kisvárdán voltam segédlelkész, akkor még nem volt gyerekünk, és mindig kérdezték a kisvárdaiak, hogy van-e már család? Mondtam persze, van feleségem. De hát az nem igazi. Van-e gyerek? Akkor még nem tudtam, ott ez a kérdés, van-e család, azt jelenti, van-e gyerekünk? Kérdik, hány család van? Csak egy... De azt kérdezték, hány gyerek van?

Természetes célja a házasságnak a gyermekek nemzése, de ha ez nem lehetséges, abban az esetben se mondjuk azt, hogy ebből már nem lehet keresztyén család. Az a fontos, hogy a két ember szeretete, akik egy életre összekötik az életüket, amikor házasságot kötnek, ne záródjon magába, tudjon kifelé is nyitni. A keresztyén családnak nyitottsága is van. Amikor a családról van szó, ez mindenkinek eszébe kell jusson: nem maradhat rejtve, hogy csak mi ketten a feleségemmel. Mi szeretjük egymást, békében élünk, de ebből senki másnak nem jut. Ez nem keresztyén család. Mindenféle szeretetkapcsolatnak az a lényege, hogy nem záródhat magába, mert akkor zárlatos lesz, nem keresztyén család.

Két ponttal lejjebb, a 2204-es pontban pedig ezt olvassuk: „A keresztyén család valószínűleg meg elsőként az egyházi közösséget.” A keresztyén család itt is igazi közösségként

jelentkezik, mutatja az egyházi közösséget is, és meg is valósítja. A gyermek, vagy az egész család ott a kis közösségben átéli az Istennel való kapcsolatot is, az Istennek az áldását is és – majdnem kihagytam –, fontos, hogy a keresztyén családnál szentségi házasságról van szó. Nekünk van egy tisztességes elhatározásunk és érzésünk a másik emberrel, hogy alapítunk egy családot, mert nagyon szeretjük egymást. De vajon ennek mennyi esélye van, ha nincs rajta az Isten áldása? Tehát nagyon fontos hozzá az Isten áldását kérni, és nem egy alkalommal. Minden esküvőn úgy szoktam kérni, nagyon jó, hogy itt vagytok, nagyon jó, hogy megérkeztek ezek a fiatalok és családot alapítanak, és most meghívtátok a saját esküvőtökre az Úr Jézust is, nehogy elküldjétek őt ezután sem.

Tehát arra az áldásra nagyon nagy szükség van. Aki családban él, tudja, megvannak a maguk kis problémái, mert nem úgy működik, mint a mesében, hogy mindig minden tökéletes és szép, és soha nincs senkinek más gondolata, mint éppen a másik ember. Sok probléma, nehézség van, és az nem feltétlenül abból adódik, hogy a másikkal nem tudok kijönni. Egyszerűen néha nehéz megszervezni, hogy ki menjen a gyerekért az iskolába. És akkor most én adjam fel a magamét? Nekem dolgom van..., de a másiknak is dolga van, de a gyerek nem maradhat ott... Meg kell szervezni, hogy a gyerekekkel orvoshoz kell menni, vagy otthon kell maradni vele, hát akkor ezt most ki fogja megcsinálni?

Tehát nagyon sok nehézség van, és ha nem kérjük ehhez a jó Isten áldását, nem is tudom, hogy mennénk egyik napról a másikra. Elképzelhetetlen számomra, hogy az Isten áldása nélkül, szentségi házasság nélkül tudna működni egy keresztyén család.

Ugyanakkor, hogy mit jelent egy család? Maga az Úr Jézus is tesz olyan kijelentéseket, ami nem könnyíti meg a helyzetünket. Márk evangéliumából olvasok fel egy kis részt. A farizeusok Jézussal hadakoznak, vádolják, hogy biztosan az ördög segítségével teszi a csodákat, és akkor egyszer csak megjelennek a rokonai és az édesanyja. Mondják is Jézusnak, hogy itt van a családod. „Ekkor az anyja és a testvérei odajöttek és kint megállva üzentek neki és hívták őt. A körülötte ülő tömegből szóltak is neki, hogy anyád és testvéreid keresnek téged odakint. Ő így felelt nekik, ki az én anyám, és kik az én testvéreim? Aztán végighordozta tekintetét a körülötte ülőkön így szól: íme, az én anyám és testvéreim. Mert aki Isten akaratát cselekszi, az az én testvérem, nővérem és anyám.”

Itt a család fogalma igencsak kibővült, arról szól ez a történet, hogy Jézus azt mondja, hogy akik az Isten akaratát cselekszik, azok az én családod. Valahogy úgy képelem el a családot, mint egy sejtet, és ennek is több magja van, az én képzeletemben lévő családjait is több magja van, de annak van egy sejtfa, és ha valaki azon se ki, se be nem enged át senkit, akkor egy idő után elszigetelődik és el fog pusztulni. Olyan különleges sejtfa van, mint egy áteresztő hártya, amin be tud jönni mindenféle tápanyag. Valahogy így képelem el a családot, hogy persze van egy burok, ami véd, mert fontos, hogy a család védelmet is nyújtson, de ez nem azt jelenti, hogy teljesen bezárkózik magába. Átereszt, aminek át kell jönnie.

Ami számomra a családdal kapcsolatban a legmegdöbbentőbb, általában karácsony környékén szokott bennem megfogalmazódni, amikor eljön a Szenteste, amire azt mondjuk, hogy ez a család ünnepe, és épp akkor a családok szépen bezárkóznak. Ide aztán senki be nem teszi a lábát. Nem engedünk be senkit, mi se megyünk sehova,

manapság már a templomba se nagyon, vagy ha mégis, kézen fogva elmegyünk, de aztán sietünk haza az éjféle szentmiséről. Ez az egyértelmű jele annak, hogy a családok magukat egyfajta burokban kezelik, nem áteresztő hártya van a család szélén, hanem burok, ami mindent megakadályoz, hogy bejőjön. Nagyon sokszor tapasztalom ezt, amikor pedagógusként, vagy iskolalelkészként a gyerekekkel találkozom. Mindannyian tudnánk ezekkel kapcsolatos példákat mondani, amikor nem engednek be magukhoz, bármilyen jó szándékkal megyünk, bármilyen segítséget tudnánk nyújtani a családnak. Látjuk, hogy szükség lenne rá, de nem engednek be, ne szóljon bele se az iskolalelkész, se a pedagógus, se más, mert ez csak az én dolgom, ez a mi magánügyünk és majd én meg fogom oldani úgy, ahogy szeretném. Ennek az a következménye, hogy nem tudunk rajtuk segíteni. A család tehát egy olyan közösség, amelyben mindenki önmaga lehet, olyan, ami nem veszi el a szabadságomat, nem fogom úgy érezni, hogy valaki fojtogat, mert túl közel van hozzám és elveszi az egyéniséget és nem enged kibontakozni. Tehát közösségben is vagyok, ugyanakkor szabad vagyok, és még segít is abban, hogy még szabadabb legyek és a személyiségem minél jobban kibontakozzon. A család ilyen, de csak akkor, ha kívülről ezeket a bizonyos dolgokat átérteszti és beengedi hozzám.

A másik címszó, amit még ideírtam magamnak, a takargatás. Ez is egy családi jellemző manapság nagyon gyakran. Ezt a közösségi médián lehet látni, mondjuk a Facebookon keresztül: mindent takargatunk. Amit kifelé mutatunk, természetes, hogy nem a legrosszabb napja az embernek, hogy most keltem fel, így nézek ki. De ezek az oldalak talán még biztatják is az embereket, hogy kifelé mutassuk a legszembeket, de ha nincs rendben semmi, az utolsó pillanatig takargassuk. Így aztán senkinek sincs esélye, hogy tudjon segíteni ezeknek a családoknak. Kifelé minden jó. Feltesszük, hogy hova megyünk nyaralni, vagy ilyen hétvégén volt az egész család, minden rendben van, nincs semmi probléma. De aztán mégis halljuk, hogy tönkremegy a család, a szülők válnak, a gyerekek sírnak. Az iskolában csak úgy vesszük észre, hogy a gyerekekkel probléma van, a viselkedése és a tanulmányi eredménye is változik, de nem tudjuk, mitől van ez.

Arra használjuk ezt a sejtítést, az átértesztő hártyát, hogy takargassunk. Így nem tudnak segíteni rajtunk. Nyitottnak kell lenni a keresztény családnak, és ezt a nyitottságot sokféle irányban értem. Az iskola nyilvánvalóan egy ilyen irány. A templomi közösség is egy ilyen irány, ahonnan kaphatunk segítséget, táplálékot, erőt, akár gyakorlati tanácsokat is. Fontos a társadalom felé való nyitottság is, és ami nagyon fontos, a rokonság felé. A legközelebbi rokonok persze a nagymamák, akik egyszerűen kirekesztve érzik magukat néha, főleg, ha özvegyen marad valaki, s úgy érzik, őket nem tekintik a gyermekeik a családjuk részének. Ez nagy szomorúságot és válságot okozhat bennük. Amiben ez leginkább megnyilvánul, hogy ők egészen más szemszögből látják a család életét, akikért ők rendszeresen imádkoznak, és minden gondolatuk és cselekedetük arra irányul, hogy az unokáiknak és a gyermekeiknek minden jó legyen. Áldoznak rájuk anyagilag is, de lelkileg különösen sokat.

Amikor meg kellene mutatkozni, hogy ő is a család része, megkapják, hogy nem. Vagy ha nem is így, de azt azért igen, hogy maga ne szóljon bele... Én elég sokszor hallom, mondják nekem, hogy ezt megint megkapták. Ők szokták megkérdezni, hogy

meg van már az a gyerek kereszttelve? Vagy be van írva hittanra? Vagy megtanult már imádkozni? Talán a jelenlévők nagy része a nagymamájától tanulta meg az első imádságot, ahogy én is. Ő vigyázott ránk, és mit csinált, imádkozott. Őt kizárni és azt mondani neki, hogy már nem tartozik hozzánk, a családukhhoz, nagy hiba. De manapság így tekintünk a családra, hogy apa, anya, meg a gyerekek, ez a legszűkebb család. Ha így marad, nagy baj, megint a sejtfal héja, hogy mit engedünk be, mit nem.

Sokat beszélgetünk más apukákkal, más családokkal, a paptestvéreinkkel, hogyan tudják azt megoldani, mi az, amit engedünk a gyerekeknek és mi az, amit nem. Vannak, akik azt képviselik, hogy semmit, de aztán persze csak muszáj venni a gyerekeknek egy mobilt, mert elmegy az iskolába és csak oda kell szólni, ha vétett. Én jobbnak tartom jól megtanítani a gyereket, megbeszélni, hogy mit engedünk meg és mit nem. Vannak nagyon pozitív dolgok is, amiket meg kell engedni. Lehet abból tanulni, töltekezni, de megvágatva. Egészséges legyen a család fejlődése.

Privát szféra. Van-e a családban privát szféra? Lehet-e egy családban titok? Az egyik családtag titkolózhat-e a másik előtt? Úgy gondolom, előfordulhatnak ilyen dolgok, ahogy a magánéletben is. Nem kell mindig mindent a másik fejére olvasni, nekimeneni, hanem okosan fel kell mérni a dolgokat. Létezik a családban is privát szféra. Én a magam részéről úgy tartom, hogy lennie kell. Amikor hazaérek és fáradt vagyok, akkor tudják a gyerekeim is, a feleségem is, hogy először leülök, egy kicsit beszélgetünk, de utána legalább egy félórára bezárkózom, és próbálok töltekezni. Ez nem jelenti azt, hogy nem szeretjük egymást, csak azt, hogy ettől még személyiségek maradunk.

A másik dolog, amiről a Katolikus Egyház Katekizmusa ír az, hogy a keresztyén család a Szentháromság képe, mintája. A keresztyén család a Szentlélek közössége, az Atya, a Fiú Szentlélekben lévő közösségének nyoma és képmása. A Szentháromság nagyon érdekes közösség, amelyben tagjai megőrzik személyiségüket. Atya, Fiú és Szentlélek különböző személyek, de egy természet. Egyetlenegy lényeg. A személyek nem veszítenek el semmit a saját személyiségükből. Van egy görög kifejezés, a perikhorézisz, ami azt jelenti, hogy szinte körülláncolják egymást. Mindegyik azzal foglalatoskodik, hogy mindenét átadja a többieknek. Odaadja magát a másoknak. Az ő szeretetük és az ő közösségüknek a tökéletessége éppen ebből az önátadásból fakad. Teljesen kiüresítem magam, és átadom magam a másoknak. A másik ezt nem tartja meg magának, hanem ő is odaadja, továbbadja, s ez megy körbe-körbe, ez a perikhorézisz. Ebből van a szentháromságos egyisteniség szeretetének a tökéletessége, mert ebből van a szentháromságos egy Istennek a békéje is. Ebből fakad a családi béke is, hogy egymásnak odaadjuk magunkat.

A családnak az a lényege, hogy a másikat akarom boldoggá tenni. Ha valaki számára a család azt a célt szolgálja, hogy én boldog legyek, az a család nem fog működni. Sokszor halljuk, hogy én ezt már nem tudom tovább csinálni, nem vagyok ebben boldog, keresek egy másikat. De a család csak úgy működik, ha azt keresem, hogy a másik legyen boldog. Persze ő is azt keresi, hogy én legyek boldog, és ebben az önátadásban mindig a másik boldogságát kell keresni, mindig odaadni a szeretetet teljes egészében a másoknak. Ebben a láncban találja meg a család az igazi békét.

Az a hagyjál már békén kategória, amikor nem akarom, hogy hozzám szólj, a csa-

lábban épp azt jelenti, hogy nem hagyom békén. Nem hagyom békén, hanem mindig szeretem. Ebből jön a család igazi békéje, hogy nem hagyok békén, mert látom, hogy kell még adnom neked egy kis szeretetet. Ő se hagy engem békén, még akkor sem, ha látja, hogy neki is az lenne az egyszerűbb. De nem az egyszerűbbet választja, hanem mindent oda akar adni, nem akarja, hogy úgy menjek ki a szobából, hogy valami gondom van, hogy valami hiányzik, hanem mindig adni akar nekem valamit. Ebből jön a család igazi békéje. Körülláncolni, mindent odaadni a másíknak. Nagy szavak ezek, és nem is mindig sikerül, mert tökéletlenek vagyunk. A jó Istennek sikerül, a Szentháromság így működik, és jól működik. A családban is, amikor előjön belőlünk az emberség és alapjában véve egy opció fundamenta, tehát egy alapvető beállítottságnak ott kell hogy legyen mindannyiunkban, hogy így szeretném megélni a családi életemet. Ha nem is mindig sikerül, mert nem vagyunk mindig olyan formában, amilyenben kellene lennünk, de mégis csak meg kell próbálnunk mindenünket odaadni a másíknak. Azt keresem, ami a másikat boldoggá teszi. Nem azért veszem el a feleségemet, hogy ő majd engem boldoggá fog tenni, de ha nem tesz boldoggá, majd keresek egy másikat, aki engem boldoggá tesz, nemcsak azért babusgatom a gyerekeimet, mert ez engem büszkeséggel tölt el, hanem mert én akarom őket boldoggá tenni.

A Szentháromság a minta. Az Atya, mint egy igazi apa a családban, akitől mindig tanulhatunk. Mit tanulhatunk a Fiútól, mint igazi testvértől? Hogyan tanulhatunk a Szentlélektől, aki mindig végigkísér bennünket? Amikor az előbb a sejtéről, az át-eresztő hátrjáról beszéltem, nem emeltem ki, hogy legtöbbet a szentháromságos egy Istenről kell át-ereszteni. Tőlük kell nekünk tanulnunk. Az Atyaisten jó édesapa, aki hajlékot készít. A mindenható Isten valóban hajlékot készített nekünk, megteremtette a világot, és egy olyan helyet biztosított az ember számára, ahol boldog lehet. Mindent odaadott nekünk, rajtunk múlik, hogy ezeket hogyan tudjuk használni.

Egy jó családnak nagyon fontos feladata, hogy megfelelő helyet, környezetet biztosítson a család tagjai számára. Jó környezetet ahhoz, hogy igazán boldogok lehessenek. A környezetvédelemre a családban is oda kell figyelni, de Magyarországon hála Istennek a legtöbb család ezzel tisztában van, olyan környezetben próbálunk meg élni, ahol jól érezzük magunkat és boldogok is lehetünk. A családnak nem csak fizikailag, tehát a lakókörnyezetet tekintve, vagy a kényelmes bútort, vagy fürdőszobát kell biztosítani a gyerekeknek, hanem olyan környezetet, ahol egészségesen fejlődhetnek. Ebben nagy segítséget tudnak nyújtani a plébániai közösségek és az iskolai közösségek. Olyan helyen, környezetben tudjam a gyermekemet, és magamat is, ahol biztonságban vagyunk. Ahol ki tudom cserélni a gondolataimat más emberekkel, akik tudnak rám hatni pozitív értelemben is. Nekem, mint családapának kötelességem, hogy odafigyeljek arra, milyen környezetet biztosítok ilyen szempontból is a családom számára.

A mennyei Atya hajlékot készített az embernek, és itt érdemes lenne elolvasni a Teremtés Könyvének második fejezetét, ahol Isten minden állatot odahív, hogy az ember érzi, szinte királyként gondoskodik róla a mennyei Atya. Úgy van leírva az egész Szentírásban, hogy szinte körbeugrálja a jó Isten az embert, hogy teljesen jól érezze magát a Paradicsomban. Igazi hajlékot készít, ahol lelkiileg is, testileg is minden körülmény

között képes az ember fejlődni. A keresztény családnak ez nagyon fontos. Mindannyiunk részéről meg van az igény, hogy megfelelő környezetben tudjuk a családukat. A mennyei Atya a gyermekeit a maga képére formálja. Mi az Isten képre lettünk alkotva, és természetes, hogy mi magunk is szeretnénk a gyermekeinket nem feltétlenül úgy nevelni, hogy pont olyan legyen, mint mi, de hogy azokat az értékeket, amiket mi fontosnak tartunk, amelyek mentén úgy érzem, hogy az életem helyénvaló, azokat az értékeket tovább tudjam adni a gyermekeimnek. Ez mennyire legyen erőszakos? Itt is a közéletet javaslom, de fontos, hogy aki a saját képére formálja a gyermeket, ne titkoljon el semmit, hiszen úgyszólván fog találkozni másfajta értékekkel is, de otthon tölem ne halljon csúnya szót. Azt mindig tudom mondani, hogy láttad már, hogy apád ilyet vagy olyat írt volna, mondjuk az E-naplóba? A keresztény családban a gyermekeinket a saját képiünkre formáljuk, nem erőszakosan, vonzóan kell előadni azokat az értékeket, amelyek szerint szeretnék élni, és amit fontosnak tartunk, mert őt magát is boldoggá tudja tenni.

A mennyei Atya olyan édesapa, aki szeret minket. Van bűn, de van megbocsátás is, és a megbocsátás és a szeretet mindig erősebb. A keresztény családtagoknak mindig éreznie kell ezt a szeretetet. A mennyei Atya jó útra vezet bennünket. Most Ábrahámra gondoljunk, amikor a mennyei Atya elvezette őt a Kánaánba, és a családtagok kísérték egymást. Fontos, hogy tudjanak egymásnak tanácsot adni, tudjanak egymásra figyelni. A másik oldala ennek a dolognak, hogy jó útra vezet a mennyei Atya, de a gyermeknek is és a másik házastársnak is éreznie kell, hogy nemcsak a magam feje után megyek, amikor valamilyen döntést hozunk, hanem odafigyelünk a mennyei Atyára is. Amikor egy keresztény családban valamilyen döntés születik, tudjuk, hogy azt el is kell imádkozni. A gyermekem is lássa, hogy én odafigyelek, nemcsak a magam feje után megyek és döntök egyszer így, egyszer úgy, hanem nekem is van, akire oda tudok figyelni és hallgatok a házastársam szavára. Így abban reménykedem, hogy ő is könnyebben hallgat majd az én szavamra. De ha mégsem, akkor a mennyei Atyára ő is oda fog majd figyelni, aki betartja az ígéreteit. Annak a beteljesedése Jézus Krisztusban meg is valósult.

A hivatások vasárnapján a pápa körlevelében is beszélt az ígéretről és annak közzétételéről, mert valóban, a mennyei Atya mindannyiunknak adott egy ígéretet. Mindannyiunknak van hivatása, és azt ígéretként hordozzuk magunkban. Ha erre igent tudunk mondani, akkor az Isten be fogja váltani ezeket az ígéreteket a mi életünkben is. Kinéz belőlünk valamit. Ugyanilyen fontos ez a családban is. A mennyei Atya mint édesapa szerepel, ezeket mind megtanulhattuk tőle, hogy hajlékot készít, a gyermekeit a maga képére formálja, szeret és jó útra vezet bennünket és betartja az ígéreteit.

A Fiú mint testvér jelenik meg a Szentháromságban, és nekünk is, mikor családba születik és olyan lesz, amilyenek mi vagyunk. A mennyei Atya tehát olyanná tesz bennünket, mint ő, a Fiú pedig olyan, mint amilyenek mi vagyunk. Amikor a családban én a saját képemre akarom a gyerekeket formálni, a saját értékeimet akarom átadni, akkor nagyon fontos, hogy ne veszítsem el a kapcsolatomat, a lehajlásomat a családtagokkal. Nehogy az történjen, hogy fiam, te már sose leszel olyan, én már a te korodban ezeket már így, meg úgy tudtam, te meg nem tudod. Amikor én olyanná akarom nevelni, amilyen én vagyok, közben nehogy elveszítsem a kapcsolatot a gyer-



mekeimmel, vagy a család többi tagjával, nehogy azt érezzék, hogy olyan távol vagyok tőlük, olyan messze jobb vagyok, mint ők, hogy olyan értékeket akarok eléjük állítani, amit ők úgyse fognak soha teljesíteni, és soha nem tudnak igazán az apjuk elé állni.

Hogy az óriási szakadékot át tudja hidalni a mennyei Atya, a Fiát elküldte emberként, aki megtestesült ezen a földön, hogy ne érezzük ezt az óriási szakadékot. Nehogy azt érezze az ember, hogy soha nem tud olyanná válni, hogy megfelelhessen a mennyei Atyának. Ez igaz, soha nem tudunk olyanná válni, hogy odaállhassunk a jó Isten elé, hogy na, én már mindent teljesítettem, amit kértél, én tökéletes vagyok. De az Úr Jézus Krisztus emberré lett, és őbenne ez mégiscsak megvalósult. Azáltal, hogy a földre megszületett, ez a nagy szakadék, ami az Isten és az ember között van, áthidalódott. A családkban is meg kell, hogy ez történjen, ne legyen szakadék a család tagjai között. Az Úr Jézus segít az embereken, nekünk is figyelniünk kell arra, mikor kell a másikon segíteni. Az Úr Jézus nem köszönetért segít, ez megint a családra, az igazi keresztény családra jellemző, amikor nem azért segít, hogy megköszönjék, magamtól veszem észre, hogy a másikkal van valami baj. A jó testvér, a jó családtag olyan, mint az Úr Jézus Krisztus, segít. Nem azért, mert valamit vár, nem azért, mert valaki szólt neki, hogy a másikkal valami baj van, hanem odafigyel a másokra és észreveszi, hogy valami gond van.

Életét adja nekünk az Úr Jézus, áldozatot hoz, és nem is akármilyet. Ezek az áldozatok a családban is nagyon fontosak. Nem azért van családk, hogy engem kiszolgáljanak, hogy engem boldoggá tegyenek, hanem hogy én boldoggá tegyem őket. Nemcsak azért, hogy ők mindent megtegyenek értem, hanem hogy én mindent meg tudjak tenni értük. Az Úr Jézus áldozata megmutatja, hogy mindent megtett értünk, emberekért, s tudjuk, ilyen tökéletesen mi ezt nem tudjuk megtenni, de egy kép, egy minta a Szentháromság előttünk: mindent megtenni a másikért. Nem mindig esik ez jól, néha nincs kedvem hozzá, nem olyan hangulatban vagyok, de akkor is megteszem, hogy a gyereke mért vagy a házastársamért, vagy valakiért a családban áldozatot tudjak hozni.

A Szentlélek elkíséri az embert, mindig mellettünk van, sugall nekünk dolgokat, ugyanígy fontos a családban kísérni a másikat, új kihívások esetén ez különösen is fontos, folyamatosan a másik mellett lenni. Éppen akkor ott lenni mellette, amikor szükség. A Szentlélekre hallgatni kell a családban is, kísérni a másikat, jó tanácsokat adni nekik. Hiszen kitől kell elfogadni a tanácsokat? Azoktól, akik szeretnek bennünket. Az édesanyám is megmondja nekem a véleményét, még akkor is, amikor esetleg nekem nem fog tetszeni, vagy a házastársam is meg fogja mondani, hogy ezt rosszul csináltad. A másik ember, aki csak azt akarja, hogy barátokozzam vele, nem szól. Kötelesség még akkor is megmondani, jó tanácsot adni, ha a másiknak nem nagyon tetszik, de annak a véleményét kell meghallgatnunk.

Én ezeket a szempontokat gondoltam a keresztény családról összefoglalni. A keresztény család nyitott, értékőrző és értékátadó közösség. Fontos a nyitottság, ami beengedi azokat az értékeket, amelyekkel egy család gazdagodni tud, és hogy ezeket az értékeket tudjuk őrizni és továbbadni.

*(A Keresztény Pedagógiai Műhely május 15-én,  
a Millenniumi-teremben megtartott előadásának szerkesztett változata)*

BOLLA ZSUZSANA:

## Lutheránus iskolasziget Miskolcon

A város szívében működik a Kossuth Lajos Evangélikus Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium és Pedagógiai Szakgimnázium. Ma már elmondható, hogy több évtized alatt igazi Insula Lutherana, evangélikus sziget alakult ki az evangélikus templom körül. Hogy miért választják szívesen a továbbtanulni vágyó diákok és szülei az intézményt, ennek jártunk utána.

A városban az evangélikus oktatás története a trianoni döntést követő időszakig nyúlik vissza. A békediktátum következményeként Eperjes városa Csehszlovákiához került, ezért 1920. február 15-én az egyháztanács elnöksége az eperjesi evangélikus tanítóképzőt a miskolci egyházközséghez helyezte át. Az intézmény miskolci épületét 1928-ban avatták fel.

A képzés 1948-ban az államosítás miatt megszűnt, helyette az állam óvónőképzőt, majd gimnáziumot és szakközépiskolát működtetett az épületben 2001. augusztus 15-ig. Ezután újra a Magyarországi Evangélikus Egyház gondozásába került az épület, amelyet akkor D. Szebik Imre püspök, korábbi miskolci lelkész szentelt fel. Az első egyházi beiskolázásra a 2002–2003-as tanévben került sor. Az intézménnyel szomszédos Istvánffy Gyula Általános Iskola átvétele után pedig elindult az evangélikus szellemiségű alapfokú oktatás is a 2011–2012-es tanév első osztályosaival. A 2014–2015-ös tanévtől a Reményi utcai óvoda átvételével vált teljessé a többcélú intézmény.

A mintegy százötvenötezer városban körülbelül tizenkétezer evangélikus él; a Kossuth-iskola vonzáskörzete harminc-negyven kilométer, ilyen távolságból is járnak ide diákok.

### Fontos a folytonosság

„Az iskola huszonkét középiskolai és tizennégy általános iskolai osztályában, valamint a négy óvodai csoportban jelenleg több mint ezer gyermeket nevelünk, oktatunk – mondja büszkén Tiborc-Kovács Kinga igazgatóhelyettes. – Miskolcon nincsen másik többcélú intézmény, amely az óvodától egészen az érettségig el tudja kísérni a gyerekeket. Így a mi különlegességünk abban rejlik, hogy ezt meg tudjuk valósítani. Mivel a kollegák az intézményen belül összedolgoznak, a már megismert gyerekeket tovább tudják vinni.”



Két éve elkezdtek kidolgozni az átvezetési stratégiát, amelynek a lényege, hogy az átmenetet meg tudják könnyíteni az intézményegységek között. „Fontos, hogy érezzék a szülők is a folytonosságot, és ne csak opcióként merüljön fel, hogy az óvodából a mi általános iskolánkba hozzák át a gyerekeket, hanem ez evidens döntés legyen” – magyarázza az igazgatóhelyettes. A vezetőség rendszeresen tart tájékoztatást a miskolci pályaválasztási kiállításon, emellett minden általános iskolát vagy óvodát felkeres, bemutatja az intézményt a döntés előtt álló szülőknek.

Az óvodában fontos szerepet kap a rajzolás-festés, a kézimunka, az ének-zene, a tánc, a vers, mese. Fakultatív foglalkozásként kínálja az óvoda a sakkszakkört, a robotikafoglalkozást, a dzsúdót, a néptánc-, az úszás-, illetve a korcsolyaoktatást. A kétezere-ötszáz négyzetméteres, jól felszerelt udvar lehetőséget nyújt a mozgásfejlesztésre, a szabad levegőn való játéokra. Már az óvodában elkezdődik az idegennyelv-oktatás. Az Avas lábánál lévő épületben betekinthettünk az egyik foglalkozásba; az óvónő játékos formában éppen a számok és a színek neveit tanította a kicsiknek.

### Dajkaképzés, robotika

„Általános iskolánkban az első évfolyam egyik osztályában most Lego módszertan szerint folyik az oktatás. Ez egy algoritmikus gondolkodást és digitális kompetenciákat fejlesztő tanulási program. Elsőseink a WeDo 2.0 eszközön keresztül sajátítják el a programozás alapjait, felső tagozatban és középiskolában a robotikaszakkörrel mélyítjük tovább az ismereteiket. A párhuzamos osztály a Sakkpalota program alapján tanul. Felső tagozaton szakkörök működnek, igyekszünk minél szélesebb kínálatot adni – mondja Tiborc-Kovács Kinga az általános iskoláról. – A gimnázium három osztállyal működik, magyar, angol, német, biológia és általános tagozattal, valamint külön csoportban integráltan oktatjuk a sajátos nevelési igényű tanulókat; az ide járó gyerekek szakvélemény alapján kerülhetnek az intézménybe. Iskolánk a Euroexam International vizsgaközpont partnerintézménye lett; a tagozaton nyelvet tanuló diákok számára tanórai keretek között biztosítjuk a nyelvvizsgára való felkészítést.”



A felvételi vizsgákról az igazgatóhelyestestől megtudjuk: „A központi felvételinek megfelelően magyar és matematika tantárgyból van írásbeli, illetve a tagozatok függvényében elbeszélgetés. Magyarból és matematikából minden évben szervezünk előkészítőket, a saját diákjainknak ezeket térítésmentesen biztosítjuk.” „Két pedagógiai szakgimnáziumi osztályunk van, az ide járó diákoknak lehetőségük van óvodaidajka-

képzésről OKJ-s végzettséget igazoló bizonyítványt szerezni – veszi át a szót Rózsa Erzsébet tanítónő és pedagógia szakos tanár. – Érettségi után, a 13–14. évfolyamon egy-egy osztállyal gyógypedagógiai segítő munkatárs végzettséget adó képzés folyik, és van szociális szakgondozói képzés is.”

### **Evangélikus hajóban eveznek**

A nyolcvankét fős nevelőtestület törekszik az oktatás-nevelés színvonalának folyamatos emelésére. Fontos feladatuknak tekintik a diákok kompetenciáinak fejlesztését: a 9. és a 10. évfolyamon már három éve van az órarendbe építve kompetenciafejlesztő óra.

„A tanulók képességeinek jobb megismerése érdekében megvizsgáljuk diákjaink korábbi eredményeit az úgynevezett FIT elemző szoftver segítségével. Ezután egyéni fejlesztési tervet készítünk számukra, és differenciálunk közöttük. Kitűzött célunk, hogy a FIT elemző programban elért tanulói eredmények alapján minden tanuló egy képességszintet ugorjon a 10. évfolyamos országos mérésen” – mondja az igazgató-helyettes. Sok tantárgyat csoportbontásban tanulnak a gyerekek, így a matematikát, magyart, sőt az idegen nyelveket is – teszi hozzá.

Nem is maradnak el az eredmények, a díjak. „Tavaly az országos pedagógiai ágazati szakmai tanulmányi versenyt iskolánk tanulója nyerte. A Neumann János számítástechnikai versenyen országos elsők lettek a hatodik–hetedik osztályosok, de a Bolyai természettudományi csapatversenyen is előkelő helyezést értünk el” – sorolja a pedagógus.

Rózsa Erzsébet maga is kitalálója és szervezője egy versenynek. „Büszkék vagyunk az Evező verseny népszerűségére – árulja el. – »Ev«, mint evangélikus, az »ező«-t pedig esszenciálisabban így értelmezzük: »ez ő«. Szimbolikus jelentéstartalommal is bír az evező, hiszen a hajó a keresztyén egyház egyik jellegzetes szimbóluma, amelynek kereszt alakú árboca a győzelem jele. És ez a hajó biztosan nem süllyed el, ha maga Jézus Krisztus irányítja az evezőit. Ezen a hittanalapú természetismereti vetélkedőn egyházi iskolák csapatai versenyeznek. A teremtsévédelemhez kapcsolódik az alap gondolat, de nemcsak az evangélikus iskolák körében, hanem tágabban, az egyházi iskolák számára is meghirdetjük, illetve hittancsoportok is pályázhatnak. Évről évre egyre nagyobb az érdeklődés” – tudjuk meg.

Számos lehetőséget kínál az intézmény a gyerekeknek a szabadidő hasznos eltöltésére is. „Nevelési céljaink között kiemelt helyet foglal el a sport fontosságának a felismertetése, az egészséges életmódra nevelés – magyarázza Rózsa Erzsébet. – Van színjátéskörünk, énekkarunk is, kirándulni is járnak a diákok. A futball-, kosárlabda-, vívás-, úszásoktatás terén jelentős sikereket értünk el. A szabadidős programok szervezésében nagy szerepet vállal a diákmozgalom is összefogó diák tanács.”

### **Alapítványi támogatás**

Az intézmény az egyszázalékos kampányban bemutatkozik majd egy kisfilmmel is, amely a Facebook-oldalán, illetve a honlapján (klevai.hu) is látható lesz. Ebben azt mutatják be, milyen tevékenységeket támogat az iskolában működő három alapítvány a bevételeiből.

„A szülőket az értekezleteken tájékoztatjuk arról, hogy az iskolai alapítványok a nekik adományozott összeget hogyan használják fel – mondja Tiborc-Kovács Kinga. – Nyelvoktatás, eszközvásárlás, kirándulásszervezés, futball, vívás, háziversenyek díjazása, farsang szervezése, úszásoktatás: ezeket szoktuk ebből a forrásból finanszírozni, de tehetőséges, ám rászoruló gyerekeket is támogatunk. Szoktuk javasolni pedagógusainknak is, hogy személyi jövedelemadójuk egy százalékát az evangélikus egyháznak



adják attól függetlenül, ők maguk milyen felekezettek. Az egyházfenntartói járulékot tudják fizetni saját egyházuknak, de a jövedelemadó egy százalékának felajánlásával azt az egyházat támogassák, amely a munkaadójuk.”

### **Az iskolalelkész öröme**

A rendszerváltás óta számos intézmény került különböző felekezetek fenntartásába, a miskolci példa is azt mutatja, hogy jól működnek az intézmények egyházi háttérrel.

„Befogadó és szeretetteljes közeget biztosítunk, nevelési tevékenységünk keresztény értékeken nyugszik – magyarázza az igazgatóhelyettes. – Már nincsen az a kezdeti ellenérzés az emberekben az egyházi intézményekkel szemben, amely néhány évtizede volt, nyitottá váltak, mert látják, hogy színvonalas és sokrétű az egyházi oktatás. Többcélú intézményként kiemelt fontosságú számunkra, hogy diákjaink végig evangélikus szellemben nevelkedjenek” – szögezi le Tiborc-Kovács Kinga.

Az előző tanév iskolalelkész nélkül telt, a hétfői áhítatokat beosztás szerint tartották az egyházmegye lelkészei, a csendesnapokat az igazgatóhelyettesek szervezték. 2018 augusztusától azonban Pethő Judit iskolalelkész segíti a munkát. A belvárosi evangélikus templom az intézmény főépületének közvetlen szomszédságában áll, így az iskolai ünnepeket a templomban tartják, és a tanulók többször szolgálnak a gyülekezetben.

„Különös gyöngyszem számomra a Kossuth – vallja Pethő Judit iskolalelkész. – Amikor arról kérdeznak, hogy gyülekezeti lelkészből hogyan lettem intézményi lelkész, akkor rendszerint azt is elmondom, hogy nekem ők a gyülekezetem. Ezer fő, akikkel majdnem mindennap találkozom. Ezer fő, akik az első pillanattól nagyon igénylik mindazt, amit adni tudok nekik. Ezer fő, akik már tudják, hogy szeretek a szemükbe nézni, mert ott az igazi lényüket látom meg. Ezer fő, akik – az óvodások kivételével – hetente ott ülnek az áhítatokon, és hallgatják az evangéliumot.”

Annak érdekében, hogy minden gördülékenyen működjön a mindennapokban, profi, de érző szívű csapat munkálkodik a háttérben, amiért hálás a lelkész. „A többnyire láthatatlan vezetés és a technikai személyzet nélkül ez a „műsor” nem jöhetne létre. Hálás vagyok az Üllői úti központunk munkatársainak is, akik mindig szívvel-lélekkel segítenek nekünk. És végül hálás a szívem a hitoktatásban részt vevő kollegáimnak, akik áldozatos munkával nevelik és növelik evangélikus hittanon a ránk bízottakat: Sándorné Povazsanyecz Gyöngyi, Sándor Frigyes, Buday Barnabás és Gerlai Pál lelkészeknek, valamint Koltai Anna hitoktatónak.”

A lelkész elmondja azt is, hogy az utóbbi időben szinte minden diák úgy ment el hozzá lelkigondozói beszélgetésre, hogy visszaidézett valamit, amit egy igehirdetésében hallott. „Hatalmas lehetőség, hogy ennyi embert lehet hétről hétre megszólítani – meséli. – Hatalmas élmény, hogy tényleg nem üresen koppannak a prédikáló szavak, hanem dolguk végzetten térnek vissza Istenhez. És hatalmas felelősség rám nézve, hogyan tudok alkalmatlanul is alkalmas lenni. Időről időre reggelente odaállok valamelyik épületünk bejárata elé vagy áhítat előtt a templom elé, és mindenkinek köszönök. Szeretem ilyenkor a reggeli „kómából” felébredő mosolyokat. Szeretem a hatalmas „jó reggel, Jucus néni!” köszönéseket. Szeretem az egymás szívébe véssett „erős vár a mi Istenünk!” mondatot. Szeretem azt, hogy mindenkivel találkozhatok. És szeretem azt, hogy a téli hidegből felébredő természet ismét egyre többször teszi ezt lehetővé.”

*(A cikk először az Evangélikus Élet magazin 2019. évi 11–12. számában jelent meg.)*

## A Máltai Szeretetszolgálat Szimfónia programja

**A. P.:** Azzal kezdjük, hogy a Szimfónia programról egyszerű lenne annyit mondani, hogy zenét tanítunk cigánygyerekeknek. Fontos az, hogy mi zenélünk, hogy szociálisan figyelünk az egyénekre, de a közösségépítés a program célja és az nagyon fontos, hogy ha bármelyik irányban elcsúszunk, ha egy kicsit többet foglalkozunk a zenével, ha többet foglalkozunk hangszertechnikával, szét fog esni a közösség és elmennek a gyerekek. Nagyon fontos egyszerre figyelniük mindenre, ez egy nagyon érzékeny program.



**Arató Péter (balra) és Szádeczky-Kardoss Géza**

**Sz-K. G.:** Röviden megfogalmazva, a zenét használjuk eszközként arra, hogy szociálisan neveljük a gyerekeket. Nem zenét tanítunk és szociálisan nevelünk, hanem a zenén keresztül nevelünk szociálisan.

**A. P.:** Egy pár szót szólnék a Máltai Szeretetszolgálatról. A hit védelme és a szegények szolgálata. Ez a mi mottóunk. 1989-ben alakult a szeretetszolgálat, azóta nagyon sok programunk fut. Nem a karitatív tevékenység az elsődleges. Nagyon fontos, de a jól irányzott szociális munka sokkal fontosabb és mindennél többet ér. A pécsi közösségi házunkban például a Jelenlét program működik, ami az ottlétet jelenti, azt, hogy mi is jelen vagyunk a telepen, együtt lélegzünk az ott lakókkal, figyelünk rájuk, igyekszünk mindenkivel kapcsolatban lenni. Magyar Örökség-díjjal tüntették ki a Jelenlét programot. A máltai sportprogram is hasonló, a fiatalok motivációját igyekszik felépíteni, megtartani, és a Máltai Szimfónia program is itt foglal helyet, mi is a motivációval tudunk elsőként hatni.

**Sz-K. G.:** Alapvetően a zenei program egy a Málta sok programja között, egy komplett fejlesztésről beszélünk, a Jelenlét programnak nagyon sok része van, a zenei nevelés egy része ennek a programnak. A zenei nevelés ötlete, hogy a zene szociális eszközként használható, ez Dél-Amerikából jött hozzánk. Venezuelában már több mint negyven éve működnek ilyen szociális zenei programok. Az eredeti célja az volt, hogy Caracas nyomornegyedeiben élő utcagyerekeket, a zene segítségével lekössék délutánonként sok órában. Belőlük zenekarokat alapítottak, és ez annyira

sikeres volt, hogy mára már hétszázezer gyerek vesz részt hasonló foglalkozásokon Venezuela-szerte. Ezzel adnak jövőképet a gyerekeknek, hogy az utcán ülés helyett tartalmasan töltsék az idejüket. Egy évet volt szerencsém Dél-Amerikában tölteni, Bolíviában, ott is működik hasonló zenei program. Hálás vagyok a sorsnak, hogy ott megtapasztalhattam a zenének ezt a fajta erejét és a Magyar Máltai Szeretetszolgálatnál Magyarországon azóta is tudom kamatoztatni az ott megszerzett tapasztalatokat.

Az első lépés Monoron történt, 2013 nyarán indítottunk egy kísérletet, hat héten keresztül voltunk kint a monori cigánytelepen, ahol önkéntes zenetanárokkal együtt kezdtünk el dolgozni, és az volt a kérdés, hogy amit Dél-Amerikában láttunk, hogy nagyon jól működik, abban a kulturális közegben, amelyben mi élünk, van-e itt is létjogosultsága? Egyértelmű volt a válasz, a gyerekeket nagyon könnyű volt motiválni, nagyon lelkesen fogadták a lehetőséget, hogy csellózni, hegedülni tanulhatnak, és már hat hét után, szeptemberben egy kis koncerttel tudtuk megmutatni, hogy mire jutottunk a nyáron. Volt egy maroknyi csapat, akikkel tényleg komoly repertoárt tudtunk megtanulni. Októbertől kezdve pedig elindult a rendszeres foglalkozás. Egy évvel később pedig a támogatásoknak köszönhetően az ország számos pontján be tudtuk indítani ezt a programot.

**A. P.:** Jelenleg nyolc helyszínen működünk az országban, már öt éve. Ez azt jelenti, hogy bármennyire is van nagyon sok helyzetre kialakult módszerünk, azért ez még mindig egy kísérleti program. Változatosak a helyszínek hangszercsoportok szerint is – gitár, ütős, vonós, rézfúvós, cimbalom –, nagyon sok hangszerral foglalkozunk. A gyerekek nem a hangszerhez csatlakoznak, hanem az emberhez. Én rézfúvós hangszereket tanítok, de ha hegedűt tanítanék, pont ugyanazok a gyerekek tanulnának nálam. Mi magunkat visszük oda, és együtt próbálunk a gyerekekkel lenni, ez a jelenléti programunknak a lényege.

**Sz-K. G.:** Egy pár szót arról szólnék, hogy mi is a célja a Máltai Szimfónia programnak. Mik azok a feltételek, amelyek kellenek ahhoz, hogy egy hátrányos helyzetből jövő fiatalnak ahhoz, hogy sikeres felnőtté váljon, hogy megállja a helyét az életben. Fontos, hogy jövőképe legyen, reális elképzelése legyen arról, hogy mit akar, és szükséges, hogy olyan önbizalma legyen, elhiggye magáról, hogy azt meg tudja valósítani.

Ahhoz, hogy jövőképe legyen, kellenek példaképek a környezetéből. Ahhoz, hogy megvalósíthassa, nagyon fontos, hogy a múltból olyan tapasztalatai legyenek, hogy már egyszer megélte azt, hogy volt egy célja, azt lépésről lépésre el tudta érni, s a végén meg tudta veregetni a saját vállát, hogy erre képes vagyok. Ez a legfontosabb, amit adhatunk a programban, hogy ilyen élményeik legyenek a gyerekeknek a zenén keresztül. Ehhez a zene kitűnő eszköz. Nagyon sok más, jó hatása is van a zenélésnek, ezt lehetne sorolni, például az érzelmi intelligencia, a transzferhatások a matematikára satöbbi.

**A. P.:** Mi elsősorban motivációval tudunk hatni és esetleg a közösségre, hiszen a zenét többen hallgatják. Azért nagyon jó eszköz, mert a legszétesettebb társadalmaknak



és a legszétesettebb közösségeknek is az aktív része, akkor is, ha Kisgrofó formájában van, onnan el tudunk indulni, onnan már érdeklő a gyerekeket, menő zenélni. Bármelyik iskolába megyünk, ha Géza elővesz egy hegedűt, akkor húsz gyerekből húsz ki akarja próbálni.

**Sz-K. G.:** Itt az a fontos különbség, hogy egy olyaningerszegény környezetből jönnek a gyerekek, hogy a hangszer valóban egy attrakció. Nem létezik, hogy nem akarja kipróbálni. Egy középosztálybeli gyerek számára lehet, hogy egy hangszer már csak egy lehetőség a sok közül.

**A. P.:** A legfontosabb az, hogy közösségben zenélünk, nem egyéni órákat tartunk, hanem kiscsoportokban. Hangszertechnikában nem haladunk annyira, örömben sokkal inkább, mert rögtön közös zenélési élményt kapunk, ez visszahat mindenkire. Az is fontos, hogy bizalmi kapcsolat alakul ki közöttünk, zenével átszótt kiscsoportos rendszeres találkozás. Ez előbb utóbb olyan bizalmas beszélgetésekhez ad okot, ami senki mással nem fog megtörténni. A szexualitástól a kábítószerekről, az egymás közötti viszonyokról olyan intim hangulatban tudunk beszélni, ami senki mással nem tud megtörténni ebben a közegben.

**Sz-K. G.:** Talán még fontos az, hogy amikor elkezdődnek a hangszeres foglalkozások, lépésről lépésre motiváljuk a gyerekeket. Itt nem az működik, mint a jóléti társadalomban, hogy a szülők beíratják a gyereket a zeneiskolába és a gyerek köteles végigjárni az évet és legfeljebb az év végén megbeszéljük, hogy folytatja-e, vagy nem. Itt, ha a gyerekeknek nincs kedve, hat ökörrrel sem tudom berángatni hegedűórára. Csak azzal, ha motiválom őt óráról órára. Fontos, hogy kicsi sikerekre bontsuk le, hogy az első, lelkes hangszerkipróbálástól kezdve eljusson az első koncertig, onnan a következő célokig. Fontos, hogy az első hónap után fölmerül az első fellépés gondolata. Általában három-négy hónap után megtörténik az első fellépés. Itt hallja a szülő először a gyereket játszani. Nálunk nem viszik haza a hangszer a gyerekek, ennek több oka van. Velünk, közösségben tanulnak, gyakorolnak. Nálunk Tarnabodon az szokott lenni, hogy két-három év után, ha nagyon megbízható a gyerek és folyamatos kapcsolatunk van, akkor néha már megengedjük, hogy hazavigyék.

Az első fellépésen, amikor a szülő hallja a gyereket játszani, onnantól kezdve már nemcsak a gyereket motiválja a zene, jön egy visszacsatolás a szülőtől, hogy végre van valami, amiért büszke lehet a gyerekére, nem az, aki állandóan egyeseket hoz az iskolából, hanem büszke lehet rá. Ez visszahat a szülőre, visszahat a családra és az egész környezetére is.

**A. P.:** Amikor egy-egy régi iskolánkban megjelentünk, azt se tudták, miről van szó. Jó, majd elbeszélgetnek a gyerekekkel... S az első koncerteknél, mikor én is látom, hogy megcsillannak a szemek, amikor azt mondják, hogy hát ez nagyon jó, utána olyan támogatást, olyan háttérrel kapunk, hogy nagyon rohamosan tudunk fejlődni. Az első fellépésektől, a vállveregetésektől, amelyeket olyan tanároktól kapnak, akikről

előtte soha, nagyon megdobja a gyerek érdeklődését. Szinte gyorsabban tudunk haladni, mint a normál iskolai rendszerben, nagyon bonyolult dolgokat el tudunk játszani. Nem az a cél, hogy előadóművészek legyünk, hanem örömmel tudjunk együtt játszani. A mostani iskolámban két éve tanítok és most már megtörtént, hogy az én hetedikes fiaim a zenészek. Amikor egy harmadikos kezd arról beszélni, hogy Olivér a jobb trombitás, vagy Daniló, akkor az ő fejükben olyan helyen van a zene, és a „kارتávolságon belüli példakép”, ami nagyon jó hatással lesz később a kisközösségekre. Az is megtörtént már, hogy a nagyok tanítják a kicsiket. Meghallgatjuk egymás gondjait, sokszor nem is zenélünk, csak beszélgetünk.

**Sz-K. G.:** A példaképeknél elmondom, hogy már négy és fél éve vagyunk jelen Tarnabodon. Eleinte sem volt nehéz motiválni a gyerekeket, de most már igazán könnyű, mert vannak a nagyok, akik példaképként szolgálnak. Van zenekarokban olyan, aki már sokat utazott, évente három-négyszer megyünk fellépni Budapestre, ezért az első-másodikosztályosok szemében már státusza van annak, hogy a nagyobbak zenélnek, és alig várják, hogy harmadikosok legyenek és velük is elkezdjük foglalkozni. A mostani harmadik osztályba bementem, és gondoltam, majd lemorzsolódnak, kiderül, ki gondolja komolyan, de a 16 gyerek, akik harmadikosok, mind részt vesznek a programban.

**A. P.:** Találkozók, koncertek, táborok – ezek is motiválják a gyerekeket. Aki egyszer volt táborban, jön, hogy már engem is elviszel táborba? Mondom, aki a zenekar tagja, az jön. Úgy igyekszünk hangolni a repertoárunkat, hogy együtt tudjunk játszani. Vannak dalok, amiket együtt adunk elő, vonósokkal, rézfúvósokkal, gitárosokkal.

**Sz-K. G.:** Én is kiemelném, hogy nyolc helyszínen dolgozunk, és ezek nem nyolc program, hanem együtt dolgozunk, és közös fellépéseink vannak. Nagyon jó az, hogy kimozdulnak a saját közösségükből, amit egyébként nagyon ritkán tesznek, és hogy vannak tábori barátaik. A Máltai Szimfóniának van egy sajátos öntudata, hogy jönnek a szendrőládiak, a tarnabodiak, a tarnazsádányiak, jönnek több helyszínről, és egy, közös programnak a részei. Amikor épp nem találkoznak, akkor Facebookon keresztül nagyon intenzív kapcsolataik vannak. A diákjaim sokkal jobban képben vannak, hogy mi történik Szendrőládon, mint én, mert gyakrabban kommunikálnak egymással, mint én a kollégáimmal. Az elmúlt öt évből sorolhatnám a sikeres fellépéseinket, de csak néhányat említek meg. A kapolcsi művészetek völgyére kaptunk meghívást másfélévvel ezelőtt. Többször játszottunk a Magyar Tudományos Akadémia dísztermében, ahol a Jó szolgálat díjátadónak voltunk a zenei közreműködői. Több neves előadó vállalta, hogy velünk együtt fellép, például Caramel, Szalóki Ági, ami a gyerekeknek óriási élmény. Főleg Caramellel, akit ismernek, példakép számukra, és egy színpadon szerepelhettek vele. Ezek a zenei sikerek mégsem a legfontosabbak, közvetett sikerek, ezzel megerősödnek a saját identitásukban, de az igazi sikereket az jelenti, mit ad ez a gyerekeknek. Tavaly elballagott az első

szimfóniás évfolyamunk, akiket négy éven keresztül kísértünk Tarnabodon, és az az öt gyerek, akik végigcsinálták ezt az időt velünk, most középiskolában, Egerben, Hevesen tanulnak tovább. Nem tudom, mi történik majd a jövőben, de jó esélyeik vannak nekik, hogy eljussanak az érettségiig. Ez egyáltalán nem természetes, az elmúlt évek statisztikái alapján nem természetes, hogy a tarnabodi gyerekek eljutnak az érettségiig. Sikernek tartom, hogy visszajárnak hozzánk, annyira fontos lett nekik a zene. Ha komoly koncertjeink vannak és szükségünk van rájuk, csak egy szavunkba kerül és jönnek. Mind az öten beiratkoztak zeneiskolába, és jól megállják a helyüket ott is. A hosszú távú célunk az, hogy megállják a helyüket az életben, de a zene része legyen a további életüknek is, a tudást, amit megszereztek, a jövőben is tudják kamatoztatni...

**A. P.:** ...hogyan egy kicsit több esélyük legyen, amikor döntést kell hozniuk. Azt gondolom, hogy a legrosszabb döntés az, amit nem hoznak meg. Azt látom, sokan nem merik meghozni a döntéseket. A zene ebben is nagyon sokat segít. Kiállunk a színpadra, és ott meg kell fújni azt a hangot. Ez tudatosan bennük és én abban hiszek, hogy ez életük teljes területére át fog ragadni. Nagy sikernek élem meg, hogy élő közösség vagyunk. Amikor én kísételek a szentjakabi cigánytelepre Kaposváron, szokták szidni a parasztokat, hogy ilyenek és olyanok, s én mondom, hogy miért, szerinted én mi vagyok, az a válasz, hogy jó, te már közülünk való vagy. Erre büszke vagyok, és azt gondolom, hogy ebből tudunk építkezni.

**Sz-K. G.:** Nem szeretném, ha egy gondolat kimaradna. Beszéltünk arról, hogy közösséget építünk, hogy a zenekaré a központi szerep, és ma már többször elhangzott az együttműködés kifejezés, a zenekar az együttműködés magaskiskolája, ahol mindenkinek megvan a maga szerepe, a haladóknak és a kezdőknek is, és együtt érünk el sikert. Nálunk nem az individuális siker a fontos, és néha nehéz megmagyarázni, hogy neked most az a feladatod, hogy második hegedűt játsszál. Ez nehéz. Most nem te vagy a főember, de attól lesz szép a produkció, akkor lesz jó a mű, ha te ezt a feladatot vállalod fel. Minden megvan egy zenekarban, ami a közösségneveléshez szükséges. Egymást kell segítenünk, mert a közös fellépés akkor lesz sikeres, ha egymást segítjük, nem pedig versenyzünk, hogy ki a jobb.

*(A március 21-én elhangzott előadás szerkesztett változata)*

BODNÁR DÁNIEL

## Isten szól hozzánk rajta keresztül

### BESZÉLGETÉS PAWEŁ CEBULÁVAL ESTERHÁZY JÁNOSRÓL

2018. december 12-én Marek Jedraszewski, a Krakkói Főegyházmege érseke Paweł Cebula lengyel, hosszú évek óta hazánkban élő minorita szerzetes papot nevezte ki az 1957-ben a szlovákiai Mirov börtönében elhunyt Esterházy János boldoggá avatási eljárásának posztulátorává. Cebula atyával beszélgettünk.

*– Mikor ismerkedett meg Esterházy János életével, és mi ragadta meg Önt legjobban a felvidéki magyarok két világháború közötti szellemi és politikai vezetőjének személyiségében?*

– Esterházy János személyét a szintén Felvidékről származó Molnár Imre történészen keresztül ismertem meg, akinek a felesége lengyel. Molnár Imre egyetemi tanulmányainak befejezése óta foglalkozik Esterházy János életének kutatásával. Sokat beszélgettünk arról, hogyan lehetne javítani a magyar–szlovák viszonyt, mert ez nem egyszerű ügy, emiatt János boldoggá avatásának ügye sem könnyű feladat. A közelmúltban Krakkóban volt a perindító ülés, és Esterházy János egyik unokája, Alice lányának a fia ugyanazt kérdezte, mint ön, mi volt az, ami megragadott engem Jánosban. Ő igaz Krisztus-követő volt, mivel mindvégig imádkozott az ellenségeiért és azért, hogy azok a népek, amelyek Isten rendeléséből egy földön élnek, fogjanak össze. Ez gyönyörű magyar kifejezés, összefogni. Ha ellenségesen vagy közömbösen élünk egymás mellett, nem biztos, hogy teljesítjük Isten akaratát, és ennek következtében nem biztos, hogy megmaradunk. Nagy szükségünk van valódi összefogásra, és nemcsak politikailag – gondolok a visegrádi négyekre –, hanem lelki értelemben is. János példát mutatott ebben, még a hóhéraiért is imádkozott, azokért, akik elítélték, bántalmazták. Fizikailag, mint a szovjet börtönben, Ljubljankán, lelkileg pedig még jobban kínozták.

*– Hogyan fejlődött ki benne ez a lelkiség? Családi háttér, isteni kegyelem, vagy együtt a kettő?*

– Isten kegyelme a természetre épül, nagyon lényeges, hogy működjünk együtt Vele. Biztos, hogy János egész életében vallásos volt. Ugyanakkor az egyik, börtönből a nővérenek írt leveléből kiderül, hogy 1945-ben, a háború végén azért imádkozott, hogy az Úr Jézus alakítsa át lelkileg, hogy feltétel nélkül, szorosan követhesse őt. Ettől kezdve már nemcsak egy vallásos, hanem mélyen hívő emberről beszélhetünk, akinek

leghőbb vágya, hogy valóban egyesüljön Jézus Krisztussal, és ez által hozzá hasonlóvá váljon. Olyan volt ez, mint az Énekek Énekének könyvében: a vőlegény azt mondja, hogy amíg a menyasszony nem ébred fel magától, addig nem ébreszti fel. Isten tiszteletben tartja az ember szabad akaratát. Ő ugyan a kezdeményező, de semmit nem tud kezdeni az emberrel, ha az nem veti alá magát neki. Ekkor kezdődik János keresztútja is, igazi kálvária, a Gulágon át csehszlovákiai börtönökben – nagyon szigorú börtönök voltak ezek. Az utolsó, mirovi börtön a fegyháznál is sokkal keményebb volt. A legfontosabb együttműködni Isten kegyelmével, és János 1945-öt követően, az ő mártíromságának kezdetétől mindvégig erre törekedett.

– *Az életrajzát vizsgálva azért megállapíthatjuk, hogy Esterházy Jánost már 1945 előtt is jellemezte a szociális érzékenység, ő volt az Országos Keresztényszocialista Párt, 1942-ben pedig a szlovák parlamentben egyedülként szavazott a zsidók deportálása ellen, vagyis szolidaritást vállalt az üldözöttekkel szemben.*

– Egyértelmű, hogy politikusként is igyekezett átültetni a gyakorlatba a katolikus keresztény tanítást. Mindig kiállt az igazságtalanul szenvedők mellett, függetlenül nemzetiségi tartozásuktól, beszédeiben és írásaiban is gyakran hivatkozik az evangéliumra, Jézus szavaira. Ő irgalomra hív bennünket, és mi nem mehetünk más irányba, még ha vannak is csábítások: balról a kommunizmus, a bolsevizmus, a másik oldalról a náciizmus, fasizmus. Mindkettőt ördöginek tartotta, feltette a kérdést: Belzebubot vagy Lucifert kövessük? Egyiket se, van nekünk saját utunk, a keresztény hit. Ennek követésében bátor volt, rendíthetetlen. Amikor a háborúban fizikai atrocitások érték a magyarokat, arra kérte őket, hogy ne válaszoljanak az erőszakra erőszakkal, mert akkor nem leszünk hűségesek az evangéliumokra épülő civilizációkhoz.

– *Esterházy János a második világháborút követően elmenekülhetett volna Csehszlovákiából, hiszen akkor már a húga, Mária kivételével családja nagy része külföldön élt. Mégsem tette ezt. Vajon miért?*

– Ez nagyon érdekes kérdés. Különösen, hogy tudjuk: amikor korábban a Gestapo kereste, elmenekült, több hónapra keresztül rejtőzködött. Azzal is tisztában volt, hogy mit jelent a szovjet bolsevizmus, hogyan működik az NKVD (*Belügyi Népbiztosság, az államigazgatás legfőbb belügyi szerve a Szovjetunióban, 1934 és 1946 között működött – B.D.*). Többen kérték, hogy meneküljön el, de nemet mondott, hangoztatva, hogy nincs miért, nem tett semmi rosszat. Pozsonyban az utcán letartóztatták a szovjet katonák, tizenkét napig őrizetben tartották. Ekkor még nem tudták, hogy kicsoda. János kihallgatást kért Gustáv Husáktól, a Szlovák Kommunista Párt belügyi felelősétől (*később a csehszlovák kommunisták főtitkára, 1975 és 1989 között Csehszlovákia államfője – B.D.*), hogy panaszt tegyen, bár tudhatta, hogy ez milyen kockázatokkal járhat. Husák rögtön letartóztatta, és átadta a szovjet NKVD-nak. Hamarosan kivitték Moszkvába, a Ljubljanka börtönben raboskodott, majd a Gulágon. Lehet, hogy János világosan látta: mint politikus, mint ember itt már nem tud mit tenni,

ezért eldöntötte, hogy megteszi a legnagyobb dolgot, és feláldozza magát. Leveleiben többször megfogalmazta: egyetlen dolog volt fontos számára, hogy hűséges legyen Istenhez és népéhez. Engedte, hogy Isten vezesse. Amikor 1949-ben a Gulágról visszavitték Csehszlovákiába, volt olyan időszak, hogy a hatóságok megengedték, hogy orvosi ellátásban részesüljön, miután Szibériában skorbutot és tuberkulózist kapott. Ekkor nem volt börtönben. Barátai, rokonai megszervezték számára a szökést. Nagy-Britannia nagykövete hajlandó lett volna kivinni őt Nyugatra. János azonban ezt is elutasította.

– *A Kegyelem életfogytig című dokumentumkötetben olvashatjuk János börtönbeli feljegyzéseit és nagyobb részt húgának, Máriának a hozzá írt leveleit. Mária mindvégig a bátyja mellett állt, lelkileg erősítette, ez gyönyörű történet...*

– Mária áldozatot hozott, és nemcsak ő, hanem a családjá is. A férje lengyel volt, öt gyerekük született. Legálisan távozhattak volna Lengyelországba, de maradtak, mert Mária nem akarta magára hagyni a bátyját. Ekkor már János édesanyja és nővére, Lujza külföldön, Franciaországban éltek. Mária úgy gondolta, János mellett van a helye. Ezért még az anyagi szegénységet is vállalta. Rengeteg kérvényt írt a hivatalos szerveknek, melyben kegyelmet kért bátyjának. Még a köztársasági elnökhöz is levelet intézett. Az államelnök pedig kegyelemből életfogytiglanra változtatta a szlovák bíróság halálos ítéletét. Később ezt huszonöt évre mérsékeltek, de János a Gulágon szerzett súlyos betegségei miatt ez is egyenlő volt a halállal, 1957. március 8-án adta vissza lelkét a Teremtőnek, a mirovi börtönben.

– *Mária hite időnként megrendül, amikor a hivatalos szervek sorozatos ígéretei ellenére sem történik előrelépés János kiszabadításának ügyében. Úgy érzi, Isten akarata, hogy a bátyja börtönben maradjon. Képtelen arra is, hogy ellenségeikért imádkozzon, szemben Jánossal, akit szentnek nevez.*

– Igen, de van itt egy nagyon érdekes mozzanat. Mária lányától megtudtam, hogy az anyai nagyanyja, tehát János édesanyja földi élete végéig mindennap imádkozott Sztálinért, még annak 1953-ban bekövetkezett halála után is. Ez is szorosan hozzátartozik a képhez, hogy János édesanyja ennyire irgalmas szívű volt. Csak nemrég tudtam meg azt is, hogy anyagilag támogatta a kőbányai lengyel templom építését.

– *Számomra az is elgondolkasztó, hogy János négyéves volt, amikor az édesapja meghalt. Ettől kezdve az édesanyja egyedül nevelte a három gyermekét. A keresztút mintha kezdettől fogva végigkísérné a család életét...*

– Nagyon érdekes tények vannak János életében. Húszéves korában talán még nem is tudta, hogy politikus lesz, a felvidéki magyarság vezetője, és olyan döntést hozott, ami meghatározta az ő és a családjá későbbi életét is. Trianon után ahhoz, hogy megmentsse a család Nyitra melletti birtokát, el kellett adnia az összes magyarországi birtokukat. Már akkor érezte, hogy neki a Felvidéken kell maradnia. Később is többször csábították, hogy költözzön át az anyaországba, de mindig nemet mondott.

– *Posztulátorként hogyan itéli meg Esterházy János boldoggá avatásának jelenlegi szakaszát?*

– A Szentek Ügyeinek Kongregációja megerősítette: a célunk az, hogy bebizonyítsuk, János vértanúhalált halt. Ez nem egyszerű dolog, mert sem a moszkvai, sem a pozsonyi vádiratban nincs leírva, hogy Jánost a Krisztus iránti gyűlöletből ítélték halálra. Ugyanakkor Erdő Péter bíboros atya nagyon jól megfogalmazta: lehet, hogy nem közvetlenül Jézusba vetett hitéért ölték meg, de biztos, hogy azok miatt a tetteiért, melyek krisztusi és evangéliumi lélekből származtak, vagyis János mindvégig hűséges maradt Krisztushoz és az evangéliumhoz. Az eljárás nagyon összetett dolog. Marek Jedraszewski krakkói érsek azért vállalta el az eljárást, mert 2017 szeptemberében részt vett János újratemetésén a Nyitra melletti Alsóbodokon. Elolvasta az ön által említett, *Kegyelem életfogytig* című könyvet, és nagyon megérintette a lelkét. Már akkor úgy nyilatkozott, hogy Esterházy János megérdemli a boldoggá avatási pert. A per elindítására Jan Graubner olomüci érsek volt illetékes, az ő egyházmegyéjéhez tartozik Mirov, amelynek börtönében János elhunyt. Ő azonban átadta ezt a jogot a krakkói érseknek, aki a vatikáni kongregáció hozzájárulását kérte. Engedélyező válaszában a prefektus, Beccius bíboros azt írta: „Isten Szolgája, János Esterházy.” Nem sokkal azt követően, hogy a krakkói érsek kinevezett posztulátornak, létrehozott egy történelmi bizottságot, lengyel, magyar, cseh és szlovák tagokkal. Ennek a testületnek az a feladata, hogy összegyűjtse az összes, Jánosra vonatkozó adatot, beszédeket, írásokat. Közben pedig nagyon fontos, hogy ismerjük meg az igazi Esterházy Jánost, mint Isten Szolgáját, mint vértanút. A legfontosabb az ima. Amikor készültem Krakkóba a per indítására, kaptam a hírt, hogy édesapám haldoklik. Több mint ötven évig nem járult szentségekhez. Tudtam, hogy amikor János a Gulágon volt, nagyon erősen imádkozott Lisieux-i Kis Szent Teréz és Kaszap István közbenjárásáért, hogy Isten adja meg neki azt a kegyelmet, hogy ne haljon meg szentségek nélkül. Ha pedig ez lehetetlen lenne, akkor legyen képes lelkileg a tökéletes bűnbánatra. Ezért kértem János közbenjárását, hogy apám még a földi életében béküljön ki Istennel, és ez bekövetkezett. Amikor a perindító ülés lezajlott a krakkói kápolnában, elmondtam ezt a tanúságtételt, ami nagy hatással volt az érsek atyára is. Ráadásul tudtam, hogy tőlem függetlenül másvalaki is kérte János közbenjárását apám ügyében. Nagyon fontos, hogy használjuk ki ezt a lehetőséget, hiszen most már imádkozhatunk a közbenjárásáért. Ugyanilyen lényeges, hogy Alsódobokon, ahol János sírja van, a Kereszt Felmagasztalása-kápolnijában, minden hónap első szerdáján szentmisét mutatnak be a boldoggá avatásáért és a népek megbékéléiséért. A boldoggá avatásáért elmondott imába beleírtam, hogy az ő lelki örökségének megvalósításáért, illetve ennek szándékára. A krakkói érsek atya jóváhagyta ezt. Amikor tehát imádkozunk Esterházy János Isten Szolgája boldoggá avatásáért, akkor imádkozunk azért is, amiért ő imádkozott és élt, hogy a népek, melyek között élt, béküljenek ki. Ehhez szükség van a múlt sebeinek gyógyítására, ami nem lehetséges a megbocsátás, Jézus nélkül.

– *Vannak-e külső támadások Esterházy János boldoggá avatási perének folyamatában?*

– Ki kell mondani, hogy szlovák részről vannak, akik nem örülnek annak, hogy ez a boldoggá avatási per elindult, mert számukra Esterházy János elsősorban politikus. Biztos, hogy a szentek is követtek el hibákat, akár még bűnöket is, azért van a szentgyónás, hogy őszinte bűnbánat révén feloldozást kapjanak ez alól a Jézust képviselő, felszentelt paptól. János rendszeresen járult szentségekhez. Mint politikus követhetett el hibákat, de nem mint politikust akarjuk boldoggá avatni, hanem mint vértanút, és hála Istennek vannak olyan szlovákok is, akik támogatják ezt. A lényeg, hogy elsősorban keresztény akarjak lenni, csak utána lehetek lengyel, magyar, szlovák, cseh. Ha a haza- vagy nemzetszeretemet felülmúlja a keresztényszeretetemet, akkor ebből mindig valami nagy baj lesz. Ezért fontos, hogy minél több szlovákkal megismertessük az igazi Jánost, mint Krisztus követőjét, aki mindvégig, élete árán is hűséges maradt Krisztushoz. Csak egy jellemző példa: a csehszlovák börtönökben azok, akik nem ismerték Jánost, tehát a valódi bűnözők, azt mondták, hogy ez az ember pap, mert olyan sokat imádkozott. Ugyanakkor a szlovák papok voltak azok, akik titokban szentmisét mutattak be a börtönben, és az Úr Jézust az Eucharishtiában, a kenyér színe alatt Jánosnál őriztették. János élő tabernakulum volt, aki a zsebében rejtette az Úr Jézust, sőt, volt, amikor másokat is áldoztatott. Az egyik rabtársa magyarok Krisztusának nevezte vallomásában. Egyesült a szenvedésben Jézussal. Olyan ez, amikor Assisi Szent Ferencet alter Christusnak, második Krisztusnak nevezzük. Jánost nézve az emberek látták Krisztust. Azt is tudjuk, hogy a Gulágon nem csak magyarokért imádkozott. Megtörtént eset, hogy amikor kórházban feküdt, bevitték egy tizenkilenc éves lett fiút, aki haldoklott, a rabokat nagy szeretettel ápoló orvosnő is lemondott róla. János ekkor imádkozni kezdte a kilencedet Kis Szent Terézszel és Kaszap Istvánnal, a fiú meggyógyulásának szándékára. A kilencedik napon a fiú felült, evett, majd kiment dohányozni. Majdnem teljesen meggyógyult. A keresztúton János összefogott a szentekkel. Érdekes, hogy akárcsak ő, Kis Szent Teréz is tuberkulózisban halt meg. Naplója szerint szörnyű szenvedéseken ment keresztül. János ugyancsak sokat szenvedett. A mirovi börtönben tizenketten voltak egy cellában. Egyikük szobrász volt. Elkérte tőlük a kenyéradagjukat, és kifaragott egy kis keresztet. Ez megmaradt. János egyik volt rabtársa megőrizte, és az olomüci érsekség múzeumának ajándékozta. János számára az Eucharisztia nagyon fontos volt. Egyik levelében leírja, hogy arra kérte a fiatalokat: az utcalányok szolgálatait soha ne kenyérrel vásárolják meg, mert a kenyérből lesz Krisztus teste, az Eucharisztia. Hallgattak rá, ez is azt bizonyítja, hogy nagy tekintélye volt. A hitele és a prófétai ereje abból fakadt, hogy egyesült a Mesterével, és akárcsak Jézus, nem engedett a kísértéseknek, legyőzte azokat. János együttműködött Isten kegyelmével, Istenre bízta magát teljesen. Ezért lett vértanú, s rajta keresztül Isten szól hozzánk.



# Kegyelem életfogytig

## ESTERHÁZY JÁNOS SZENVEDÉSTÖRTÉNETÉNEK DOKUMENTUMAI

Ez a megrendítő kötet 2008-ban jelent meg, a METEM (Magyar Egyháztörténeti Enciklopédia Munkaközösség) és a Historia Ecclesiastica Hungarica Alapítvány gondozásában, Várszegi Asztrik püspök, akkori pannonhalmi főapát előszavával.

A könyvben a magyar apától és lengyel anyától született Esterházy János (1901–1957) szenvedéstörténetével ismerkedhetünk meg. A kötet döntő részét a vértanúhalált halt felvidéki magyar politikus húga, Mariska naplója, levelei teszik ki. Emellett olvashatjuk Esterházy börtönjegyzeteit és kálváriáját, amelynek egyes stációit ő maga írta le a börtönben nála lévő könyvecskébe, melynek címe *A Szent Keresztút*, szerzője pedig Prohászka Ottokár.

Esterházy Jánost 1945 nyarán elhurcolták a Szovjetunióba; nővéreinek, Lujzának el kellett hagynia Csehszlovákiát, 1946-ban emigrált Franciaországba. A következő évben édesanyjuk is kénytelen volt elhagyni szülőföldjét. János gyermekeit édesanyjuk vitte magával Magyarországra, ahonnan előbb a fia, az ifjabb János, majd leánya, Alice is kijutott külföldre. Mariska a férjével, Franciszek Mycielskivel és öt gyermekükkel Csehszlovákiában maradtak, noha lengyel állampolgárságukat nem adták fel. Maradásuk legfőbb oka nem az volt, hogy Lengyelországban sem számíthattak különösebben jó bánásmódra, hanem az, hogy bíztak benne: Esterházy János visszatér a Szovjetunióból, s akkor szüksége lesz hozzátartozóira. Így is történt, csakhogy egészen másképpen, mint ahogy azt Mariska elképzelte. Fivérének koholt vádak alapján a Szlovák Nemzeti Bíróság halálra ítélte, majd családja és barátai közbenjárására a köztársasági elnök halálos ítéletét felfüggesztette, és életfogytiglanira, később huszonöt évre változtatta. Amnesztiában nem részesült, 1957. március 8-án a morvaországi Mirovban, a politikai foglyok börtönében hunyt el. Hamvai kiadatását ötven éven keresztül megtagadták.

A levelek és naplófeljegyzések alapján egyértelmű: Mariska lélekben együtt szenved igazságtalanul bebörtönzött, súlyosan beteg fivérével, lehetőségeihez képest mindent megtesz kiszabadításáért, leveleket ír a hivatalos szerveknek, élén a köztársasági elnöknek. Feljegyzéseit áthatja a fivére iránti szeretete és aggodalma, az a vágy, hogy kiharcolja számára a kegyelmet; saját és családja szomorú sorsáról egyetlen sort sem ír, noha bőven lett volna oka panaszkodnia, hiszen a kommunista hatalomátvételt követően férjével és gyermekeivel együtt szegénységbe zuhant, egy penészes falú parasztház egyetlen szobájában nyomorogtak – nem volt víz, csatorna, még konyha sem. Mélyszegénységben és kiszolgáltatottságban éltek, Mariska gigászi erőfeszítések árán tudta csak megtölteni a hatóság által néha engedélyezett háromkilós csomagot, amit fivérének küldött. Kevéske szabadidejében a nővérétől, Lujzától Franciaországból kapott pamutfonálból szvettert, pulóvert kötött, amit eladott, hogy ennek bevételét is a csomagokra, a látogatások, a

folyamatosan írt kérvények, beadványok költségeire fordítsa. Célját, János kiszabadítását a rengeteg hivatalnoki ígéretés ellenére sem tudta elérni, fivére szenvedéseinek megkönnyítéséhez azonban biztos, hogy hozzájárult. Ezt igazolják Esterházy János börtönlevelei, illetve rövid lejegyzése is: „Mariska eljött hozzám – végtelen boldogság.”

A kötetet mély istenhit hatja át. János arról panaszkodik, hogy őrei nem engedik őt szentmisére, arra hivatkozva, hogy betegsége miatt megfertőzi a többieket, valójában tudatos gonoszszágból, mert tudták, hogy mennyire fontos neki az Eucharisztia. Az pedig a szadizmus kategóriájába tartozik, hogy Csehszlovákia felszabadulásának tizedik évfordulóján, amikor a hatalom általános amnesztiát adott a politikai foglyoknak, fogvatartói egy teljes éjszakán át abban a hitben ringatták, hogy ő is kiszabadul, de szó sem volt erről.

Esterházy János azonban erről is tudott derűsen beszélni. Jézussal mindvégig bensőséges volt a kapcsolata, amit a bezárt papok által titokban elvégzett szentmisék és a rendszeres szentáldozás erősített, mélyített el. Nem csak magáért, másokért is imádkozta a rózsafüzért. Mariska egy időben a falu plébánosától kapott Szentostya morzsáit kétszersültbe sütve küldte be Jánosnak a börtönbe a szentáldozásra. Testvére a kenyérbe kevert ostyát mindig magánál tartotta, s ha a cellában társai csúnyán beszéltek, ha tehetett, inkább kivonult vele a folyosóra.

Mariska lelkében a remény és a kétség váltakozik. Bízunk abban, hogy annyi ember imádkozik testvééréért, hogy talán kegyelemben részesül. Ám a folyamatos kudarcok miatt átvillan benne: „Láthatólag nem áll Isten akaratában, hogy bármi is sikerüljön ebben az ügyben, és kész.” Amikor szembesül azzal, hogy a hivatalos szervek folyamatosan becsapják, nem tagadja, hogy szívében indulattal gondol az emberellenes gépezetet működtető személyekre, és hiába ismétli, „bocsáss meg nekik, mert nem tudják, mit cselekszenek”, hiszen „tudja az ember, hogy ők is nagyon jól tudják, mit tesznek, és épp ezt akarják tenni”. Mariska csodálattal tekint a börtönben kálváriát szenvedő bátyjára, a leveleiből áradó derűre, „Ő valóban szent! Csak Isten adja meg neki a végsőkéig való kitartás kegyelmét.” Mariskát rémület fogja el, amikor szembesül azzal, hogy fivére nevét és személyét irracionális gyűlölet veszi körül az ateista-kommunista hatalom vezetői és hívei részéről. Jézus tanítványaihoz intézett szavaira gondolhatunk: „Az én nevemért mindenki gyűlölni fog titeket” (Lk 21,16–17). Mariska számára a reményt jelenti, hogy János a búcsúlevegőben, amit a börtönparancsnok letagadott, de az orvos beszélt neki róla, tudatta, hogy „átadta magát Isten akaratának”, tehát a hitét végig megtartotta, így Szent Pállal elmondhatta, hogy „Készen vár az igazság győzelmi koszorúja, amelyet azon a napon megad nekem az Úr, az igazságos bíró, de nemcsak nekem, hanem mindenkinek, aki örömmel várja eljövetelét” (2Tim 4).

Tanúságot tesznek a könyvben Esterházy János egykori rabtársai is, kiemelve, hogy mindnyájuk számára példaképp volt emberi tartása, Istenbe vetett hite. Egyikük szerint „Rabtársai szemében az igazi, hűséges Krisztus-követés példájává magasztosult”. Mariska pedig így fogalmaz nővéréhez, Lujzához írt levelében: „Őt szemlélve a lélek abszolút győzelmét látjuk az anyag fölött. Ezt nem lehet leírni. Assisi Szent Ferencsel, Szent Terézszel kellene összehasonlítani”

(MK)

# Árvízi szintjelző táblák Miskolcon

Az 1878. augusztus 31-i árvíz a város történetének egyik tragikus eseménye volt. Azóta is csak úgy él a miskolci köztudatban, mint a 'nagy árvíz'. Magáról az eseményről az eltelt 141 év alatt sokan írtak: túlélőként visszaemlékezést vagy elemzőként keresve a tragédia okait. Újságcikkek, kiadványok, jelentések szóltak a vihart követő szomorú valóságról. Az 50. évfordulón a Szent Anna templom közelében egy emlékművet avattak,<sup>1</sup> a múzeumban alkalmi kiállítás keretében mutatták be a meglévő árvízi emlékeket.<sup>2</sup> A 100. évfordulón az ünnepi megemlékezések mellett Dobrossy István és Veres László összeállításában egy emlékkötet is megjelent Miskolci árvíz 1878–1978 címmel. Emellett minden év augusztusában felidézük társadalmi szinten és a médiumokban is ennek a szörnyű éjszakának pusztításait és következményeit.

Az írások, kiállítások és emlékező rendezvények mellett a belvárosban néhány épület falán szerényen húzódnak meg a nagy árvíz magasságát jelölő szintjelző táblák. E táblákról Dobrossy István 2001-ben megjelent cikkéből tudhatunk meg többet.<sup>3</sup> A történész szerint közel kétszáz ilyen tábla készült 1878 és 1890 között a város megbízásából. Elsősorban a főutca házaira kerültek ezek a táblák: magánházakra és középületekre egyaránt. A táblák anyaga téglá, márvány és vasöntvény volt, rajtuk a szomorú dátum (a színháznál még a pontos óra is) és egy nyíl, kéz, vagy vonal, mely a vízszint magasságát mutatja.

Az 1897-es városrendezés alkalmával a főutcán sok házat lebontottak, a táblák jó része akkor tűnt el, vagy a későbbi idők felújításakor, tatarozásakor kerültek le a szintjelzők a falakról. Ma már csak néhány épület falán található ilyen árvízi szintjelző tábla, illetve a Herman Ottó Múzeum történeti

## ÁRVÍZI SZINTJELZŐ TÁBLÁK HELYEI MISKOLCON:



Megyeháza nyugati sarkán  
(Városház tér 1. Anyaga: fém)



Városház tér 5. számú ház  
kapubejáratában (Anyaga: téglá)

<sup>1</sup> Szakadó esőben, ezer főnyi közönség részvételével leplezték le a pénteken a miskolci árvízemléket = Magyar Jövő 1928. 196. sz. 3. o. (szept.1.)

<sup>2</sup> Árvízemlékek kiállítása a múzeumban = Reggeli Hírlap 1928. 197. sz. 8. o. (aug. 31.)

<sup>3</sup> Dobrossy István: Alig maradt néhány árvíztabla. = Észak-Magyarország 2001. 203. sz. 7. o. (aug. 31.)

gyűjteményében őriznek még belőle kettőt.<sup>4</sup>

Dobrossy István fent idézett cikkében megemlíti még a Berzeviczy Gergely Szakközépiskolát (Hősök tere 1.) és a Széchenyi utca 29. számú ház udvari bejáratát, mint táblahelyeket, azonban ezekről az épületekről mára már eltűntek a szintjelzők. Reményeink szerint kilenc év múlva, az árvíz 150. évfordulóján ez a hat megmaradt tábla épségben emlékeztet majd arra a borzalmas miskolci éjszakára!



Városház tér 5. számú ház kapubejáratában (Anyaga: tégl)



Belvárosi evangélikus templom bejárata mellett (Hunyadi u. 8. Anyaga: vasöntvény<sup>5</sup>)



Miskolci Nemzet Színház sarkán (Déryné utca 1. Anyaga: vasöntvény)



Miskolci Nemzet Színház sarkán (Déryné utca 1. Anyaga: vasöntvény)

<sup>4</sup> Herman Ottó Múzeum Tárgyi Gyűjteménye Lsz: 53.4758.1. tégl és 2019.13.1. vasöntvény

<sup>5</sup> A vasöntvényeken a készítő gyár neve is szerepel. A táblák Chisnyoviz (Csizsnyóvíz) gyárában készültek. Chisnyoviz Lubenikhez tartozó gyártelep volt Gömör vármegye nagy-rőcei járásában; Heinzelmann Frigyes vasöntő telepe évenként 40000 q. nyers vasat termelt, s 300 munkást foglalkoztatott. Forrás: <http://www.kislexikon.hu/csizsnyoviz.html>. Letöltés: 2019.07.04.

## Magyarország az I. világháború után

**Sz. P.:** A múltkori alkalommal abban a szerencsében volt részünk, hogy az előadás tárgya a kiegészítés lehetett, ami egy gyönyörű időszak a magyar történelemnek, de az ember élete is olyan, hogy vannak szebb és kevésbé szép időszakok. Vannak, amire szívesen emlékszük vissza az ember, és olyanok is, amire nem szívesen. Nem véletlenül húzódunk be időnként a gyóntatószéknek abba a részébe, ahol elmondjuk a bűneinket, amikor a kevésbé szívesen visszaemlékezhető dolgokról beszámolunk.

Az az időszak, amiről most beszélünk, nagyon sok olyan dolgot hordoz, ami nem túl kellemes emlék, de megpróbálunk róla valós képet festeni a kollegáimmal.

Az I. világháború okairól nem nagyon érdemes beszélni, de nem értelmetlen megjegyezni, hogy nagyon sok szerző azt mondja, hogy teljesen értelmetlen volt és meg lehetett volna akadályozni. Amilyen helyzet kialakult utána, az nagyon izgalmas, mert az egyensúlypolitika és a hatalmi gondolkodás a vitás helyzetekben mindig erősebbnek bizonyult a nemzeti elv érvényesítésénél. Egész Európa XX. századi, első világháború utáni történelméről, sőt az egész világról ezt el lehet mondani. Mi ennek a kárvallottjai lettünk. A nagyhatalmi rendszert, ami addig létezett Európában, mint a világ közepében, felváltotta átmenetileg a közepes és kis országok pluralizmusa. Szerencsétlen módon az Osztrák–Magyar Monarchia mint európai nagyhatalom megszűnt létezni, és lett belőle az, ami lett. Azzal foglalkozunk először, hogy ezek hogyan és milyen hatást gyakoroltak a társadalomra,



**Szalay Péter**



**Horváth Attila**

**H. A.:** Olyan sokszor szoktunk beszélni arról, hogy a háborúnak milyen veszteségei voltak, hogy meghalt körülbelül félmillió magyar. Tudjuk az adatokat, hányan sebesültek meg, hogy 600–700 ezer nagyon súlyos sebesült volt magyar részről, nagyon sokan rettenetes dolgokon mentek keresztül, volt, aki elvesztette például az arcát, olyan sérüléseket szenvedett. De én most ezen túl egy olyan dologra hívnám fel a figyelmet, amivel nem foglalkoznak a tankönyvek, mert ezeket nehezebben lehet mérni számszerűleg, ami nem mutatható ki, a lelki sérülések. Hogy a teljes magyar férfilakosságot kivezényelik a frontra, négy évig ott vannak a lövészárokbán, és teljes mértékben kiölték ezeknek az embereknek egy jelentős részéből

az embertársi szeretetet, a jogba vetett hitet, hiszen azt látták, hogy a parancsnok azt mondja, most lehet rekvirálni, lehet ölni. Móricz egy novellájában dolgozta fel, hogy visszajött egy katona a frontról, és otthon is gyilkol, mert nem tudja, hogy ott már nem lett volna neki szabad gyilkolnia. Erről sokat lehetne beszélni.

Hemingway azt írta, hogy ők voltak az elveszett nemzedék, pedig az amerikaiak milyen rövid ideig voltak az I. világháborúban, mégis úgy beszélnek róla, mint elveszett generációról. De a mi generációnk, akik a négy legszebb évüket ott töltötték a fronton, közben a családjukkal tragédiák történtek, lehet, hogy a feleségük elhagyta őket, a gyerekeit nem látta, mind átmentek ezeken a rettenetes szenvedéseken. A halálfélelmen, a gáztámadásokon, amikor nem lehetett tudni semmit, mert ez már nem szemtől szembe háború volt, hanem totális háború. Véletlenszerűen csapott le, itt nincsenek hősök, mert ott kucorogtak a lövészárokból és valamelyikük egyszer csak meghalt, véletlenszerűen. Hogy ennek milyen hatása volt, ezt nem gondolták végig.

Nézzék meg, hogy az összes diktatúra vezetői mind I. világháborús veterán. Ha megnézzük, a magyar diktatúrákat, Kun Béla, a Tanácsköztársaság vezetője, a '45 utáni diktátorunk, Rákosi Mátyás, de még Nagy Imre is I. világháborús veterán. De ha végig megyünk, a többi országban is: Mussolini Olaszországban, Hitler Németországban, I. világháborús veterán. A teljes bolsevik vezérkar mind világháborús veteránok, egyedül Lenin, aki kihagyta és Sztálin, aki valamilyen távoli száműzetésben hűsölt, de utána volt négy év polgárháború, ami szörnyűbb volt az oroszoknak, mint a világháború. Többen meghaltak, és rettenetes dolgok történtek, Luhacsevszkij például az orosz parasztokat gáztámadással pusztította el, mert fellázadtak Leninék ellen.

Ebben szocializálódtak ezek az emberek és ezek csinálták a diktatúrát, és amikor majd arról beszélünk, hogy a két világháború között megrendül az embereknek az alkotmányosságban való hite, az emberi jogokban való hite, a magántulajdon szentsége, és sokszor még az istenhit is megrendült jó pár emberben, és miért tudtak diktatúrákat bevezetni különböző országokban, ez részben ide vezethető vissza. Hogy a boldog békeidők után ilyen időszak jött, és ezeket a módszereket alkalmazták a diktátorok sajnálatos módon a békeidőkben is. Ha a kommunista diktatúrát megnézzük, az a technológia mind a katonai, rendészeti területen, és a gazdasági területen is, amit a háborúban kellett alkalmazni. Lenin például a német hadigazdaság technikáját veszi át, azt mondja, ez a tervgazdaság, ezt kell a szocialista országoknak alkalmazni. Mi is a német világháborús hadigazdaságot próbáljuk Magyarországon alkalmazni, ami persze a német precizitású emberekénél úgy ahogy megfelelt, de se a Szovjetunióban, sem Magyarországon nem működött. Lehetne még sorolni ezeket a példákat, de inkább menjünk tovább.

**Sz. P.:** A legkegyetlenebb az I. világháború után az ország megcsonkulása...

**V. Zs. A.:** Három gondolatot szeretnék bevezetőként mondani. Mit hozott az I. világháború és az azt követő korszak az egyházban, a világban és az országban, és akkor eljutunk a megcsonkított országhoz. Az egyház életében rendkívül komoly változás következett be. Hadd utaljak egyetlen jelenségre. Nemrég mondta a bíboros

úr, hogy valószínűleg száz évvel ezelőtt éppolyan kevesen voltak megtalálhatók a templomokban, mint most. Annak ellenére, hogy a körülmények azt mutatták, hogy ennek tovább kellene romlania, ez akkor nem romlott, hanem javult. Eljutunk 1938-ban az Eucharisztikus Világkongresszushoz, amit most próbálunk megismételni. Ez minek köszönhető? A társadalom már a XIX. században nagyon felbomlott, megváltozott. A század második felében az iparosodás és annak igénye miatt a társadalom szövete darabokra szakadt. A korábbi rurális, nagy családra épülő – hadd mondjak egészen aktuális dolgot, hulladékot nem termelő – társadalomból lett egy ipari társadalom, amelyikben többé nincs helye az időseknek, nincs helye a gyerekeknek, a betegnek és a sérültnek, tehát



**Varga Zs. András**

egészen felborul ez a világ. Az egyház életében pedig ott van az olasz egyesülés, ne felejtjük el, ez az a korszak, amikor nincs egyházi állam, a pápák a Vatikán foglyai. Az I. világháború idején kaptunk egy új pápát, Giacomo Della Chiesa bíborost, aki felvette a XV. Benedek nevet, akit mi szeretünk, mert jogász pápa... Nemcsak hogy jogász, hanem a történelemben először ad ki egyházi törvénykönyvet, és megpróbálta a békét létrehozni. Ott volt az a szörnyű háború, ami vagy elkerülhetetlen volt, vagy nem. A történészek mindig azt mondják, ne tegyük fel azt a kérdést, mi lett volna, ha... Ehhez képest van egy nem nagyon elfogult, hanem nyitott szellemű román történész, Boja, aki pont azt a kérdést teszi fel a könyvében, hogy mi lett volna, ha..., azaz elkerülhető lett volna-e a háború. Nem álmodozik, nem tudományos-fantasztikus a történeti szemlélete. A lényeg, hogy a gondolkodó emberek érezték, hogy valami nagyon nagy baj következik Európában. Ezért próbálta meg XV. Benedek megteremteni a békét, ami nem sikerült neki, nem hallgatott rá egyik állam sem. Ennek lett a következménye, hogy az utóbbi évszázadok történetében első alkalommal nem is hívták meg a Szentszékét a béketárgyalásokra. Tudjuk, hogy ránk nézve ennek milyen következményei lettek. Nem sokkal élte túl a világháborút a békeszerződés. A következő pápa, XI. Piusz pedig megveti a modern Európa alapjait. Tőle származik a szubszidiaritás tana, hogy a társadalomnak, államszövetségeknek alulról felfelé kell építkezniük. Ez felelősségszinten is így van, nem hivatkozhatok a nagyobb közösség felelősségére: például utálok dolgozni, tartson el a plébánia. Akkor mehetek csak oda, ha én mindent megtettem, de kellene még egy kis segítség. Ez a szubszidiaritás tana, és ezt veszi át az Európai Unió (akkor még nem unió), nem véletlenül, mert három tisztességes kereszténydemokrata politikus valósítja azt meg. Ez a világkép, az egyház küzd és reménykedik, és bár emberi számítás szerint nem kellene, de eredményesen.

Mi történik Európában, mi történik a világban? Egy több mint ezeréves világrend borult fel. De hogy közelebb kerüljünk, a vesztfáliai békével létrehozott világrend borult fel, megszűntek a nagy birodalmak. A XIX. században csak a franciák akartak

mindenáron mindent felborítani, de Európa túlélte. Az I. világháború végtelenül bonyolult helyzetet hozott létre, mert korábban is háborúztak egymással ezek a rokonok: a német császár és az Egyesült Királyság uralkodója unokatestvérek voltak, az angol királyi család akkor cserélt nevet, a Hannover-házi, mert túl németesen hangzott, Windsor-házra. A jelenlegi királyi hitves, akinek a becsületesebb családi neve Battenberg volt, akkor Mountbattenné fordította le, szóval ez a rendszer lényegében Európában felszámolódott. Németország egészen más lett, nálunk pedig bekövetkezett az, amire senki nem számított, hogy egy nagyon régi, életerős monarchia, ami gazdaságilag olyannyira szükségszerű volt, hogy ma is azon a szükségszerűségeken épül fel ez a régió, felbomlott. Létrejött néhány ország, ezek közül néhány vadonatúj, ami korábban nem létezett. Nemcsak Szlovákiára gondolok itt, hanem Ausztriára is. Ausztria mint állam, mint önálló ország, nem létezett korábban. Az I. világháború után létrejött, és érdekes, hogy megtagadta a folytonosságot a monarchiával. Ez vicces, mert ahogy a határt átlépjük, mindenhol Sissi van, meg Mozart-golyók, abból élnek, de megtagadták, azt mondják, Ausztria 1918-ban indult, a monarchiához nincs köze.

Melyik az egyetlen ország, amelyik azt mondja, hogy nekem van közöm a monarchiához? Hát mi... Nem tagadjuk meg, illetőleg az őszirózsás forradalom, a Tanácsköztársaság persze tagadta, de az a józan ésszel való folytonosságot is megtagadta. Amikor viszont helyreállt a józan ész, akkor a jogállamiságot helyreállító törvény Magyarország tekintetében nem egyszerűen fenntartja az államformát, hanem lényegében jogutódjának tekinti magát a korábbi kettős monarchiának ránk vonatkozó részének. Ennek az egyik következménye, hogy nemcsak az államok szűnnek meg, hanem az államok szabályai is. Megszűnik a jogrend. A történeti alkotmányok azért szűnnek meg, mert megszűnik az országok története is, és ezek elkezdene papíralkotmányokat gyártani. Melyik az az egyetlen ország, amelyik nem gyárt ilyet? Amelyik nem tagadta meg a folytonosságot, amelyiknek van alkotmánya. Ha ebben a képletben helyezzük el magunkat, azt látjuk, hogy az országcsönkítés után, amit a monarchia felbomlása, a trianoni békeszerződés jelentett, nekünk józan emberi számítás szerint nem lett volna szabad túlélnünk. Mégpedig gazdasági okokból. Nem azért szörnyű ez a békeszerződés, mert például az én szülőföldemet leszakítja Magyarországról – ez az ott élőknek szörnyű, a nem ott élőknek úgyszintén –, de gazdaságilag több történt, mint hogy nem magyar többségű területeket megszereznek más államok. Például a Nyugati-Kárpátok és a jelenlegi államhatárok közötti rész szinte szín magyar volt. Volt néhány román település, de kevés. Akkor miért kapták meg? Az észak-déli vasútvonal miatt. A Szatmár–Nagyvárad–Arad–Temesvári vonalért. Ezért országrészeket lehet az emberi jogok, az önrendelkezési jog nevében odaadni. Ezt tehát nem lett volna szabad túlélni. Ezt jó helyen mondom, hiszen mind a mai napig Miskolcra Szegedre eljutni nem olyan egyszerű, mint amilyen rövid a távolság. Mégis túléltük. Bekövetkezett egy olyan szellemi prosperitás, például újjáéled a Szent Korona-tan. A lényeg, hogy használni tudjuk nemcsak a múltunkat, hanem a meglévő józan eszünket is, és beérjük Európát és a világot is. Azon a területen, ami hozzánk közelebb áll: a közjog, és a közigazgatás, ebben három ember



a II. világháború előestéjére felhossa a magyar államszervezetet, hogy működjön az állam, illetőleg az elméletét arra a szintre, ahol akkor Európa volt. Ez a három ember Tomcsányi Móric, aki az általános közjogi tereppel foglalkozik, főleg német orientációjú, Ereky István, aki a közjogi elmélet közigazgatási vetületét dolgozta ki, nagyon erős francia orientációval, és Magyary Zoltán, aki az Egyesült Államokból a modern államszervezési elveket hozza. Azt lehet mondani, hogy ha nem tör ki a II. világháború, akkor sok minden másképp történt volna. Szellemileg készen állt Magyarország arra, hogy bizonyítsa, nemcsak rövid távon élte túl, hanem hosszú távon is túl fogja élni azt, amit az I. világháború jelentett.

**Sz. P.:** Néhány dolgot fontosnak tartanék megjegyezni. Az egyik, hogy aki a II. világháborúval foglalkozik, az rendszerint azzal kezdi a munkáját, hogy az az I. világháború folytatása. Oly mértékben igazságtalan volt az I. világháborút lezáró béke, hogy az önmagában hordozta a II. világháború kitörésének a feltételeit. Hogy az mikor történt meg, egyéb tényezőktől is függött, de olyan is van, aki azt mondja, hogy a kettő egy világháború, csak közben volt egy kis fegyverszünet.

Közjogi értelemben véve valóban roppant érdekes, hogyan alakul az utódállamok helyzete. Magyarország, mint olyan, az őszirózsás forradalom kapcsán és a Tanácsköztársaság kapcsán – benne van a nevében is – köztársasággá kiáltja ki magát, ami elég sajátos. Én azt szeretném aláhúzni, hogy amikor helyreáll a rend ezek után a „forradalmak” után, vagy nem tudom, mik után, akkor nem kell külön meghatározni, hogy mi az államformánk, hanem azt mondjuk, hogy jogfolytonosak vagyunk, visszatérünk oda, ahol eddig voltunk. Ami közben volt, az egy rossz dolog. Mint egy gyerek, amikor hülyeséget csinál, na ezt most felejtjük el... Haladunk tovább, jogfolytonosak vagyunk és ez legalább kétféleképp értelmezhető. Az egyik az alaki jogfolytonosság, ez nem teljesen helyes. Horthy Miklós, aki a korszak névadója, akinek az emlékirataiban szerepel, hogy helytelen azt mondani, hogy a legitimisták hogy gondolták. Ha már így nevezzük őket, akkor ők valóban az alaki jogfolytonosság állapotában gondolkodtak és azt mondták, azért van ez így, mert alakilag így kell legyen, és mert kizárólag a Főrendi Házzal, meg az Országgyűléssel és az uralkodóval együtt lehet elképzelni valamit, ami változik. Az anyagi jogfolytonosság elvéről – itt különösen Bethlent lehetne megemlíteni – ők azt mondják, hogy vannak tényezők, amelyeknek az együttes hatása dönt arról, hogyan változik a közjogi rendszer. Ez változik ugyan, de az államforma a régi marad. Ez köti össze a mai érdeklődésünkkel is. Amikor a '90-es évek elején az egyetemen oktattuk ezt az időszakot és azt az időszakot, amikor abban éltünk, talán azt mondtuk, hogy az államformának nincs akkora jelentősége a világon, mert hiszen a legparlamentárisabb helyzet Nagy-Britanniában van, pedig ott király uralkodik. Ezzel szemben van olyan köztársaság, ami semmire se jó a demokrácia szempontjából. Az Egyesült Államokban prezidenciális rendszer uralkodik, ahogy a franciáknál is. Ezt helytelenül félprezidenciálisnak szokták nevezni, mert annál prezidenciálisabb, hogy a francia elnök megnyom egy gombot és felrobban az atombomba, nem nagyon képzelhető el.

De visszatérve a kérdésre, igenis az államforma kérdése az I. világháborút követő Magyarországon nagyon is fontos volt, mert az őszirózsás kisiklás és a Tanácsköztársaság még nagyobb kisiklása után vissza kellett a jogfolytonosság alapján térni valamire. Ez volt a legelső feladat egy erkölcsileg romlott világban, egy szolidaritását teljesen elvesztett világban, ahol kialakul egyfajta disszonancia a társadalmi osztályok együttélése kapcsán. Ebben az időszakban alakul ki az antiszemitizmus, mert a kereskedelem alapvetően a zsidó kereskedők kezében van és mindenki a maga hasznára törekszik. Egyszer csak elkezdenek haragudni rájuk, hogy miért gyarapodnak. Arról nem is beszélve, hogy az elcsatolt országrészekről sokan átszökdöstek, átjöttek a történelmi Magyarország területéről az akkori határokon belüli Magyarországra, és kik szökdösnek át? A hivatalnokok, az értelmiségiek szökdösnek át, akiknek nincs munkájuk, mert nincs szükség rájuk. Akkor a Keleti-pályaudvar környékén kialakultak a vagonvárosok, ahol ezek a szerencsétlen értelmiségiek laktak és várták, hogy majd hívja őket valaki. Borzasztó szolidaritásmentes világ ez, és ebben a helyzetben kell valahogy rendet tenni. Arról nem beszélve, hogy a túlkapások mind a vörösteror, mind a fehérterror idején jöttek felszínre.

H. A.: Álljunk meg egy kicsit az úgynevezett őszirózsás forradalomnál és a Tanácsköztársaságnál. Most volt az évforduló, és hál' Istennek most rengeteg dolog előjött. Én mindig annak voltam a híve, hogy objektíven kellene már végre megírni a magyar történelmet és tisztázni ezeket, mert a szocializmus időszakában annyi hazugságot mondtak el, és ha ezeket nagyon sokszor elmondják, az emberek elhiszik. Ebben nőttek fel és a tanárok is az egyetemen és a középiskolákban is ezt tanulták.

Ha a jogi kategóriákban gondolkodunk, akkor sokkal stabilabb képet tudunk kialakítani, mintha csak a társadalomtudományokban egyrésztől-másrésztől szinten gondolkodunk. Kezdjük akkor az őszirózsás forradalommal. Ez se nem volt őszirózsás, se nem volt forradalom. Ugyanis az őszirózsza augusztusban nyílik. A szerencsétlen katonákról letépték a rangjelzéseket. Aki volt katona, tudja mit jelent, ha letépi róla a rangjelzését, meg a kitüntetésait. Volt olyan katona, aki inkább meghalt, és agyonlőtték az állítólag vértelen forradalomban. Több katonatisztet agyonlőttek, mert azt mondta, ő nem szedi le a rangjelzését. Akkor Budapesten negyvenezer katonaszökevény volt, akiknek nem volt veszténivalója. Vagy lesz itt egy ribillió, ami győz, és akkor életben maradnak, vagy ha visszaáll a régi Tisza István-i rend, akkor azt mondják, a negyvenezeret megtizedeljük.

A halottak napján krizantémokat rabolnak el a temetőkből és virágüzletekből és azt tűzik ki a katonák. Mi a forradalom? Az, ha egy diktatúra ellen és despotikus hatalom ellen annyira elkeseredik a nép, hogy fellázad, és azt mondja, demokráciát kell teremteni helyette. A szabadságért küzdünk, ezért megyünk a barikádokra. 1848., 1956., ezek voltak a forradalmak Magyarországon. Itt viszont az Osztrák–Magyar Monarchia jogállam volt. Jogállam ellen lehet forradalmat csinálni?

Mik voltak a követeléseik az embereknek? A valóságban békét akartak és szociális biztonságot. Semmi mást. Azt mondták, hogy Károlyi Mihálynak jó kapcsolatai

vannak az Antanttal, majd ő jó békét hoz nekünk. Mit ígért Károlyi az embereknek? Azt mondta, hogy majd lesz sajtószabadság, egyesülési szabadság, gyülekezési szabadság, ilyen szabadság, olyan szabadság, földosztás stb. Ezekből semmi nem valósult meg. Azért nem volt Magyarországon sajtószabadság 1918-ban, mert háború volt, és a háborúban cenzúra van. Nem azért, mert az Osztrák–Magyar Monarchiában cenzúra lett volna. Békeidőben a legtökéletesebb sajtószabadság volt Magyarországon. Mindent meg lehetett írni. De vegyük tudomásul, a háborúban nem lehet mindent leírni, nem lehet uszítani, hogy tedd le a fegyvert, meg hogy holnap a balszárnyon fogunk támadni. Angliában is ugyanilyen cenzúra volt, mint Magyarországon. Ezt a cenzúrát tudták csak megszüntetni, de valójában nem lett sajtószabadság a Károlyi-kormány időszakában. Amit lehetett, végigolvastam, és ha valaki le mert írni egy sort, ami a Károlyi-kormánnyal szemben volt, bementek és szétverték a szerkesztőséget. A Népszavában jelent meg, hogy a hős szocdem elvtársak bementek és szétverték a Pesti Hírlap szerkesztőségét, mert ott leírták rólunk, hogy mi nem azt csináljuk, amit mondunk. Másnap aztán észbe kaptak, hogy háromezer szervezett munkásnak ezzel elvették az állását, mert a nyomda és a sajtó nem működik, és a nyomdagépeket is összetörték. A végén a kommunisták még a Népszavát is megostromolták.

A közbiztonság. Károlyi kiengedte a szellemet a palackból, hogy hatalomra kerüljön, aztán mondta ezeknek az embereknek, a negyvenezer katonaszökevénynek, hogy most állj, most már győztünk. De azok ugyanúgy hőzöngtek és odacsaptak, ahova akartak, mert a Cserni és a többi különítményes már ott voltak októberben az utcán és lövöldöztek mindenre, ami mozog. Elveszik az autókat, elfoglalják a lakásokat, úgyhogy nincs közbiztonság, nincs magántulajdon-szentség. Egerben egy egyházi gyűlést szétverték. Olyan szövegek jelentek meg a Népszavában, hogy a csuhások, meg a kaftánosok többé ne menjenek ki az utcára, mert mi vagyunk az urak és mi mondjuk meg, mi a szabadság, de ebbe nem tartozik bele a vallásszabadság. De nem tartozik bele a szólásszabadság sem. Batthyány Tivadar volt a belügyminiszter, Károlyi üzent neki, hogy hagyja el a kastélyát, amely a Lorántffy utca környékén volt, mert Kun Bélának azon a környéken akarnak tüntetni és nem tudja szavatolni a biztonságát. Még a belügyminiszter sem volt biztonságban, ez volt a nagy őszirózsás forradalom... Károlyi el akart menni Belgrádba tárgyalni és ott van a zseniális hadügyminisztere, Linder Béla, de nem tudnak hét katonát összeszedni, hogy kísérik a vonatot, mert a hadügyminiszter nem tud hét katonát kiállítani... Feloszlott a hadsereg, és olyan anarchia alakult ki az országban, amilyen soha nem volt. Egy Fibrich István nevű ember kitalálta magáról, hogy ő honvédelmi államtitkár. Bemegy a Honvédelmi Minisztériumba, kiírja magának, hogy honvédelmi államtitkár és kiplakátolt olyan rendeleteket, amiket ő tett közé. Egy hét után találkozik Linder Béla hadügyminiszter és Károlyi Mihály, és kérdezik egymástól, hogy ezt te nevezted ki? Nem én, mondja az egyik, azt hittem, hogy te. Rájöttek, hogy egyikük se nevezte ki, mindketten azt hitték, hogy a másik küldte oda. Miután rájöttek, még mindig maradt egy hónapig államtitkár, és utána is adtak neki valamilyen pozíciót.

Megjelent a katonai különítmény vezetője Károlynál és mondta, hogy ő repülésügyi miniszter akar lenni. Elküldték Brüsszelbe tárgyalni, ott lefoglalt magának egy házat, ami magyar tulajdonban volt. Ilyen szélhámosok többen is voltak. Ez tehát nem egy igazi forradalom volt, szélhámosok, bajkeverők, katonaszökevények kerülnek Károlyiék és néhány újságíró mögé bújva hatalomra. Ilyen kormánya sem volt soha Magyarországnak, mint a Károlyi kormány. Szabics Károly lett volna az igazságügy-miniszter. A Sándor-palotában gyülekeztek, hogy lesétáljanak a Parlamentbe. Közben hírül adta Szabics, hogy Tisza Istvánt megölték. Erre lemondott, innen nincs igazságügy-minisztere a kormánynak. Nem találtak külügyminisztert, ezért Károlyi miniszterelnök és külügyminiszter is egyben. Egy Nagy Ferenc nevű embernek mondták, hogy te leszel a földművelésügyi miniszter. Azt válaszolta jó, de akkor kérek egy autót. Nem kapta meg, erre lemondott. Így mentek a dolgok.

Földosztás. Mindig elmondják, hogy Károlyi fantasztikus földosztást hajtott végre. Előtte leültek és kiszámolták, ha Magyarországon földosztást hajtanak végre, akkor tíz évig behozatalra szorulunk mezőgazdasági termékekből, és hogy az mennyibe fog nekünk kerülni. Ahány ember földet kap, annyi új gazdaságot kell létrehozni. De olyanoknak kellene földet adni, akik értenek hozzá, nem aki odaáll, hogy én is kérek néhány holdat... Ezt elmagyarázták Károlyiéknek, akik azt mondták, jó-jó, de mi már megígértük a földosztást, hát megcsináljuk. De nem hajtotta végre senki, mint ahogy Károlyiék egyetlen rendeletét sem hajtották végre. Megígérték a széleskörű választójogot is, de tudták, ha ezt megadják, akkor elveszítik a választásokat. Károlyi egy tízfős frakciónak volt a vezetője, nem volt mögötte semmi komoly támogatás. A szocdemeknek volt százezer emberük Budapesten, akiket tudtak mozgósítani. Erre azt mondták, hogy akkor mégsem lesz választás.

Egyébként Trianon miatt nagyon fontos lett volna, hogy megtartsák a választásokat, az ugyanis egyfajta területi stabilitást adott volna Magyarországnak. A többi országban megtartották a választásokat, olyan területeken is, amelyeket nem is tartottak birtokukban.

A Tanácsköztársaság azután további szörnyűségekkel járt. Károlyi először nem merte bántani Kun Bélát, félt, hogy az utca szembefordul vele. Ők viszont agitáltak, járták az országot. Kun Béla egy katonaoorvos hamis papírjaival jött Magyarországra, iszonyatos mennyiségű pénzt kapott Leninéktől. De volt márkája, koronája, mindenféle pénze. Mindent meg tudott vásárolni magának. Egymásután vette meg az embereket. A különböző hivatalokban dolgozókat lefizette. Hivatalosan nem lehetett papírt kapni, neki a Vörös újsághoz tömkelegével van papírja, a feketepiacon vásárolt papírt és elárasztotta a Vörös újsággal és plakátokkal egész Budapestet. Bementek a laktanyákba és uszítottak a Károlyi kormány ellen. Nem mert fellépni velük szemben Károlyi, de amikor végre letartóztatta, utána mégis kiengedték őket, eljárásjogi kegyelmet adnak nekik. Kun Bélának rendőrgyilkosságért voltak letartóztatva, hét embert megölték. Bent voltak a fogházban, onnan hozták ki a szocdemek őket és alakították meg a kormányt. Persze csak terrorral tudnak hatalmon maradni, ezért kellett a Lenin-fiúk, meg a Szamuely-féle társaság, akik járják az országot a páncél-

vonattal, és ott volt Cserni, a fő Lenin-fiú. Már a külsejük is sokat elárult ezekről az emberekről, egyenruhában vannak és mindenféle fegyverarzenállal fel voltak szerelve, és mindent, ami mozdítható elveszik. Ez a kommunista jelszó, hogy ami a tiéd, az az enyém, de ami az enyém, ahhoz semmi közöd. Aki nem tetszett, így a Hollán-testvéreket a Dunába dobták. Akkor volt a rettenetes vörös terror. Ők maguk dicsekedtek azzal, hogy miket hajtottak végre. Irracionális az egész, amit csináltak, mert az államosítással megbénították a gazdaságot és mindent elvettek az emberektől. A lakásokat, a berendezési tárgyakat, és azt is leírták, hogy milyen konyhai felszerelést kell beadni a közösbe. Akitől pedig nem vették el a lakást, előírták, hogy a hajléktalan proletárokat szombatonként be kell engedni a fürdőszobába. Képzeljék el, hogy otthon vagyok a lakásban és egyszer csak megjelenik egy hajléktalan a haverjával és kérdezik, merre van a fürdőszoba. Mindent államosítottak. Az összes hangszert elvették, összeszedtek Budapesten hetvenezer zongorát. Hová tették ezeket? A könyveket is elvették és megtiltották, hogy húsvétkor tojást fessenek az emberek. Egymásután gyártották a rendeleteket. Miért, mert azt hitték, jön a szovjet hadsereg, és amikor ideérnek Budapestre, Lenin elvtárs meg fogja simogatni Kun Béla fejét, lám-lám, mindazt, amit mi bevezettünk a Szovjetunióban, azt ti is bevezettétek itt. Még egy példa. Megszüntették a papi nőtlenséget. Ezt le lehet írni, de ha egy nem pap férfiembernek azt mondják, hogy mostantól nem lehet nőtlen, ez nem olyan egyszerű és gyors dolog... Nem mondtak korhatárt és nem mondtak határidőt, hogy hány hónapon belül kell megszüntetni a nőtlenséget... Ilyen irracionális ötletekkel jöttek elő, de az utolsó pillanatban összeszedték a cókmojkukat és felszálltak a vonatra. A tömeg már meg akarta őket lincselni, a vöröskatonák puskatussal zavarták el az embereket, hogy Kun Béláék ne lincseljék meg. Tehát vonaton mentek el és a Clemenceau-jegyzék titkos záradékában volt az, hogy ötszáz túszt szedtek, és ha a román hadsereg közelebb jön Budapesthez, az ötszáz túszt kivégzik. Négy professzorunk is ott volt a túsztok között, de miniszterek és bankárok is. A Clemenceau-jegyzékben szerepelt, ha az ötszáz túszt elengedik, akkor Kun Béláék szabadon elhagyhatják az országot. Tehát túsztcsere volt, mint a terroristáknál, ezért mehettek Bécsbe. Az erkölcsi elégtétel megvolt, mert 19 népbiztos volt, ebből tizennégyet Sztálin kivégeztetett. Ha nem is a Horthy-korszak bíróságai tettek igazságot, Sztálin intézte el, és 14 népbiztos tarkón lett löve a Szovjetunióban. Volt egy ember, akit kétszer végeztek ki. Matejkának hívták, elkapták a fehérterroristák, kiásatták vele a sírját, belelőtték a társaival együtt. Nem találták el jól, valahogy kikaparta magát, elment a legközelebbi faluba, kioperálták belőle a golyókat és felépült. Igen ám, de elment a Szovjetunióba. Ott 1937-ben elkezdődött a nagy tisztogatás, ott profik kezébe került, másodszor is tarkón lőtték és azt már nem élte túl.

**Sz. P.:** A politikának nem kategóriája a hála, régebben egy szabaddemokrata politikus úgy fogalmazta meg, hogy egyesek úgy gondolják, hogy a más kommunistája bűdös kommunista, az én kommunistám jó kommunista. Van egy objektív oldala is a dolognak, amelyik nekem engedelmeskedik, az jó, amelyik nem, az nem jó. De

milyen helyzetben vagyunk eközben? Van egy csonka Magyarország, egyharmadára zsugorodott az ország. Akik körülöttünk vannak, nem szimpatizálnak velünk. Még Ausztria is kapott tőlünk egy kis helyet, igaz, hogy egy részét később visszavásároltuk egy népszavazás árán, de északon is, keleten is, délen is nem túl baráti országok jöttek létre és mindegyiknek nagyobb a hadereje, mint nekünk. Maradt körülbelül harmincezer katonánk. Visszafejlődik a fegyverzet, nincs lőszerutánpótlás. Gyakorlatilag nincs hadseregünk, amivel megvédjük magunkat.

Az én apai nagyapám világéletében büszke volt arra, hogy egyszer mondott valamit Rákosligeten, és kapott Szamuelytól egy hatalmas pofont. Az, hogy én élek, annak köszönhető, hogy ezzel megalégedtek és nem lőtték le. Nagyapa erre borzasztóan büszke volt, én már nem tudom ilyen büszkeséggel nézni...

Ebben a korszakban a vörös terror „kivívta” a fehérterrort. Olyan országban vagyunk, amelyik meghaladta ezeket a forradalmakat. Kinyilvánítják, hogy királyság vagyunk, de királyunk nincs. Nincs tengerünk, hiszen csonkult az ország, ezzel szemben fehér lovon bevonult egy lovas tengerész, aki nem is tudott jól magyarul abban az időszakban. Annál jobban tud olaszul, horvátul és németül és még egy pár nyelven. Először fogadtatást kap Szeged és Siófok után Budapesten a Gellért szálló előtt, majd azt a történelmi tettet hajtja végre, amit az egész korszak az ő nevével fémjelez. Még mielőtt ez a dolog pozitívba hajolna, az előtt is történnek események. Ebben az időszakban a párizsi békeszerződés megkötése borzasztó folyamat. Kisorsolták, hogy ki menjen ki aláírni Párizsba, hiszen borzasztó dolog ilyet aláírni egy magyar politikusnak. Kimegy valaki, majd hazajönnek és megpróbálják végrehajtani. Gyorsan le is mond az a kormány és jön Teleki, aki professzor, Erdélyből származik, nem politikus, de ő vette kezébe a kormányrudat, és elkezdett építkezni. Egy csomó dolog sikerül neki. 1920-ra elfogadják azt a törvényt, amely megpróbál közjogi értelemben rendet teremteni az országban, eszközöket ad a rend fenntartásához. Megpróbálnak gazdaságilag lépni, és megteremteni azokat a körülményeket, amelyek egy ország menedzselését lehetővé teszik. Tehát el kellett volna pusztulnunk és mégis megmaradtunk.

Ezután néhány stikli következik. Helyreáll a rend, kormányunk van, azaz királyunk is valahol, egy magyar király, akit fölkentek a feleségével együtt a Mátyás-templomban, nem is olyan régen megkoronázták. Ez a király korábban azt mondta, hogy Ausztriában köztársaság van, így eltekint attól, hogy továbbra is osztrák uralkodó legyen, Magyarországon azonban ez a helyzet másképp van. Ha az ország királyság, akkor miért nem a király uralkodik? Nem tudjuk megmondani, hogy mi készítette az uralkodót, IV. Károlyt, hogy 1921. március 27-én, húsvét vasárnapon megérkezzen Budapestre. Előtte Szombathelyen fogadták, majd Budapesten a Sándor-palotába érkezve mondja, hogy szeretne Horthyval beszélni. Horthyhoz átment a szárnységédje, jelenti, hogy itt a király. Horthy épp ebédelt családi körben. Már sok mindenen túl vannak, a különítményesek csúnyaságain is, és van remény, hogy lesz kibontakozás. Körülbelül egy éve kormányzott és egyszer csak megjelenik a király, akinek annak idején hűséget esküdött. Attól kell tartani, hogy az Antant-

hatalmak azt mondják, a királynak nincs helye Magyarországon, mert a hatalmi rendszer megváltozott, s ha egy Habsburg vissza akarja kapni a királyságát, akkor ez a hatalmi rendszert megint a múlt irányába tereli, és ez nem érdeke a győztes hatalmaknak, és főleg azoknak a megalakult kis államoknak, amelyeket később Kis-Antantnak neveznek.

IV. Károly Horthy invitálására átmegey a Sándor-palotából a budai várba, Horthy ott némileg indignálódva ott hagyja az ebédet, beszél az uralkodóval, megvendégeli és elmondja, hogy neki az a feladata, hogy amikor itt lesz az ideje, a magyar királynak átadja a hatalmat, de ez most még nincs így. Mindenki erősebb, mint mi, lerohanhatnak bennünket, csúnya dolgok történhetnek, ha a király ehhez ragaszkodik. Arra kéri, hogy hagyja el az országot és menjen vissza Svájcba. Az uralkodó tudomásul veszi, de kérdéseket tesz fel. Az Antantot természetesen meg kell kérdezni, és a franciákat külön is, de a felesége, Zita királynő, testvére, Sixtus páрмаi herceg révén szerez információkat a francia miniszterelnöktől arról, hogy elfoglalhatná-e a trónt Magyarországon. Ezeket az információkat ellenőrizni kell, de addig visszamegy Szombathelyre. De ha már itt járt, kitünteti Horthy Miklóst Mária Terézia Érdemkereszttel és egyebek mellett kinevezi hercegnek. Egyesek szerint még az Aranygyapjú kitüntetését is magával hozta, de mert ezt általában katolikusok szokták kapni, és Horthy református, nem kapja meg, de úgy váltak el egymástól, mint barátok. Horthy megnyerte ezt a meccset, mert nem ő ment a királyhoz, ezzel tisztába lett téve, hogy most ő az úr. Ha a királynak átadják az országot, ez olyan következményeket vont volna maga után, amivel a csehek aztán jöttek is, Benes ebből kampányt csinált, elővette az ultimátumait és elszaladt mindenfelé. A franciák és az angolok is kénytelenek voltak mindent letagadni, a lényeg, hogy IV. Károlynak vissza kellett mennie Svájcba, bár nehéz volt, mert az osztrákok is azt mondták, hogy nem engedik keresztül Ausztrián, nehogy beugorjon a Burgba, és ottmaradjon...

Nem lehet pontosan tudni, hogy IV. Károlyt mi készítette arra, hogy tovább erőltesse ezt a kérdést. A tanácsadói közül sokan mondták, hogy most vagy soha. De miért pont október 23-án? Nem azért, mert később nálunk akkor tört ki a forradalom. Idejött repülővel október közepén, valahol Vas megyében szálltak le, de a kastélyban nem tudják fogadni, átviszik Kenyeribe, onnan egy harmadik helyre mennek, majd eljutnak Sopronba, és a tanácsadói azt mondják neki, például Lehár ezredes, a zeneszerző fivére, hogy most Budapestre kell vonulni. Föleskették a katonákat, felszálltak a vonatra, s a király meg volt győződve, hogy itt mindenki úgy várja őt, mint a Messiást. De erről nincs szó. Mindenhol megállnak, örülnek nekik, de közben Budapesten intézkedtek. Nem tudnak ezzel a helyzettel mit kezdeni, ezzel szemben mondják, hogy Gömbös megszervez néhány egyetemistával egy szabadsapatot, kimennek Budaörsre, és lőni kezdenek a király katonáira. IV. Károly katonái soproni egyetemisták, azt gondolják, ha itt tényleg lövöldözni kell, akkor inkább hagyjuk itt a királyt. Mikor a király megtudja, hogy itt nem örülnek neki, és emberek halnak meg, akkor el akar menni. Végül elfogták, s úgy döntöttek, hogy el kell mennie az országból. Először Tihanyba, majd Bajára megy, ott

egy páncélozott folyami hadihajóra száll, az elvitte a Duna-deltához, ott egy másik hadihajó elvitte Madeirára, és a következő év, tehát 1922. április 1-jén meghal spanyolnáthában, állítólag azokkal a szavakkal, hogy Jézus, Mária, József. A boldoggá avatása már megtörtént és a szentté avatása folyamatban van. Zita királyné több mint hatvan évig fekete ruhát hordott és özvegyként a számos unokáját, dédunokáját gardírozta, Habsburg Ottóról pedig majd egy más alkalommal beszélünk. Fantasztikus, hogy a történészek királypuccként értékelik ezeket az eseményeket, ez közjogi értelemben nonszensz, mert ha egy királyságban én vagyok az uralkodó, nem puccsolhatom meg magam.

V. Zs. A.: Két mondatot hadd mondjak az elhangzottakra, mert egy kicsit más meggyőződésem van. Azt ne felejtsük el, hogy nem egy minden értéket tagadó hedonista, nem akarom a mai kifejezést használni, nem egy liberális korszak gyermeke Károly, nem abból indult ki, hogy csak azt csinálom, ami megéri, hanem van egyfajta kötelességtudata. Azért, mert abban az időben az emberek zömének volt kötelességtudata. Én elolvastam Fejér vármegye és Székesfehérvár főispánjának, a „normális” Károlyi grófnak az emlékiratait, ő volt az utolsó szárnysegédje Károlynak, mikor meghalt. Leírta, a közélet iránt érdeklődő magánember szemével nézve, hogy az uralkodó tényleg azt gondolta, hogy neki az a kötelessége, hogy ahol lehet, ahol a nép hajlandó ezt megengedni neki, ahol van kivel beszélni, ott teljesíti az uralkodói kötelességeit, egyszerűen azért, mert ez a dolga. Amikor másodszer elkergették, akkor sem azt sajnálja, hogy nem jött össze a palota, hanem azt, hogy nem tudja a kötelességét teljesíteni, és a szentséghez ez is kell, nemcsak az „üzleti érzék”, bár az sem árt bizonyos helyzetekben (például nem olyan olcsó dolog egy boldoggá, vagy szentté avatási eljárás).

Trianon következményeiről szólva azt kell mondanom, hogy minden országrész, ami elszakadt Magyarországtól, azt máshogy élte meg. Minden országrésznek más volt a helyzete, de akármennyire kellemetlen kimondani, engem meggyőzött Lukács János magyar történész, akit John Lukácsként emlegetünk. A forradalom idején ment ki az Egyesült Államokba és a pennsylvaniai Chestnut Hill College katolikus egyetemen tanított történelmet, leírta, és amikor elkezdett hazajárni, el is mondta: Valljuk be, hosszú távon nem tudtuk volna megtartani a Szent Korona által ismert Nagy-Magyarországot, roppant egyszerű okból, amit demográfiának hívnak. Mai nyelven szólva nem szültük tele a medencét, viszont voltak olyan népek, amelyek helyettünk teleszülték. Az, hogy előbb-utóbb bizonyos területek nem maradnak a mieink, ezt ma be kell látnunk. A kérdés, melyek ezek a területek? Volt egy országrész, ami máshogy volt Magyarország része, mint a többi, ez Horvátország. A legrégebben volt ország Magyarország után, az Árpád-ház idején már perszonálunió formájában lett a miénk, lett a királyé, de olyan a helyzet, ahogy az osztrákokkal voltunk mi. Addig-addig közös a király, míg egyszer csak mi lettünk a főnökök.

Ha megnézzük, mit mutat a sajtó a háború elvesztése után Trianonig, illetve a béke megkötése után, soha nem vitattuk, hogy Horvátországnak joga van önállóan élni, ha úgy akar élni. Ebbe nyugodtunk bele legkönnyebben. Ahol van valamiféle akár



történeti, akár közjogi, akár csak kulturális önállósága egy népnek, ott ezt tudomásul vettük. Ahogy megyünk tovább körben, a többi országnál már nehezebb volt tudomásul venni. De nagyon nagy és összefüggő területek voltak nem magyarok. Erdély azért fáj nagyon, mert a történelem folytán volt olyan korszak, amikor még a korona is ott volt. De ha megnézzük, kulturálisan olyan büszkéek voltunk, hogy mi vagyunk ott a kultúrnemzet, csak régen nem mi voltunk a többség. A legnagyobb nemzetiség voltunk, de nem többség. Ezt azért nem vették észre abban az időben, mert a városokban viszont magyar többség volt, erős magyar többség. A falvakban – és most elsősorban a Kárpátokon belüli területet nézem –, már régen nem mi voltunk többségben.

Ha a Felvidéket nézzük, ugyanúgy azt látjuk, hogy persze, Pozsony a fővárosunk, onnan indult '48, de azért Pozsony környéke német. Igaz, nem az osztrákoké lett Pozsony környéke, de német többség volt. A Tátra felé eléggé erős nem magyar többség van, ezt be kell látni. Ha elolvassuk azt, amit Teleki írt erről, hogy jó-jó, vesznek el tőlünk, de ne mindent, ne azt, amit kérnek tőlünk, mert irreális, azért látni kell, szépen lassan békéltünk meg azzal, különösen a politikacsinálók, hogy bizonyos területek el fognak innen kerülni.

Van még egy érzelmi dolog, hogy miért fáj annyira pont Erdély. Azért, mert a délkeleti csücskében, mint ahogy ma is, van egy színmagyar terület. Ráadásul – erről is keveset szoktunk beszélni – a Szent Korona-tanra épülő történelmi alkotmányunk erőteljesen elfogadta a közjogi autonómiát. Székelyföld hosszú ideig autonóm volt. Nem szoktunk erről szívesen beszélni, de ha elmegyünk és megkérdezzük Gelencén Pityu atyától, az a legkeletebbi falu, ő pontosan tudja, hogy a székely önállóságot nem a románok vették el, az a kiegyezés korában szűnt meg. Akkor, amikor a vármegyarendszer uniformizálódott. Azt nem felejtjük el, hogy szép volt az a '48-ban kitalált, '67-ben megvalósult unió Erdéllyel, szép az, hogy nem a gubernium, közvetlenül Bécs kormányozza Erdélyt, de azt se felejtjük el, hogy veszíteni is kellett ezzel. Az egy nagyon csúnya helyzet, hogy egy nagyon széles román sáv választja el ezt a területet Magyarországtól. Leginkább lelkileg próbálták túlélni az egészet. Mi segített ebben? Az, hogy erős a protestantizmus, főleg a református egyház, amely nem centrálisan irányított, hanem helyi közösségre épül, de bármennyire vicces, a katolikus egyház sem kegyúri rendszere épül. Az lehet mondani, hogy a háború után, a kommün miatt valósult meg Magyarországon is a húszas években az egyházközségi képviselői rendszer. A mai Magyarországon nem jellemző, mivel a kegyúri rendszer működteti az egyházat. Ezért vannak hatalmas plébániák, mert a kegyúrnak nem esik jól sokat fizetni, és könnyebb úgy kormányozni, hogy nagy a plébánia. Plébános, káplánokkal, kisegítő lelkészekkel működik a plébánia. De Erdély nem így működik, hanem képviselői jelleggel. Erre hatást gyakorolt a református és német területen az evangélikus gyakorlat. Mindez miért segített? Mert Romániához került Erdély ugyan, de az nem bolsevik Románia még. Alapvetően normális államkép alapján működő ország, persze keleti. A bizánci jelleg benne van, de európai államszervezete van és a magyaroktól jó lenne mindent elvenni, mondják, de nem olyan egyszerű, mert még van tulajdonságot, van jogtisztelet. Csak Wass Albertet hadd emlegetsem, amikor

elment Bukarestbe, úgy fogadták, mint gróft és mondták, persze, persze magyar, de gróf. Rengeteg ilyen kulturális államszervezeti, lelki kérdés segített a túlélésben akkor. Aztán a második világháború után ez az egész megszűnt.

Az nagyon látszik, hogy a francia forradalom átka a XX. századot ellepi. Ez a két világháború közötti korszak, két szörnyű eszmerendszerében elég világosan tetet ölt. Mert a francia forradalomnak mi a lényege? Az, hogy papolunk az emberi jogokról és papolunk a demokráciáról, de valójában egy demokratikus elvekre épülő kisebbségi diktatúra jön létre. Tudjuk, hogy a kommün után egyre kevesebb ember nyírja ki az egyre többet, és kialakul az a rendszer, hogy ez a bizonyos társadalom jövőjét megálmodó, felvilágosult, a jövőt szépen látó élcsapat tudja, hogy mi boldogítja a népet. Ha a nép nem akar boldogulni, nincs semmi baj, kinyírjuk a népet is, merthogy azt nem szabad hagyni, hogy ilyen retrográd reakciók ne engedjék meg, hogy boldogítsuk a népet. Ez elindult, megvalósult leginkább Szovjet-Oroszországban, a Tanácsköztársaságban és bizonyos értelemben egy leágazása az, amiből lesz a fasizmus és a náciizmus. Sőt, a fasizmus, az eredeti, tehát a Franco által kitalált, bizonyos értelemben hordozott valamiféle folytonosságot az európai kultúrával, a náciizmus már nem. De az ne felejtjük el, hogy a náci párt „munkáspárt” volt, és teljesen arról a gyökérről származott. Az az eredmény, amivel a felvilágosodás, illetve a francia forradalom álmát megvalósítjuk. Az egyházakat kikergetjük a társadalomból, az egyházaknak tilos minden. Ennek az lett a következménye, hogy megszűnt a normalitás egy idő után. Bizonyos értelemben elsősorban nem a lelki része, hanem az egyház közel kétezer éves társadalomszervezési tapasztalata kezd hiányozni. Az, hogy persze mondunk erőseket és vannak elvek, de hogy tudjuk, hogy az elveket évtizedek alatt lehet eljuttatni az utolsó faluba is. Ehelyett jött az élcsapatok dühödő társadalom-átalakítása és véget ért hosszú időszakra a normalitás.

**Sz. P.:** A magyar helyzet az első királykaland után a kormány szempontjából úgy változott, hogy mivel nem volt túlságosan egyértelmű, az addigi miniszterelnök, Teleki, kicsit hezitáló magatartást tanúsított, azt mondták, hogy ő legitimista, menjen vissza a katedrára és foglalkozzon a földrajzzal, meg legyen főcserkész, ami egy fantasztikusan szép foglalkozás, és őt felváltotta egy másik erdélyi nemes, Bethlen, aki megkezdte tízéves szereplését. Az ő nevével indul a bethleni konszolidáció, erre az időre esik a második kaland, IV. Károllyal, ettől függetlenül Bethlen sok mindent képes megcsinálni. A kor politikai zsenije. Olyan választójogot hoz Bethlen, ami sokkal kevésbé demokratikus, mint ami korábban volt, azért, mert olyan a helyzet. Sok helyen nyíltan szavaznak. Megpróbálják ebben az országban is garantálni a parlamentáris demokráciát, mert valamit végre kell hajtani, rendet kell rakni. Ez veszélyes dolog, mert azt mondjuk vele, hogy a nép éretlen a demokráciára, ez hülyeség. De a gyerekeknek se adunk mindjárt kést a kezébe. Elkezdtek felszámolni azt az anarchikus állapotot, ami volt.

**H. A.:** Az államforma kérdésével folytatom, hogy miért ragaszkodtunk ennyire a királysághoz. Pontosan azért, mert volt két köztársaságunk, az ószirózsás-féle és a Ta-

nácsköztársaság, és mindenki azt mondta, ez rossz, inkább maradjon a királyság, mert ezer évig milyen jól éltünk. IV. Károly pedig azért különleges ember, mert nem királynak nevelték, hanem egyszerű, becsületos embernek, mert olyan sokan álltak előtte az öröklési sorrendben, hogy álmában nem gondolta, hogy király legyen. De volt ez a híres átok Ferenc Józsefen, állítólag az aradi vértanúk kivégzése után elátkozták, hogy 13 embernek meg kell halnia az ő családjából. Most nem sorolom fel mind a tizenháromat, a lényeg, hogy sorra elfogytak előle a trónörökösök, a legvégén volt Ferenc Ferdinánd trónörökös, aki nem gondolt arra, hogy ez be fog következni. Nagyon cinikusak voltak a pestiek. Már másnap azt a viccet mesélték, hogy a szegény ember kifogta az aranyhalat, és a hal megkérdezte, mi a három kívánsága. Azt mondta, az első, hogy szeretnék fiatal ember lenni, szeretnék királyfi lenni és nagyon szeretnék egy nagyon szép feleséget. A hal azt mondta, rendben van. Jótékony álomba szenderült, majd mikor felébredt valóban fiatal, látta azt is hogy királyfi lett és a következő pillanatban belép a szép felesége és azt mondta neki, meddig vacakolsz még Ferdinánd, indul a vonat Szarajevóba.

IV. Károly sem sejtette, hogy milyen rettenetes erők vannak, amikor ő békét akar kötni, elárulják. Kicsit vitatkoznék a demográfiai kérdéssel kapcsolatban, azért is, mert aki a XX. században egy területet megszerzett magának, az asszimilálja az ott lévő kisebbségeket. Ha megnézzük, mennyi magyar volt Erdélyben a román hatalomátvétel idején és most mennyi magyar van, és hogy a románok azzal kerülnek sokszoros többségbe, hogy ötmillió románt betelepítettek azalatt az időszak alatt. Ugyanúgy a Felvidéken is a szlovákok tudták asszimilálni és elüldözni a magyarokat. Ha fordított helyzet lett volna, az lett volna a reális. De nem tudtuk ezt a helyzetet kezelni. Nem beszélve arról, hogy az utódállamokban a románok és a szerbek és a horvátok is azt mondták, hogy ők rosszul jártak Trianonnal. Egyedül a szlovákok voltak bizonytalanok, mert Csehország gazdagabb ország volt, de ott még a szlovákokat is elnyomták. Nem véletlen, hogy a szlovákok rögtön elszakadtak Csehországtól, gondoljunk '39-re, és a rendszerváltás után is. Ők szúrták hátba Beneséket, a Tiso-féle Szlovákia. Erdélyben pedig azon nyomban visszaesett az életszínvonal, és Horvátországban és a Délvidéken is ugyanez történt meg. Ahogy Nagy-Szerbia bekebelezte őket, visszaesett az életszínvonal és megszűnt az a jogbiztonság, ami volt. Romániában elvették a földbirtokokat, kisajátították és odaadták a románoknak, odaadták a szerbeknek ezen a területen. Ezt földosztásnak hívták, de valójában földrablás volt.

Csak egy példa. Amikor az Osztrák-Magyar Monarchiában a horvát obstrukció zajlott, a házelnök ezt úgy törte le, hogy megkérdezte a képviselőt, ön ugye horvátul beszél? Azt válaszolta, igen. Akkor megvonom öntől a szót, mert a magyar Országgyűlésben a szerb-horvát a hivatalos nyelv és nem a horvát. A képviselő horvátul beszélt és a magyarok egy kukkot sem értek belőle, így húzták az időt. Aztán Belgrádban összetült a jugoszláv parlament. Ugyanezek a horvát képviselők beültek, hogy most végre itt van a dél-szláv állam, és felállt a belügyminiszter, mondott valamit, a horvát képviselő visszaszólt neki. A szerb belügyminiszter elővette a pisztolyát, lelőtte a képviselőt és megkérdezte, van-e még valakinek kérdése. Erre a horvátok felálltak és kivonultak a parlamentből.

Az, hogy Magyarország a trianoni sokk után magához tért, az egy csoda. Elvették tőlünk ezeket a területeket, elvették az iparvidékeket, a nyersanyagtermő területeket, idejött négyszázezer menekült, munkanélküliség volt, kitagadott ország voltunk, az 1920-as olimpián nem vehettünk részt. Azt mondták, Magyarország egy bűnös ország, mindentől el van zárva, nem kaphat anyagi támogatást, csupa ellenséges ország vett bennünket körül. Akkor hol tudunk kereskedni? Még az osztrákok se nagyon kedveltek akkor minket, mert Burgenland miatt velük is rosszban voltunk és megszereztük a népszavazás után tőlük Sopront. Ebből kellett kitörni, hogy legalább a jugoszlávokkal legyünk egy kicsit jobban, meg az osztrákokkal. Mégis, ilyen körülmények között tudták Bethlenék megcsinálni a bethleni konszolidációt, hogy a húszas évek vége felé már megvolt a pengő stabilizációja, felvettük a népszövetségi kölcsönt, beindult a gyáripar, a mezőgazdaság újra fellépett, a gazdák kaptak 5 év moratóriumot, hogy öt évig nem kellett visszafizetniük az adósságaikat és szép lassan elkezdett Magyarország egyre színvonalasabb iparral, kereskedelemmel működni. Világhírű üzemek voltak, a Tungstam, egyebek. Bay Zoltánnal olyan megállapodást kötött a gyárigazgató, hogy négy órát dolgozzon az üzemben, négy órát azt csinál, amit akar, használhatja a műszereket, és radarral vizsgálta a Hold másik oldalát. Tehát világszínvonalú tudósaink vannak.

Sajnos jött aztán a '29-'33-as gazdasági válság, majd a Magyar Zoltán-féle program kihúzta volna Magyarországot ebből a helyzetből. A tatai járást feltérképezte, annak a modernizációs programját kidolgozta és azt mondta, semmi más nem kell csinálni, csak ugyanezt minden más járásban. Ezután kezdődött el a II. világháború, és minden reményünknek vége szakadt. Amikor kritizáljuk a Horthy-korszakot, hogy nyílt volt a választójog, igen, de ha nem ilyen lett volna, a szélsőségesek rögtön teret nyertek volna. 1939-ben nincs nyílt választójog és rögtön 40 képviselője lett a nyilas pártnak. Mert a nyilasok olyanok voltak, hogy titkosan leszavaztak, de nyíltan már nem álltak volna oda. Szálasi is addig volt népszerű, amíg börtönben volt. Abban a pillanatban, hogy kijött és megszólalt, elveszítette a népszerűségét. Amíg börtönben volt, tüntettek az emberek, hogy engedjék ki, és egy sírórt tüztek ki maguknak, hogy „száll a sí...”, így tüntettek. Egyébként addig volt szép világ a Horthy-korszakban, amíg Szálasi és Rákosi együtt ültek a szegedi Csillagbörtönben. Rákosi már akkor is dörzsölt volt, mert Szálasi szövőmunkás volt odabent, Rákosi pedig könyvtáros. Ő már akkor tudta, hogy kell helyezkedni. Ennek is a Molotov–Ribbentrop-paktum vetett véget, mert a náci és a szovjetek megegyeztek egymással és kiengedték Szálasi és Rákosi is. Akkor még jó üzletet csináltunk, mert a '48-as zászlókért cseréltük el Rákosit. Kritizálhatjuk mi a Horthy-korszak demokratikus rendszerének hiányosságait, de nézzük meg Európa térképét. A II. világháború elejére mindenütt valamilyen diktatúra van. Portugáliában a Salazar-féle, Spanyolországban a Franco-diktatúra, Franciaországot elfoglalta Hitler, ahogy a Benelux-államokat is. De Dániát, Norvégiát is. Svédország ugyan semleges, de ő szállítja a fegyvereket és a nyersanyagot, a svéd acélt Hitlernek. Wallenberg azért jött Magyarországra, mert az apja az egyik fő fegyverszállítója Hitlernek és büntudatból jött, hogy valamit jóvá

tegyen. Olaszországban már a húszas évek elejétől Mussolini diktatúrája van, Németországban '33-tól Hitler, '38-tól Anschluss, Ausztria megszűnik, aztán felosztják Csehszlovákiát, '39-re cseh-morva protektorátus van, '39. szeptember 1-jén Hitler támadja meg az egyik oldalról Lengyelországot, szeptember 17-én Sztálin a másik oldalról támadja meg, aki már előzőleg a Molotov–Ribbentrop-paktum alapján bekebelezte a balti államokat és Besszarábiát. Romániában 1938-ban Antonescu-diktatúra jött létre, 1927-ben Jugoszláviában királydiktatúra jött létre, Bulgáriában Sztálin-rendszer van, a bolgár cár egyeduralma, abszolútizmusa, Jugoszláviáról már volt szó, de ott a horvát usztasa állam jött még létre, Albániát elfoglalták az olaszok, Görögországot a németek, a finneket megtámadták a szovjetek. Ezek után ott áll Magyarország egymagában, és a legközelebbi szövetségünk Anglia lehet, amelyiket mikor megkérdezte Teleki, ha megtagadjuk, hogy részt veszünk Jugoszlávia lerohanásában, milyen támogatást kapunk, visszaüzenik, hogy őszinte részvétünket fogjuk kifejezni Magyarországnak. Egyébként tartunk ki, és kollaborálunk a németekkel, mert addig biztonságban van Magyarország minden lakosa, nagyon nagy baj itt nem történik. Ezért nem bombázzák nagyon hosszú ideig az országot a szövetségesek, csak mikor már nagyon eldurvult a helyzet. Egyébként 1941-ig Magyarországon nőtt az életszínvonal, még a háború elején is. Akkor keveredtünk bele ebbe a rettenetes háborúba, de ez már egy másik történet.

**Sz. P.:** Lassan végére érünk a témának. Nagyon érdekes a XX. század Európája, érdekes a magyar sorstragédia. Hogy most beszéltünk az I. világháború utáni dolgokról, nem azt jelenti, hogy ne lehessen folytatni ezt a témát. Megköszönjük a figyelmüket.

*(A Fráter György Katolikus Gimnáziumban május 23-án tartott előadás szerkesztett változata)*

## Szent és profán

### MÁGER ÁGNES KIÁLLÍTÁSA VÉGVÁRI LAJOS CENTENÁRIUMI ÉVÉBEN

**Nagy érdeklődés mellett nyílt meg május 9-én a Miskolci Galériában Máger Ágnes festőművész kiállítása, mellyel férje, Végvári Lajos művészettörténész születésének centenáriuma előtt tisztelgett.**



Sokoldalú lokálpatrióta művész *Máger Ágnes*, mondta köszöntő beszédében *Kriza Ákos* Miskolc város polgármestere. Hatalmas taps fogadta bejelentését, miszerint Máger Ágnes festőművész Miskolc város díszpolgári címét kapja idén. Mint azt a polgármester elmondta, bárki miskolcivá lehet és lesz, aki elkötelezett a város értékeinek gyarapítására. Miskolcban nemcsak születni lehet, hanem lehet azzá válni. Máger Ágnes közismert személyisége városunknak. Nemcsak a rá jellemző képi kultúrával gazdagít minket, hanem szellemi közösséget is teremtett városunkban. Alkotó és tehetségdondozó művésztelepepéről számtalan fiatal indult útjára. Keze munkáját őrzi a Miskolci Nemzeti Színház számos előadása. Alkotásaival híret vitte városunknak, bármerre is járt a világban. Maradandó művei pedig itt élnek közöttünk a

köztéri plasztikákban, templomok oltárképein. Nem Miskolc szülötte, de életművének mégis ihlető forrása lett ez a város. Sokoldalú lokálpatrióta alkotóművészként írta be magát Miskolc város nagykönyvébe.

A tárlatot *Szőcs Géza* költő, politikus az alábbi gondolatokkal nyitotta meg:

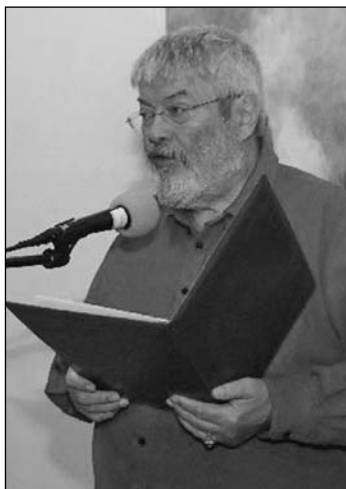
A tárlatlátogatók inkább a narratív képeket kedvelik. Árpád és vezérei fogadják a meghódított föld népének hódolatát. A Madonna éppen szoptatja a kisdedet, vagy éppen menekülnek Egyiptomba. II. Lajos holttestét éppen megtalálják a Csele-patakban. Athénban a társaság éppen kocsikázik holdfénynél. Talán éppen ugyanez a társaság majálisozik a szabadban. Éppen dervisek táncolnak egy nagy cédrus körül. A proletár éppen fegyverbe szólítja társait, be a vörös hadseregbe!

Vannak még a tájképek, épületek, csendéletek, az enteriőrök és persze a portrék, je-

les számban az önarcképek. Ezek mind remek műalkotások, koruk sajátos szellemében, és a maguk jellemző stílárís regiszterében. Na de mi van azzal a festővel, azzal a festménnyel, azzal a művészettel, amely nem elmesélni akar valamit, s még csak nem is pillanatfelvételt rögzíteni, bár nemes eszközökkel, egy virágcsokorról, vagy egy figyelemreméltó arcról. Aki nem történelmi tablót és nem hagyományos portékáját viszi a publikum elé, hanem saját fantáziáján átszűrt valóságának izgalmas lenyomatait. Régi vita, hogy a külső megjelenés, vagy a belső tartalom-e a fontosabb? A csillogás, a plein air, a látvány, a színek jelentik-e a lényegét, vagy azt a rejtett mélységekből kell felhozni? A felszín fel-színesség. A könnyűség és könnyedség felületesség. Legalábbis erős ennek a csábítása, és ily módon per-se a kockázata. Erre célozgat Babits is Kosztolányival kapcsolatban, amire Kosztolányi – mit gondoljunk a mélység misztifikálásáról – visszalő: „Mit hoz fel néked a bűvár, ha fölbukik a habból. Kezében szomorú sár, ezt hozza néked abból.”

Lebutítva, a legbanálisabb példáig, vajon mi az alma lényege? A piros színe, a megejtő gömbölydedsége, az illata, vagy a legbelseje, benne a vadmacskákkal, vagyis a magvacskákkal? Mit kell megragadnia a művésznek, meg a tudósnak, meg a filozófusnak?

Máger Ágnesről nem állítható, hogy a fent leírt témaválasztások és műfajok soha nem érintették meg. Még szimboliztikus, sőt, allegorikus ihletésű alkotásai is vannak. De van munkáinak egy olyan rétege, készültek olyan, inkább látomásosnak mondható festményei, amelyekben a lét élményei érhetőek tetten, az az érintés, az a ráismerés, amelyet szívünk szerint leginkább ontológainak neveznénk. Ezért figyelt fel a művésznőre már igen fiatal korában Pilinszky János. Az a fajta valóságjegyzetelés, és az ehhez kapcsolódó autentikus egyéni világmagyarázattal való kísérletezés a nálunk viszonylag szokatlan



törekvések és fogalmazásmódok magyarázzák talán, hogy Máger Ágnes víziói, egész művészete mind a mai napig nem kapta meg azt a figyelmet, amelyet megérdemelne. Pedig olyan hang, olyan beszéd, és olyan esztétikai üzenetek ezek, amelyek fontos szótlanot képeznek abban a kollektív alkotásban, amelyet korunk

alkotott meg, mint összetett polifóniát, melyben tehát korunk embere határozza meg önmagát. Ezek azok a gondolatok, tisztelt hölgyeim és uraim, amelyeket fontosnak tartottam elmondani e kiállítás előtt, fejet hajtva a kiváló, értő, tudós elme Végvári Lajos emléke előtt is.

A köszöntésekre Máger Ágnes így válaszolt:

Nehéz megszólalni, hiszen annyi kedves ember, jó barát van jelen. Amikor kicsik voltunk és valamit elmulasztottunk, akkor mit mondott édesanyánk? Hogy valami a zsebedben maradt, valamit elfelejtettél... És ez mi volt? Köszönöm szépen! Úgyhogy én is köszönöm szépen, azt hogy eljöttetek, hogy fontosnak tartottátok, hogy itt legyetek. Ezen túl, köszönöm ezt a szép kitüntetést. Úgy gondolom eddig is szívügyem volt a városért tenni, a közvetlen környezetemért tenni azon túl, hogy van egy mesterségem, a képzőművészet. Ezután pedig szívbeli kötelességem tenni a városért!

Mindenki tudja, hogy 15 éve ment el Végvári Lajos közülünk. Amikor ezt a kiállítást terveztem, miután centenáriuma van, úgy gondoltam, neki is jelen kell lennie! Kapott egy falat, ahogy feljövünk a lépcsőn, ahol egy szép gondolatára emlékeztetnek:

„A művészet igazsága nem a formai csalfintaságok, hanem az alázatos azonosulás útján nyilvánul meg a maga közvetlen és természetes formájában.”

Ez egy örökérvényű gondolat a művészetre vonatkozólag! Az ő szellemisége itt van a városban, hiszen tanított az egyetemen is, de nem volt az országban olyan egyetem, ahova őt nem hívták meg. Debrecenben is tanított, Pécsen is előadott. Nemcsak a művészettörténetben volt nagy – megírt vagy ötven könyvet, rengeteg cikket –, hanem,



például ő volt a diaporáma atyja, ő teremtette meg. Volt egy magas kitüntetése, az EsFIAP, amely egy európai kitüntetés, így őt, mint „fotópápát” is számon tartották.

Nekem hiányzik szellemisége, mert a vele való beszélgetések megtermékenyítők voltak az én gondolataimra, az én munkásságomra is. Hála Istennek, a könyvei jelen vannak, a barátai közül még sokan élnek. Én pedig azt kérem, hogy gon-





doljanak rá jó szívvel. Látom az arcokon, sokan jelen vannak, akik ismerték. Még egyszer köszönöm szépen hogy ilyen sokan eljöttek, és együtt lehetünk ezen a megnyitón. Ezt a kiállítást létrehozni nagy munka volt, örülök, hogy sikerült megfelelnem a saját magam által előírtaknak. Sokszor voltak kételyeim a pályám során, hogy megfelelek-e a kornak melyben élek, vagy nem? Elhaladt az idő sokféle irányba, a művészet is globalizálódott és európaivá vált, de ezt az európaiságot én macskakörömbe teszem. Én maradtam közép-európai, magyar festő.

Prof. Dr. Végvári Lajos művészettörténész, a hajdani Fővárosi Képtár igazgatója, majd a Szépművészeti Múzeum igazgatóhelyettese, a Magyar Képzőművészeti Főiskola tanszékvezető egyetemi tanára, a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia Miskolci Területi Csoportjának tagja éppen száz éve született. 2004-ben halt meg Miskolcon, ahova 1971-ben költözött. A Miskolci Képtárban, majd a Herman Ottó Múzeumban művészettörténészként dolgozott, és tevékeny részt vállalt a gyűjtemény kialakításában, bővítésében. Tanácsadója volt a neves miskolci műgyűjtőnek, Petró Sándornak. Elő-



adásokat tartott az ország számos egyetemén. Több mint negyven könyve jelent meg, emellett tanulmányokat, katalógus-bevezetőket, kritikákat írt. A diaporáma műfaj mentoraként szervezte és zsűrizte a hazai és európai seregszemléket. A Miskolci Bölcsész Egyesület egyik alapító tagja volt, ahol 1997-ben díszdoktorrá avatták. 1993-ban Miskolc Pro Urbe-díját kapta meg, 1999-ben a Magyar Köztársasági Érdemrend kiskeresztjével tüntették ki, 2001-ben pedig Miskolc díszpolgára lett. Felesége Mäger Ágnes festőművész.

(g)

*Fotók: Fojtán László*

## A Tiszteletreméltó (Kelemen Didák) szolgálata dokumentum filmbemutató

Éltető Lélek Alapítvány a Minorita rend képviselői dolgozták ki az a koncepciót, amely A Tiszteletreméltó (Kelemen Didák szolgálata) c. dokumentumfilm alapját szolgálta. Az Alapítvány megbízásából a film alkotója, a BluePixel Kommunikációs és Produkciós Iroda, rendezője Czikora Ágnes. Az Alapítványt Dr. Kartal Ernő minorita szerzetes alapította negyed századdal ezelőtt. Azóta a keresztény értékek közvetítőjeként a Minorita rend szolgálatában működik, és egyik kiemelt célja Kelemen Didák életművének széleskörű megismertetése, és a már közel 300 éves kultusz további építése. Szellemi hagyatékát, erkölcsi példáját, épített örökségét, amivel nap mint nap találkozunk a tanúságtevők által, a Tiszteltre méltó c. filmben összegeztük.

Az alkotás Kelemen Didák minorita misszionárius szolgálatát kíséri végig, betekintést enged az atya élettörténetébe, megemlékezik nemes cselekedeteiről, és vázolja a kultuszépítés folyamatát, amely boldoggá avatását segíti. A film készítői képi eszközökkel is felhívják a figyelmet erre a csodálatos életműre. Az első olyan összefoglaló, ami vizuálisan jeleníti meg Kelemen Diák szolgálatát és tiszteletét.

A film bemutatja azt a történelmi korszakot amikor Kelemen Didák működött. Az országnak talán az egyik legnehezebb történelmi életkorszaka volt a török háború utáni időszak, Rákóczi szabadságharc bukása utáni időszak, vallási villongások, pestisjárvány, az ország teljes mértékben ki volt fosztva, az emberek teljes reménytelenségben és borzasztó szegénységben éltek. Ebben az időszakban jelent meg Kelemen Didák, az ő munkája a szakadatlan munka és az imádság volt a magyarság testi-lelki megújítása érdekében. Szolgálati helyein templomok, iskolák, rendházak, kollégiumok emelkedtek Isten dicsőségére és ugyanakkor gondja volt a szegényekre, hiszen mindenét szétosztott, számukra gyűjtött. A pestises betegek közé ment, a betegeket gyógyította, eltemette, vigaszt nyújtott a számukra. Alázatos szeretetével és meggyőző érvelésével utat nyitott a katolikus hitnek, hisz ebben az időszakban a reformáció teljesen kiteljesedett, és nagyon sokat tértek át a református vallásra, az ő hatására ismét egyre többen váltak katolikussá. A magyar kultúra öröként és 13 kötetnyi könyvnek a szerzője Kelemen Didák. Személyiségének történelmi jelentőségét életpéldája igazolja. A munkássága során megismerkedett gróf Károlyi Sándorral, akiben egy igaz barátot és egy igaz támogatót talált. Segítségével tudta ezt a csodás életművet végrehajtani. Halála után 1748-ban a gróf Károlyi Klára az életrajzát leírta, és az akkori tartományfőnököknek, Pál Imrének ezt átadta, ezzel elindult a boldoggá avatási eljárás. Aztán hosszú szünet és a történelem beleszólt a boldoggá avatási eljárás menetébe is.

Kelemen Didák mellett a minoriták letelepedtek Miskolcon. A rend életében az 50-es években volt egy nagyon jelentős változás, amikor a szerzetesrendeket megszüntették. A demokratikus átalakulás után fordulat következett be, mert ekkor lehetőség nyílt ismét a szerzetesrendek újjáalakulására. Ennek az időszaknak kiemelkedő személyiségei Dr. Kartal Ernő és Tóth Alajos, akikről szintén megemlékezünk, és az ő tiszteletükre is készült ez a film. Ők kezdeményezték a szerzetesrend újbóli megalakulását Miskolcon, saját életpéldájukkal is, hiszen örök fogadalmat tettek és minorita szerzetesek lettek. Az szolgálatuk során új szerzetesi hivatások születtek. Kartal Ernő atya nagy tisztelője volt Kelemen Didáknak, tanulmányozta példaadó, alkotó életét. Díszsírhelyet emeltetett, méltó helyre, a templom mellék oltáránál helyezték el Kelemen Didák hamvait, ezzel újabb lendületet vett Kelemen Didák tisztelete.

Kézdivásárhely, Giródtótfalu, Nagybánya, Nyírbátor, Miskolc, Eperjes – néhány hely, ahol Kelemen Didák élt, munkálkodott és segített. A hittérítő és író egyben iskolaalapító és a szegények nagy pártfogója volt. A róla szóló film nemcsak bejárja életének fontos helyszíneit, hanem olyan interjúkkal építi, melyekből kiderül, mit hagyott örökül a misszionárius az utókornak. A film megszólalói között van Dr. Ternyák Csaba egri érsek, a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia alelnöke és Kalna Zsolt minorita szerzetes, akik az atya egyházban betöltött szerepét méltatják. Dr. Gyulai Éva történész muzeológus a korról és a Kelemen Didákhoz kapcsolódó épített örökségről beszél, Dr. Szabó-Tóth Kinga szociológus, aki a misszionárius társadalomra gyakorolt hatására világít rá, Tóth Sándor szobrászművész, aki a hittérítőt több mint fél tucat alkotásban örökítette meg, Rancz Teréz, a Kelemen család leszármazottja, aki a családi hagyományokat eleveníti fel és Dr. Várhelyi Krisztina, az Éltető Lélek Alapítvány képviselője, aki a szerzetes kultuszépítését mozgatja. A filmben nyilatkozik a Kelemen Didák boldoggá avatását segítő római posztulátor mellett számos olyan egyházi és világi személy is, aki valami módon az atya szellemi örökségét őrzi, és arról számot tud adni. Az alkotás közreműködője Kincses Károly, a Miskolci Nemzeti Színház művésze, aki az atyától származó szövegekből válogat és alakját színészi eszközökkel idézi meg.

A filmbemutatót Dr. Grezsa István miniszteri biztos, Fr. Cebula Pawel OFM Conv. tartományfőnök, Dr. Kriza Ákos polgármester, megbízásából Dr. Alakszai Zoltán nyitotta meg, felemelő megnyitó beszédekkel.

A filmbemutatót magasrangú egyházi méltóságok tisztelték meg. Jelen volt fr Damian Pătrașcu posztulátor Rómából, és szerzetesek Lengyelországból, Oroszországból, Olaszországból, Lengyelországból, Szlovákiából, Szlovéniából, Litvániából, Erdélyből.

A dokumentumfilm másfél éves munka eredménye. Az alkotók hittel és elkötelezettséggel végezték a szolgálatot, ami hálát és köszönet érdemel. Elsőként köszönet a film rendezőjének, Czíkora Ágnesnek, az operatőröknek és az alkotó munkatársaknak. Köszönet azoknak, akik nyilatkoztak és tanúságot tettek Kelemen Didák tiszteletéről. Köszönet Kalna Zsolt szerzetesnek, Gyulai Éva történésznek, Máger Ágnes

festőművésznek akik szakértelmükkel hozzájárultak a film hitelességéhez. Köszönet, akik anyagilag támogatták a film elkészítését, kiemelve Grezsa István miniszteri biztos urat, Nyírbátor és Miskolc város polgármesterét, ezt továbbra is kérjük. Köszönet azoknak, akik a háttérben felbecsülhetetlen értékű önzetlen munkát végeztek. Név szerint Bárcziné Szowa Halina, Bodó Éva, Hunor testvér, Szláma Gabriella, akik az ünnepi alkalomra a vendégek tiszteletére olasz és lengyel nyelvre fordították le a film szövegét. Köszönet Pawel atyának segítő közreműködéséért, hogy szolgálata jóvoltából jelen voltak a filmbemutatón a magas rangú egyházi méltóságok. Köszönet minden kedves részvevőnek, különösen a Kézdialmasról érkező Kopácsi Ferenc plébános úrnak, Nyírbátorból érkezőknek Németh Attila alpolgármester vezetésével, Budapestről, Debrecenből, Nyíregyházáról érkezőknek, akik megtisztelték jelenlétükkel a bemutatóra kerülő alkotást.

A film iránt érdeklődés tapasztalható, Nyírbátor város 740 éves ünnepi rendezvényének egyik programja volt A Tiszteletreméltó c. film bemutatása, meghívást kaptunk Kézdialmásra filmbemutatóra, erre a közeljövőben kerül sor. Bőjte Csaba testvér is értesült a filmről és meghívott gyermekmentő intézményeiben a film bemutatására.



„Az aratnivaló sok, de a munkás kevés.” (Mt 9,36)

Fotó: Magyar Gyula

## Jeruzsálemi Mária

*Amikor ezt felismerte, elment Mária házához, aki a Márknak is nevezett János anyja volt. Itt sokan voltak együtt és imádkoztak. Amikor megzörgette az ajtót, odament egy Rodé nevű szolgálóleány, hogy megtudja, ki az. Megismerve Péter hangját, örömeiben nem nyitotta ki a kaput, hanem beszaladt, és hírül adta, hogy Péter áll a kapu előtt. De azok azt mondták: Elment az eszed! Ő azonban bizonygatta, hogy úgy van. Azok erre így szóltak: Az ő angyala az! Péter azonban tovább zörgetett. Amikor pedig kaput nyitottak, és meglátták őt, elámultak. Akkor intett nekik a kezével, hogy hallgassanak, és elbeszélte nekik, hogyan vezette ki az Úr a börtönből, majd így szólt: Mondjátok el ezeket Jakabnak és a testvéreknek! Azután kiment, és más helyre távozott.*

(ApCsel 12,12–17)

Az itt idézett hat bibliai vers sokkal többet mond nekünk erről a Máriáról, mint első pillanatra hinnénk. Csak a sorok között is olvasnunk kell és gondolkodnunk felette.

Mária gazdag özvegyasszony volt. A fővárosban szép, nagy házat bírt. Akkora terem volt ebben, hogy a jeruzsálemi első keresztyének itt tartották állandóan összejövete-lüket. Ezért siet ide egyenesen Péter is, midőn éjnek éjszakáján csodálatos módon megszabadul a tömlöcből. A ház előtt tornác volt. Az utca felől bezárt kapu védte. Egy kis cselédlány, Rhodé ügyelt a kapura. Nem volt lehetséges a szigorú bezárkózás és kapuórzés. Heródes Agrippa király, a gyerekgyilkos Heródes unokája, miután római segítséggel megszerezte egész Palesztina felett való uralmat, a zsidók bizalmát is szerette volna megnyerni. Hogy kedvébe járjon a farizeus pártnak, erősen hozzáfogott a keresztyének üldözéséhez. Jakabot (Zebedeus fiát) megölette, Pétert elfogatta s a Mária házában imádkozó gyülekezet se érezhette magát biztonságban. Legkevésbé az, aki hajlékát üldözött testvérei számára istentiszteleti helyül odaadta. Máriát ezért nemcsak nagylelkűségéért, hanem hősiebátorságáért is dicsérhetjük. Mária hű tanítványa volt Jézusnak. Igaz keresztyén asszony. Azzal szolgál Urának, amivel tud. Szép házat, finom berendezést nem sajnálja Isten céljára odaáldozni. S nem félti életét se, hiszen azt sem tartja már magáénak, amióta Megváltójának ajánlotta fel.

De volt még egyebe is Máriának. Úri házábanál is nagyobb, drágább kincse. Egyetlen fia. Ezt is boldogan állítja Jézus szolgálatába, így adva át magát teljesen és maradék nélkül a Mesternek, mindazokkal együtt, mik tulajdonát képezték.

János fiát a keresztyének Márknak nevezték el. Mi is ezen a néven ismerjük, mint az egyik drága evangélium szent szerzőjét. Élénken, lelkesen írja le a Jézustól közvetlenül hallott történeteket, hiszen ő Péter apostolnak lett segítőtársa, kitől mindent pontosan megtudhatott.

A jeruzsálemi keresztyén gyülekezetnek akkor még nem volt temploma. Nem is lehetett volna az üldözések miatt.

Ma is vannak városi és falusi gyülekezetek, ahol, ha templom van is, de talán nincs felekezeti iskola, nincs ifjúsági összejövetelek, bibliaórák számára szoba, nincs gyülekezeti terem. S ma is vannak előkelő nagyvárosi lakások, vagy falusi kúriák, hol üresen állnak használatlan termek, lakatlan szobák, míg keresztyén egyesületi, vagy gyülekezeti munkásoknak drága pénzen bérelt, alkalmatlan helyiségekben kell dolgozniuk. Vajha Mária példaadása arra serkentené gazdag asszonytestvéreinket, hogy megnyissák hajlékukat s otthont adjanak a gyülekezeti szeretetmunkák gyakorlására, vallásos összejövetelek tartására, s így rójják le hálájukat Megváltójuk iránt, ki a földi gazdagságnál sokkal boldogítóbb lelki kincsekkel áldja meg övéit. – Hány özvegy-asszony él ma is a fővárosban, vagy vidéki, gazdag úri házában egyedül, elhagyatva. Gyermekei szárnyra keltek, a régi, vidám társaság hiányzik, s az üresen kongó terem, vagy berendezett, használatlan szobák kietlenül merednek feléje. Milyen szép volna, ha ég felé csendülő ének, harmóniumzúgás, felszárnyaló imádság helyeivé változhatnának e csendes hajlékok.

De nem kell keseregniünk, mert ma is akadnak, ha nem is annyian, ahányan lehetnének, keresztyén asszonyok, kik semmit se sajnálnak Üdvözítőjüktől. Házukat megnyitják az Ő kicsinyei számára. – Átadják a Szeretetszövetség nemes céljaira, hogy élet költözzön a rideg falak közé. Kis árvák gondtalan kacagása, öreg, fáradt emberek imádságos sóhajtása, betegek, nyomorékok áldó suttogása. – S vannak, hála Istennek ma is, kik helyiséget kínálnak fel gyermekek hittanórája, vasárnapi iskolások összejövetele számára. Előkelő úrinők perzsaszőnyeges, finom lakásukban bibliaórák résztvevőit látják szívesen. Nemcsak rangjukbeli hölgyeket, hanem a szegény, egyszerű nőtestvéreket is. Kis faluk lelkésznéi, tanítónéi s tanítókisasszonyai leánykörbe gyűjtik a gyülekezet leányait, vagy varróórára, kézimunka és énektanulásra hívják össze őket, s nem sóhajtoznak, hogy szépen súrolt padlójukon meglátsszanak a sáros lábnyomok.

És akadnak az előkelő nők között is édesanyák, kik, mint Mária, boldogok, ha drága fiukat Isten szolgájává nevelhetik. Akik nem kicsinylik le a lelkipásztori hivatalt sem. S nemcsak tehetségtelen gyermeküket szánják oda, kik más pályán úgysem vinnék sokra, hanem a legreményteljesebbeket is.

Jézus sokszor ostromozta a gazdagokat. De csak az önzőszívű, Mammont imádókat. De megáldja azokat, akik vagyonukat Isten kezéből fogadják, sáfárságnak tekintik, s Isten országa építésére áldozzák. „Áldottak ezek a lelkek, mert szolgálatuk által a lélekrontó anyagból az életnek drága erőforrásai válnak. Aki vagyonából iskolákat támogat, egyházakat dajkál, jótékony célú intézményeket alapít, vagy segít, a legnagyobb dolgot műveli: rákényszeríti a Mammont, hogy Isten dicsőségét szolgálja. – Minden elvész, amit magadra fordítasz, örökre megmarad, amit Istennek visszaadsz.” (Ravasz László)

*Az odafennvalókkal törődjete, ne a földiekekkel! (Kol 3,2)*

## Lélekemelő

### KÖNYVBEMUTATÓ A PÁRBESZÉD HÁZÁBAN

*„Van hallgatód? nincsen?  
Te mondd, ahogy isten  
Adta mondanod,”*  
(Arany János: Mindvégig)

Advent utolsó napjaiban reggel kilenc órára könyvbemutatót hirdetni lehetetlen vállalkozásnak tűnt, ennek ellenére szép számú hallgatóság gyülekezett a Horánszky utcai Párbeszéd Házában, ahol a hallgatóság a személyes találkozás és beszélgetés lehetőségét kereste a frissen megjelent kötet néhány interjúalanyával. A házigazda szerepét ellátó Sajgó Szabolcs SJ köszöntő szavai arról szóltak, hogy a Párbeszéd Háza fórumot kíván nyújtani az értelmes beszélgetéseknek, melyben az eltérő nézetek higgadt és egymásra figyelő ütköztetése lehetőséget nyújt a társadalom szakadozó szöttevényének újraszövésére, az elesettek felé történő fordulás kultúrájának erősítésére.

Ezt követően a kötet állandó beszélgetőpartnereként Gégény István – aki nem mellesleg a párbeszéd kultúráját vállaló és ösztönző népszerű internetes SZEMlélek blog főszerkesztője – vette át a szót. Bevezető szavaiban arról beszélt, hogy az alkalom „lehetetlen” időpontja az adventi készülődés idejében a meghívást kapott elfoglalt közéleti és egyházi szereplők számára az egyetlen lehetséges időpontként adódott. A beszélgetés eredeti célja az volt, hogy az elcsendesedés napjaiban a hétköznapi nyüzsgésen felül emelkedve lehessen szólni közéleti gondjaink megoldásáról. „Lehetetlen-né” csak utólag, a napokban lezajlott erőszakos politikai tiltakozások hatása miatt válhatott a kerekasztal beszélgetés időpontja, hiszen nem lehet megkerülni az események értékelésének kényes aktualitását.

Az először szóló Gundel Takács Gábor a napokban megjelent „Leginkább szegény” írása kapcsán arról beszélt, hogy az indulatok lehetetlenné teszik a konfliktusok kezelését, ezért az elcsendesedés lehetőségét kell keresnünk. Várszegi Asztrik pannonhalmi létének távolságáról beszélt, ahonnan aggódva figyeli a rendszerváltozás eufóriájából a csalódottság állapotába érkezett társadalmat. Fabiny Tamás hitet tett emellett, hogy a betegség jeleit mutató társadalom számára a beszélgetés gyakorlatának ápolása jelentheti a gyógyulás útját. Sajgó Szabolcs véleménye szerint kíváncsinak kell lenni embertársaink igazságára, s akkor nyitottá válhatunk a másik ember jósága iránt is.

A második körben a résztvevők arra a kérdésre keresték a választ, hogy az egyház hallgathat-e a közéleti konfliktusok kapcsán? Fabiny Tamás utalt arra, hogy a pro-

testáns felekezeteknél nincs egyházi álláspont, hiszen az egyházi személyek központi állásfoglalás nélkül, a saját működési tapasztalataik alapján nyilatkoznak meg, ugyanakkor a püspökök állásfoglalását gyakran egyházi állásfoglalásként kezelik, s a politikai térbe kerülve gyakran torzul az ezekben lévő teológiai üzenet. Várszegi Asztrik véleménye szerint az egyháznak – egyetemes küldetése miatt – mindenki véleményét fel kell vállalnia, s embertársainkban az eltérő vélemények ellenére is tisztelni kell az istenképmást. Gundel Takács Gábor arról szól, hogy az igazság és a hatalom ellentéte miatt az igazság keresését az érdekek torzítják el.

A záró kérdéskör azt firtatta, hogyan változhat meg – a beszélgetés eredményeként is – mindennapi párbeszédés gyakorlatunk?

Fabiny Tamás a felekezetek közötti párbeszéd fontosságára hívta fel a figyelmet, s abban bíz, hogy az ökumenikus párbeszéd a felekezeti parcializmustól az egyházi univerzalizmus felé vezető utat mutatja meg, mely a kölcsönös kiengesztelődésen keresztül történhet meg. Várszegi Asztrik azt a nézetét osztotta meg a hallgatósággal, hogy a világ ugyan a gyarapodás útját keresi, de az egyháznak vissza kell találni az egyszerűséghez és a tisztuláshoz. Gundel Takács Gábor annak a reményének adott hangot, hogy ezentúl minden ember inkább magát, mint másokat akarjon majd megváltani.

A beszélgetés Arany János mottóbeli gondolatainak felidézésével zárult, melyek a közéleti kérdésekre vonatkozó megnyilatkozásokkal kapcsolatos egyéni felelősségre figyelmeztetnek:

**Te mondd, ahogy Isten adta mondanod!**

**(ZsJ)**

*(A könyvismertető első ízben az Evangélikus Élet 2019. évi 1. számában jelent meg)*



MATITS FERENC

## Tisztelgés Tóth Sándor szobrászművész emléke előtt

Szomorúan értesültem arról, hogy a mindenkor energikus, dinamikus Tóth Sándor alkotói kezéből kihullott a mintázófa, nincs többé közöttünk. 2019. április 28-án, nem sokkal 86. születésnapját követően Szegeden érte utol a halál. A Munkácsy-díjas alkotóval több mint negyedszázadon át állt fenn hol intenzívebb, hol kevésbé szoros kapcsolatomban. A művész több kiállítását nyithattam meg és művészetét több írásom-



**Tóth Sándor műtermében**

*Fotó: Török János (Délmagyar.hu)*

mal is méltattam. Ezek közül kiemelem azt a monográfiát<sup>1</sup>, amelynek készítése során a művésszel sokat beszélgetve egyre jobban kirajzolódott előttem, milyen rendkívüli ember, személyiség volt Tóth Sándor. Tettekéssége, szorgalma, ügybuzgalma alapján, valamint művészi munkásságát számba véve bátran kijelenthetjük, három ember helyett élt és alkotott.

Kapcsolatunk Nyíregyházán a 90-es évek második felében kezdődött, amikor a budapesti Szépművészeti Múzeum művészettörténetéséből – a Bokros-csomag révén – Nyíregyházán lettem a Városi Galéria vezetője.

Egy napon Tóth Sándor felkeresett a Városi Galériában és megkért, nézzem meg az épületünkkel átellenben elhelyezkedő művelődési központban – egy kis, általa bérelt teremben – lévő kiállítását. Itt szobrászati és éremművészeti munkáiból állandóan változó tárlatot rendezett, amit közlése szerint a városba látogató vendégek, így többek között Habsburg Ottó is látott. Tóth Sándor Munkácsy-díjas szobrászművész számos alkalommal keresett fel a nyíregyházi Jósza András Múzeumban is, ahol a megyei

<sup>1</sup> Matits Ferenc: Tóth Sándor szobrász- és éremművész, Napkút Kiadó, Budapest, 2005. 94.o.

múzeumi szervezet művészettörténészeként dolgoztam. Ismételten megtörtént, hogy együttlétünk alatt telefonhívást kapott. Leginkább megrendelések ügyében keresték, amely feladatokat mindig időre, magas színvonalon látott el. Budapesten is több alkalommal találkoztunk. A fővárosban otthonosan mozgott, itt öntetett, itt élt testvére, itt éltek gyűjtő- és művészbarátai, valamint gyermekei is.

Természetesen Szegeden járva én is kerestem az alkalmat, hogy találkozhassunk. Néhány éve a Tisza-parti városban időzve megkérdeztem tőle, miért húzza a lábát, miért van lehorzsolva a keze? Az akkor a nyolcvanhoz közelítő mester elmesélte, hogy cseresznyeszedés közben lezuhant a létra tetejéről. Szerencsésen esett, úgy tűnt, meg se kottyant neki.

Jellemző, hogy mikor képességei gyengültek, fáradékonyabb lett, de továbbra is nagy elánnal próbálta tenni a dolgát, fittyet hányva korára. Példaértékű elszánás, kötelességtudat munkált benne, és még valami. A rendkívüli optimizmus, ami nála gyors döntéshozattal párosult. A problémák áthidalása, a nehézségek leküzdése szakból iskolát nyithatott volna.

Említenünk kell pedagógiai munkásságát, aminek eredményeként Szegeden, Nyíregyházán és Egerben szobrászok és érmészek hada állt fel. Beliczai Mária szobrászművész-tanár az alábbi gondolatokkal búcsúzott mesterétől:

*„Múlt és jövő között nagy ívű hidat képezett a közülünk nem rég eltávozott mester, aki a magyar szobrászat kimagasló alakja és a Magyar Képzőművészeti Főiskolán Kisfaludi Stróbl Zsigmond tanítványa volt. Tápai Antal szobrászművész után a szegedi művészeti szakközépiskola egyik alapító tanára volt. Első tanítványai, Kalmár Márton, Fritz Mihály szintén évtizedekig tanítottak itt, a Tömörkény István Művészeti Szakközépiskolában. Majd visszatértünk mi, a tanítványok tanítványai sorban, tanítani...”*

Az alkotóművészek némiképp szerencsésebbek a többi földi halandónál, hiszen utánuk maradnak olyan alkotások, amelyek emléküket idézik. Az igen termékeny művész munkái itthoni és külföldi köz és magángyűjteményekben, valamint közterületen lehetők fel. Háláját egykori miskolci középiskolája iránt egy szép bronz domborművel fejezte ki 1985-ben, amit miskolci alma matere fennállásának 425. évfordulójára alkotott. Egyházi megrendelésre készítette el a szegedi Fogadalmi-templom bronz püspöki trónusát, majd a szegedi Tátra-téri templom, a máriapócsi bazilika, a miskolci minorita templom kapuját, valamint az egi székesegyház fő- és Mária-kapuit.

Ezen munkái közül kiemelkedik a magyar államiság ezredik esztendőjére, valamint a 2000. évre, mint szentévre készített miskolci templomkapuja, amelynek bal felső sarkában Szent István király, míg jobb felső szegletében II. János Pál pápa jelenik meg. A bronz kapun e két ábrázolás alatt, balra a Szűz Mária és a gyermek Jézus szimbolikus jelenetben látható, amint a gonoszt szimbolizáló kígyóra a gyereket felemelő Madonna épp rátapos. A jobb kapuszárny bensőséges, archaizáló stílusú rézdomborítása a farkast szelídítő, madarakkal beszélgető Szent Ferencet úgy ábrázolja, mintha a szerzetesi ruhát öltött, karizmatikus rendalapító a 13. századi Assisi bazilikában látható

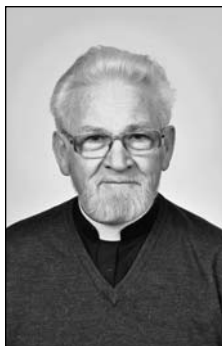
– Giotto Szent Ferenc életét elbeszélő – képsorozatának része lenne. Ő készítette a Minorita templom bejáratánál található Kelemen Didák bronz emléktáblát (1985) is. További miskolci munkája a Dóczy utcán található Miskolci Állategészségügyi Intézet falát díszítő Dr. Áldassy Pál bronz emléktábla (1988) és a 60 esztendeje a perecsei vājáriskolában elhelyezett Bányász gipszszobor.

Ki tudná megmondani hányszor utazta be a Miskolc–Nyíregyháza–Szeged távot, ami gyakran kiegészült Budapest érintésével is. Leginkább vonaton utazott, de ha nem túl nagy mőtárgyat kellett szállítani, szeretett felesége autón fuvarozta őt körbe az országban. Számos hazai és külföldi díjain és kitüntetésein kívül a mőtvszt olyan megtisztelések is érték, mint pl. 1994-ben Colorado Springsben, az Egyesült Államok numizmatikai központjában, az Éremmúzeumban, ahol 400 éremből álló bemutatója volt, vagy mint a rákövetkező évben az Ohio állambeli Toledo város mőtvszeti központjában rendezett kiállítása, amely tárlaton az amerikai magángyűjteményekben lévő kisplasztikái is szerepeltek. A város a kiállítás nyitónapját Tóth Sándor Napnak nevezte el. Tóth Sándor szemgyengeséggel, egyéb betegségekkel nehezített öregkorának utolsó jelentős feladataként, szeretete volna 1965 és 2017 között írt cikkeit, beadványait megjelentetni, amire 2018-ban Szegeden nyílt lehetősége. A Világ jobbításán, szépítésén küzdő mőtvsz erkölcsi, mőtvszi okulásunkra 150 oldal terjedelmű, saját illusztrációival színesített *Szép mőtvszetről, kortársakról* című kötetet jelentetett meg, amelynek önleletrajzból vett idézettel szeretnék búcsút venni Tóth Sándortól:

*„Felvidéki felmenőim apai ágon a Szepességből, anyai ágon Gömörből származnak. Apai nagyszüleim a miskolci Mindszenti katolikus temetőben, anyai nagyszüleim a református Deszkatemetőben várják a feltámadást. Miskolcon a vásártér melletti Levente utcában születtem. A Kossuth utcai római katolikus fiú elemi iskolában Farkas Ilonka igazgató tanító néni – áldassék emléke – az írást, számolást, rajzot négy éven át napi házi feladatként adta. 1943-ban a miskolci Kir. Kat. Fráter György Gimnáziumba írtak szüleim. A tanulmányi és fegyelmi szigoráról híres fiúgimnáziumban életre szóló indítást kaptam: Ádám Jenő latin-magyar, Bánk László magyar-francia, Kovács Tibor hit- és erkölcsstan és Palágyi Imre – osztályfőnök – latin-francia tanártól. A gimnáziumban kialakult világszemléletem a marxista egyetem sem tudta megintatni.”*

## „...hogy örömhírt vigyek a szegényeknek”

## EMLÉKEZÉS VÁRADI JÓZSEFRE



Varga János

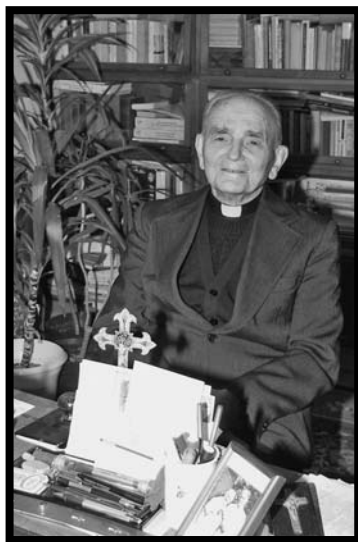
Nem vállalkozhatok arra, hogy Váradi Józsefről, kiváló papunkról monográfiát írjak, csak elindulásáról, s élete néhány fordulópontjáról szeretnék megemlékezni, abból az alkalomból, hogy mintegy hetven éve szabadult meg a „vörös pokolból”, s nagyjából negyven éve üzték el Egerből, a papnevelő intézetből.

Egy sorsfordító esemény kapcsán kerültem közelebb hozzá: egy szívinfarktus után a Mátrában és a szilvásvárad plébánián lábadoztam 1979-ben. Rám bízta a vasárnapi és hétköznapi miséket is. Egy egész hónapot töltöttem nála aktívan pihenve.

Egy elegáns ministránsról gyakran mondják a templomba járó hívek *Arany Jánost* idézve, hogy „*E fűből pap lesz, akárki meglássa!*” (Családi kör), miközben a gyerekek esze ágában sincs, hogy papi pályára lépjen. Így volt ezzel az 1926-ban született Váradi József is 14 éves koráig, míg édesapja rá nem kérdezett. Úgy gondolta ugyanis, hogy nyolc gyerekéből juthatna egy Isten szolgálatára is. Talán éppen ő, mivel legidősebb és fiú.

A szívének szegezett kérdés után elgondolkodott. Érdeklődni kezdett hát a papság iránt, s *Gálfi Gyula* jezsuita páter könyve nyomán tisztázódott benne, hogy mi is a papi hivatás. Egerben gimnazista kispap lett, de mint oly sok másnak, a háború ennek is végét vetett. Az országba özönlő orosz katonák félelmetes híre megelőzte őket. A propaganda a lakosságot, hogy a papokat meg fogják ölni. Az előljárók hazaküldték a növendékeket. Ő maga is azt gondolta, otthon talán elkerülheti sorsát. De ha mégse, akkor családjá körében érje utol.

A megszállók 1945-ben Balmazújvárosból is toboroztak embereket „*kis munkára*”, s főleg a németajkúakat hurcolták el a Szovjetunióba. Éppen betöltötte a 18. életét, ezért 1945. január 3-án őt is elvitték. Módja lett volna többször is megszökni, de nem tette, mert úgy tudta, hogy a szökevények családján állnak bosszút. Nem akarta, hogy édes-



apja kerüljön helyette lágerbe, hisz nagy családról kellett gondoskodnia. Édesanyja háromnapi ételmet csomagolt össze neki (ennyi időről volt szó).

Amikor a rabokat beosztották munkára, azt vallotta, hogy ács. Tudta ugyan, hogy az „írastudóknak” könnyebb volt a helyzetük, de ennek ára volt: meg kellett figyelniük rabtársaikat, hogy aztán jelentést adjanak róluk. Ő ezt semmiképp sem akarta. Azt gondolta, apja műhelyében szedett össze annyi ismeretet, hogy majd ácsként elboldogul. Szent József is megsegíti, hisz családjában nagyon tisztelték őt. Olyan ügyesen dolgozott, hogy senki nem gondolta, hogy nem is ez a szakmája. Mesterművet is alkotott: egy WC-t, a *nacsalnyik* felesége számára, de nem kapott érte még egy kis ennyivalót sem, mert az asszony nem tudta mire való. Továbbra is a női latrinára járt a rabokkal együtt.

A táborban a leromlott szervezetű rabok közt járvány tört ki. Ezt ő sem tudta elkerülni. A flekktífuszt ruhatetű terjeszti, és sok ember halálát okozta. Ő is három hétig feküdt 40 fokos lázban. A hatvanas évek végén legkisebb húga a Hortobágyon találkozott egy emberrel, aki bátyjával volt együtt a lágerben. Csupa jót mondott Váradiról. „Ő tartotta bennünk a reményt, hogy egyszer hazajutunk – mondta. – Ha nem lett volna velünk az a fiú, mi megettük volna egymást.”

Édesanyja születésnapján, 1947. július 4-én arra gondolt, hogy otthon az egész család a templomban van és imádkoznak érte. Az is eszébe jutott, mikor fog ő hazajutni? Hirtelen a fűrészgép majdnem keresztülvágta a tenyerét. *Jóska, vagy meghalsz, vagy haza mégy* – gondolta. Tudta, hogy idegenben nem halhat meg, mert többször is elvégezte az első-pénteki nagy kilencedet. Hitt abban az ígéletben, hogy nem fog meghalni szentségek nélkül. Ott meg nem volt egy pap se. Látta a szanitéc, hogy maradandó nyomot hagyott a fűrés, hasznát már nem vehetik, ezért 32 hónapi fogság után hazaküldte a legközelebbi csoporttal.

Erdélyen keresztül jött vonattal, amikor meghallotta a harangszót. Feléledt benne a remény, hogy egyszer neki is lesz egy temploma, s ott is harangoznak majd. Később is sokat mondogatta, hogy a tenyerében volt az útlevele, mert a forradás nyomát örökre hordozta. 1947. augusztus 7-én érkezett haza. Másnap első-péntek volt. Ő is elment a templomba. Édesapja indulás előtt megkérdezte tőle: akarsz-e még pap lenni? Azt mondta: „Igen. Jobban, mint valaha!”

A végleges igent 1953. június 21-én mondta ki papszentelésén a budapesti egyetemi templomban. Tartotta is élete végéig, pedig nehéz időköt élt át. Papságát megszenvedte egész családja. Primíciája napján két esőkabátos, hívatlan vendég az udvaron az üst fedelét emelgetve firtatta, hogy mi fő alatta? Látták a húst, és a vágási engedély után kutakodtak.

Az 50-es évek elején az édesapja engedve a fenyegetéseknek, belépett a tszcs-be. A család József atya miatt semmilyen juttatásban nem részesült. Édesanyja felment a tanácsra, hogy az elnöktől segítséget kérjen. „Maga, Váradiné, még a kenyeret sem érdemli meg, mert népellenséget nevelt” – hangzott a válasz.

A kommunista rendszer 1956-ig látványosan gyűlölte és üldözte a vallást, különös tekintettel a papságra. De a puha diktatúra évei sem hoztak változást, csak a mód-

szerben. Így még rosszabb volt a helyzet a kiszámíthatatlanság miatt. Már nem ültek „bajszos püspökök” az egyházmegyei irodákban, mert kívülről is tudtak hatni a püspökökre, hogy szándékaiknak megfelelően intézkedjenek.

Én 1956 nyarán találkoztam vele, az egri főszékesegyház káplánja volt. Plébánosommal konkurzusra érkeztünk. Kiflivel és tejeskávéval kínált, s biztatott, hogy csak ne féljek, mert az Isten nem hagyja el azokat, akiket szolgálatára hív. Egy év múlva a prefektusom lett a szemináriumban. E szolgálatát csaknem húsz évig végezte, mikor is állami nyomásra eltávolították. Oka ismeretlen, mindössze annyi ismert, hogy az ÁEH három embere ultimátumot adott az érseknek azzal, hogy ha nem teszi meg, akkor „más eszközökhöz nyúlunk”. „Úgy jártam, mint Hruscsov – viccelődött később. – Mire hazajött, ki volt rúgva.”

Váradí Józsefnek hatalmas kisugárzása volt, az egriek szerették. Minden vasárnap apologetikai (hitvédelmi) előadásokat tartott elsősorban értelmiségieknek, különös tekintettel az ateizmus filozófiai elemzésére és cáfolatára. A rendszer üldözőit is ölelte kötöttek házasságot, vele kereszteltették gyermekeiket, hittanra is hozzá járatták.

Feltűnt a rendőrségnek az is, hogy rengeteg könyvet szerzett be Nyugatról, amire szüksége is volt ahhoz, hogy korszerűen tanítson. De ő nemcsak tanított, hanem az életre is igyekezett felkészíteni, s a rendszer támadásai ellen felvértezni a jövődö papi nemzedéket. A kispapokat karitatív munkára serkentette, hogy istápolják az öregeket, látogassák a betegeket, ételt vigyenek a szegényeknek a szemináriumból (a vicerektor tudtával, aki ezért később megütötte a bokáját). Segítsenek a tehetetleneknek fát, szemet behordani, a házbán és körülötte rendet tartani. Bevásároltak nekik, s ha kellett, papról is gondoskodtak.

Legnagyobb „bűne” az lehetett, hogy a kispapokat felkereste katonai szolgálatuk idején Lentiben, Marcaliban és máshol, igen távoli laktanyákban. Ezekkel a fiukkal mindent elkövettek, hogy ne térjenek vissza a szemináriumba. Váradí atya bátorította őket. Sokszor kirándulás alatt, árokparton ülve oldozta fel és áldoztatta meg őket.

Sok elűzött szerzetesnövendék tanult az ötvenes években az egri szemináriumban. Egyik bement Váradí Józsefhez panaszkodni, hogy őt a kispapok besúgónak tartják, mert jobb híján katonacsizmában jár; azt gondolták, hogy ávós. Váradí atya azt mondta neki: örülj, hogy csak annak tartanak, mert ha kitudódna, hogy szerzetes vagy, kipenderítenének innen. Nem csoda hát, hogy a Vatikán állítólag kétszer is főpásztori szolgálatra kérte volna, de ebből nem lett semmi, mert az államhatalom kezdettől fogva rossz szemmel nézte a tevékenységét.

Jól emlékszem, hogy elöljáróink mindent elkövettek Egerben, hogy mi semmit se tudjunk meg azokról a kispapokról, akik Budapesten nem voltak hajlandók együttműködni a békepapi mozgalommal. Nem hallgattak sem tanáraikra, sem püspökeikre, ezért az ÁEH azt követelte, hogy bocsássák szélnek őket. Mintegy száz növendéket csaptak el, akik közül néhányan el is kallódtak. Hála azonban a bátor hitvallóknak, mint pl. *Mócsy Imre* jezsuita atya, aki magánúton tanította őket, ha éppen nem ült börtönben, többen eljutottak a papszentelésig. Zadravecz István tábori püspök is még egy-két bátor főpásztor titokban szentelte fel őket.

Ha valaki akár erről is tudni akarta az igazságot, bement a prefektushoz, és ő nem habozott azt elmondani. Nem hallgatott akkor sem, amikor a különféle rendű-rangú, az állam és a főpásztor bizalmára rászolgált papok körében tapasztalt hitványságokat és hiányosságokat. Még *Brezanóczy Pál*, később érsek is azt mondta róla: „Ő a mi szent hőrcsögünk.”

Akik ismerik buzgó, mindig derűs életét, tevékenységét, áldással említik nevét.



Jézus a megváltás szolgálatára hívja papjait, s példaképpül saját magát állítja, aki olyan „jó pásztor, hogy képes az életét is odaadni a nyájért”. (Jn 10,1–12)

Váradai atya már a családjában példakép tudott lenni testvérei számára. A Gulágon reményt tudott adni fogolytársainak, hogy túléljék megpróbáltatásaikat. Élete hivatásának pedig a papságot választotta, hogy embereket halásszon Jézus ügyeinek (vö. Mt 14,19). Erre utal primíciás jelmondatában is: „Az Úr kent föl engem. Ő küldött engem, hogy örömhírt vigyek a szegényeknek.” (Iz 61,1a)

Papi szolgálatát Füzesabonyban kezdte 1954-ben. Rögtön szembetalálta magát az ateista állam szigorával: bevonták hitoktatói engedélyét. Főpásztora, *Czapik Gyula* egri érsek kénytelen volt olyan helyre tenni, ahol nincs hitoktatás. Így lett székesegyházi káplán 1955-ben.

Egerben élte át az 1956-os forradalom és szabadságharc véres valóságát és annak gyönyörűséges 12 napját. Ez alkalmat adott neki arra, hogy a székesegyházban hatalmas beszédekkel mondjon. Emlékszem a zsúfolásig megtelt székesegyházra. November 4-e után az esti miséken a hátsó lámpákat nem gyújtották meg, mert igen sokan jöttek el olyan emberek, akik az oszlopok mögött meghúzódtak, mint „a homályos templomszeglet vámosa” (Kunszeri Gyula: A szürkék erénye című verséből), mert nem akarták magukat megtorlásnak kitenni.

Új főpásztora, *Brezanóczy Pál* rábízta a papnevelést és a filozófia tanítását. Akkoriban még nagy létszámú évfolyamok voltak. Mi 38-an voltunk 1956-ban, ő pedig egy még nagyobb csoportot kapott 1957-ben: 42 elsőéves kispap volt akkor. A következő évben az egész filozófiai kurzus prefektusa lett, és több mint háromszáz pap került ki a kezei alól. Összesen huszonegy évig szolgált Egerben.

Miután *Bánk József* érsek 1976-ban kényszer hatására eltávolította a papnevelésből, bélapátfalvai plébános lett. A plébániára nem tudott beköltözködni, mert vizes, dohos, salétromos volt és roskadozott. Fél éven át egy elhagyatott kántorlakásban élt, míg a papi lakást sikerült lakhatóvá tenni. Az építkezés alkalom volt arra, hogy a korábban pártoskodó hívekből közösséget formáljon. A főpásztor, épp a lakás állapota miatt azt mondta, nem tesz oda többé káplánt. Ennek ellenére ő felújított még egy helyiséget, hátha mégis... És milyen jól tette! Alig költözött be, hozzácsatolták Szilvásváradot, és adtak mellé egy káplánt.

Mind a három falujában (Mónosbél filiával) a képviselőtestület kezelte a pénzt. Ezzel megnyerte a hívek bizalmát. Meg is semmisítette azt a sok vádaskodó levelet, amit elődje adott át neki. Lassan kezdett egy jó egyházközség kialakulni, pedig Bélapátfalva

nem volt „könnyű hely”. Virágzott a cementipar, ami nagy üzem volt egy kis faluban, ahol 42 függetlenített párttitkár volt. Ezek családja nem járhatott templomba, de a káplán, költői hajlamaival jól sáfárkodva ezek gyermekeihez is elért. Szavalóversenyt és más, zenés alkalmakat rendezett. Ezekben a rendezvényeken örömmel vettek részt a szülők is, akik aztán lassan-lassan megszélidültek. A plébános nagy öröme volt, amikor a párt első titkára édesanyja betegágyához hívta.

*Kádár László*, aki 1978-ban került az Egri Egyházmegye élére, szeretett volna egykori diáktársa helyzetén javítani, mert Váradi József helyzetét maga is számkivetésnek tekintette. Az esperesi kerületnek évekig nem volt esperese, mert a megyei egyháziügyi titkár nem engedte Váradi atyát kinevezni, a főpásztor mást pedig nem akart ezzel a feladattal megbízni. Ettől függetlenül a plébánián minden tavasszal és ősszel tizenkét pap gyűlt össze.

Az érsek a miskolci minorita templomba akarta Váradi atyát plébánossá kinevezni 1985-ben, de az államhatalom ezt is megakadályozta, így a kilenc év belpátpfalvi szolgálat után József atya Miskolc legszegényebb plébániájára, a vasútvidéki Selyemrétre került.

Már előző helyén nyilvánvaló lett, hogy nemcsak jó tanár, hanem jó lelkipásztor is. Miskolcon is ilyennek ismerték meg, ahol különösen a szentmisén való helyes részvételre nevelte híveit. A város sok plébániájáról a selyemréti Szent István-templomba jártak vasárnapi misére. Sikerült azt is elérnie, hogy Diósgyőr kivételével az egész város együtt, egy körmenetben ünnepelje az Úrnapiját. Szerencsére a Mindszenti plébánián ugyancsak jó barátja, *Kovács Endre* segédpüspök volt a plébános, aki egyetértett vele.

Váradi József lelkületében fiatalos maradt. Miskolcon is megszervezte az ifjúsági csoportokat, hittani és filozófiai előadásokat tartott. Egyszerre volt velük barátságos és szigorú. Kirándulni és táborozni vitte őket. Gondja volt a város betegeire is, vállalta, hogy az egész városban bárhová elviszi a szentséget a haldoklóknak.

\* \* \*

A rendszerváltoztatást követően József atyára új kihívás várt. *Seregély István* érsek Nyíregyházára helyezte plébánosnak. Korára hivatkozva szabadkozott, de a főpásztor azt mondta: „Van még tíz évéd, ez elég ahhoz, hogy ezt a várost kezelésbe vedd. Ráfér.” Váradi József csupán annyit kért, hogy a hatalmas plébániát osszák kétfelé. Amikor 1990. szeptember elsején megérkezett a városba, „*Csak egy templomot és egy félig romos plébániát*” talált. Minden erejét és erélyét bevetette, hogy a várost elindítsa a fejlődés útján.

Az 1992. esztendő nagyon termékeny volt. Váradi atya, tekintettel a papság létszámának vesztes fogyására, megszervezte a hitoktatóképzést. Ezzel egy időben megindította a „*százaz kántor*” képző tanfolyamot, hogy a megye kis falvaiba is jusson olyan énekvezető, aki rendelkezik kellő zeneelméleti és kottaolvasási készséggel.

Beindította a bibliórákat a felnőttek vallási ismereteinek hiánypótlására. Minden hétfőn volt biblióra. Nagyon szerette és kiválóan ismerte a Bibliát, tagja volt a Szent Jeromos Bibliafordító és Kiadó Társaságnak is.



Látta azt is, hogy a szülők, keresztszülők milyen tájékozatlanok a hit dolgaiban. Sok esetben ők sincsenek megkeresztelve. Ezért számukra, s minden megkeresztelkedni, gyónni, áldozni akaró számára vallásanfolyamot szervezett. Ezeket a kurzusokat ironikusan, de találóan Váradi-akadémiának becézték sokan.

Elkezdte azoknak a fiatal felnőtt férfiaknak a képzését is, akik szerettek volna a II. Vatikáni zsinat szellemében a lelkipásztorok segítségére lenni. *Bosák Nándor* debrecenyi-egyházi püspök avatta őket akolitussá 1993-ban. Ők voltak az országban az elsők, akik nem a pappá válás útján kapták meg ezt a szolgálatot. József atya majdnem minden szerzetesrendet megkeresett, s kérte, hogy telepedjenek le Nyíregyházán. Nem sok szerencsével járt, de sikerült egyezésre jutni az osztrák kamillianusokkal. 1995-ben meg is érkezett *Anton Gots* házfőnök és a lengyel *Zbigniew Bodecki* atya. A borbányai templom mellett kolostort építettek maguknak. Két évvel később a borbányai templom szomszédságában vettek lakást a kamillianus nővérek. A kamillianusok kórházban és otthon ápolt betegek testi és lelki segítségére, valamint a szegények gondozására vállalkoztak, s ezzel jó szolgálatot tesznek ma is az egész városnak. A Szent Ignác-i lelkiséget élő Segítő Nővérek a Szent Imre Gimnáziumban vállaltak elsősorban szolgálatot.

Váradi József vezetésével kilépett a templomból a keresztút, és 600–800 résztvevőt imában összekapcsoló, ökumenikus eseménnyé vált a görögkatolikus, az ortodox, az evangélikus és a methodista felekezetek képviselőinek csatlakozásával. A plébánián gyűlt össze a nyugdíjasok nagy létszámú csoportja is, akik rendszeresen találkoztak, kirándulgattak, előadásokat hallgattak, és kisnyugdíjukból adakozva jótékonykodtak városszerte. József atya helyet adott a Szentlélek szemináriumnak, a cursillós lelkigyakorlatoknak, a Kolping egyesület működésének. Tette mindezt azért, hogy az emberek ne csak a templomban, a szertartások alatt mutassák meg vallásosságukat, hanem a mindennapi életben is bizonyuljanak jó keresztényeknek.

II. János Pál pápa 1991-es apostoli látogatása után előkészítettek egy új egyházmegye alapítását debreceni székhellyel. Váradi atya erről tudomást szerezve ellátogatott a nunciushoz és próbálta meggyőzni, hogy az új egyházmegyet Nyíregyházán kellene létrehozni. A Szentszék követe már csak annyit tehetett, hogy az új egyházmegye nevében szerepel Nyíregyháza is, a főplébánia-templom pedig társszékesegyház lett. Az egyházmegye első főpásztora, *Bosák Nándor* Váradi József nyíregyházi plébánost nevezte ki általános helynökévé. Ezt a feladatot 2002-es nyugdíjba vonulása után is ellátta.

Aranymiséjét 2003. június 29-én mutatta be a nyíregyházi társszékesegyházban. A jubileumon nagy létszámban megjelent papság, a városi vezetők és a templomot megtöltő hívek előtt így emlékezett vissza szolgálatára: „Én minden helyemen jól éreztem magam, de legjobban Szabolcsban szerettem élni. Itt már én is bátrabban merem szeretni a híveket, a fiatalokat, s az eredmények is jobban jöttek. Nyugodni is itt akarok majd a papi parcellában.”

József atya sohasem félt senkitől, a papi munkát mindig lelkesen végezte. Halhatatlan lelkét 2011. január 21-én adta vissza Teremtőjének. Végakarata szerint teste egykori paptestvérei között várja a feltámadást.

GALLI ISTVÁN

## Megemlékezés Boleratzky Lóránd egyházjogásról

*Ama nemes harcot megharcoltam,  
futásomat elvégeztem,  
a hitet megtartottam...  
(2Tim. 4,7.)*

A közelmúltban kísértük utolsó útjára Boleratzky Lóránd egyetemi tanárt, nyugalmazott ügyvédet, számos magas kitüntetés tulajdonosát. Személyében az evangélikus egyház igen értékes tagját veszítette el. Drága halottunk igazi tudós volt, aki az egyházi szervezet egyházjogi, államjogi-közjogi és egyháztörténeti fundamentumát alkotó módon kezelte. Jelentős mértékben hozzájárult, hogy ma a polgári demokrácia által kialakított alkotmányos keretek között gyakorolhatjuk vallásunkat, élhetjük meg hitünket, működtethetjük az egyházszervezetet, és teljes jogú, elismert tagként vehetünk részt a nemzetközi vallási szervezetek munkájában – igyekezve legjobb tudásunk szerint eleget tenni Megváltónk missziói parancsának.

Boleratzky Lóránd földi élete kis híján egy egész évszázadot ölel fel. Nem volt könnyű élete, a Mindenható Isten számos próba elé állította, hiszen a XX. század sajnos bővelkedett az igaz keresztyéneket súlyos megpróbáltatások alá vető alkalmakban. Meggyőződésem, hogy Boleratzky Lóránd testvérünk ezeket a megpróbáltatásokat kiállta – hű maradt Urához.

Jó családi megalapozással indult útjára, amit kezdettől küldetésének tekintett. Néhai édesapja bölcsész végzettség mellett jogi tanulmányokat is folytatott és saját tapasztalatai alapján javasolta fiának, hogy tanulmányait a talán legismertebb nem lelkészi képesítésű magyar, Kossuth Lajos által is elismert eperjesi jogakadémia jogutódján, a Miskolci Jogakadémián folytassa. Az ifjú megfogadta az édesapai tanácsot. Itt olyan kiváló tanároktól sajátíthatta el a jogtudományt – azon belül az egyházjog tudományát –, mint pl. Bruckner Győző akadémikustól, aki akkoriban a jogakadémia dékánja volt. Meggyőződéssel plántálta hallgatóiba, hogy az egyházjog



**Prof. Boleratzky Lóránd**

*Fotó: Bolla Zsuzsanna*

a római joghoz hasonlóan alapjognak tekinthető. Ennek beható ismeretére már csak azért is szükség van, mert a protestáns egyházaknál a törvényhozásban, az egyház-kormányzásban és a bíráskodásban résztvevő, nem jogvégezett egyháztagoknak is komoly egyházjogi tudásra van szükségük feladataik ellátásához. De fontos ez a tudás ökumenikus szempontból is. Szükséges megemlíteni, hogy az evangélikus egyház az 1934–1937. évi zsinaton (amely zsinat a következő fél évszázados terror-időszak előtt az utolsó legitím zsinat volt egyházunk történetében egészen 1991-ig) a felekezeti közti merevségek feloldása érdekében határozat született arról, hogy a Miskolci Jogakadémiát a jog- és államtudományok oktatása, kutatása mellett az evangélikus egyházjognak az önálló művelésére előkészítő intézetnek is kell tekinteni. Megjegyzendő, hogy a II. világháborút követően a kommunista-ateista kormányzat 1950-ben megszüntette az egyházjog oktatását és napjainkban is csak a katolikus és a református jogi karokon állt helyre ennek a szaktárgynak az oktatása. (Ez a megállapítás talán azzal a ténnyel egészíthető ki, hogy a Károli Gáspár Református Egyetem és a Szege-di Tudományegyetem a jogászképzésben Kecskeméten közös levelező tagozatot működtetett.)

Bruckner Győző tudományos munkája a jogakadémián korszakalkotó volt. Olyan kérdések megvizsgálását és megvitatását is lehetővé tette, mint pl. az egyetemes felülyelő és az egyetemes püspök intézményének szükségessége.

Ezen tárgykörökben Bruckner professzor pályázatokat írt ki. Boleratzky Lóránd a pályázatokon részt vett. *A magyar püspöki intézmény egyházjogi és egyházkormányzati szerepe és jelentősége* című terjedelmes műve 1941-ben, *A magyarországi evangélikus egyházfelügyelői intézmény eredete és egyházjogi jelentősége* című dolgozata a következő években nyomtatásban is megjelent.

A jogakadémia tanárai közül feltétlenül meg kell említeni továbbá Zsedényi Bélát, a közjog professzorát, aki szintén komoly ráhatással volt jogász szemléletének kialakulására. Érdemes kitérni arra, hogy Zsedényi Béla professzort 1944-ben az Ideiglenes Nemzetgyűlés elnökévé választották, s e pozíciójából sikerült elérnie azt, hogy a jogakadémia már 1945. tavaszán újra indíthatta működését, és hamarosan a nők számára is lehetővé tette jogi tanulmányok folytatását.

Képzésében jelentős szerepe volt még Szontagh Vilmos egyetemi tanárnak is, aki különösen az egyház, mint intézmény és a jog, mint olyan összefüggése mellett a főkegyúri jog problematikájával is behatóan foglalkozott.

Boleratzky Lóránd akadémiai végbizonyítványát 1942. január 22-én szerezte meg. Ezt követően a jogtudományi szigorlatokat summa cum laude minősítéssel a Debreceni Tudományegyetemen tette le. Doktori avatására 1942. június 27-én került sor. Ezt követően ösztöndíjjal tanulmányokat folytatott Németországban, ahol testközelből ismerkedhetett meg a nemzetiszocialista kormányzat elnyomó politikájával, aminek eredményeképpen – saját megállapítása szerint – az egyházak egyszerű magánjogi társaságokká süllyedtek. 1943-ban a Debreceni Egyetem közreműködésével finnországi és svédországi ösztöndíjat nyert el. Ennek során a parlamenti és az egyetemi könyvtárban tanulmányozhatta az állam és az evangélikus egyház viszonyát és az

összegyűjtött anyag felhasználásával 1947-ben sikerült nyomtatásban kiadni az *Állam és az evangélikus egyház Finnországban* című munkáját.

Tanulmányútjáról hazatérve a Budapesti Büntető Törvényszéken folytatott jegyzői tevékenységet Szűcs Gábor László tanácsában, aki később a Büntető Törvényszék elnöke lett.

E kiváló személyt később a bolsevista diktatúra hivatalából törvénytelenül eltávolította és ezt követően Szentendrén, mint fuvaros segédmunkás egzisztált.

Boleratzky Lórándot 1944. október végén hívták be katonai szolgálatra. Csáktornyan katonai kiképzést társaival együtt már nem kapott. Végül Chamnál amerikai hadifogságba esett, ahonnan visszatérhetett Magyarországra. Ezt követően a Miskolci Jogakadémiára választották meg Zsedényi Béla tanszékére előbb rendkívüli tanárnak, majd az egyetemi magántanári képesítése megszerzése után rendes tanárnak 1947-ben. Ebben az évben a Debreceni Tudományegyetem jogi karán szerzte meg az egyetemi magántanári képesítést az *Állam és az Evangélikus Egyház jogviszonya* tárgy körben. Annak, hogy Debrecenben szerzett egyetemi magántanári képesítést a legfőbb oka az volt, hogy csak itt volt protestáns egyházjogi tanszék. Az 1948/1949. tanévben – nyilván a bolsevista diktatúra térhódítása következtében – „érdeklődés” hiányában már nem is tudott előadást tartani. Ezt követően esett meg az, hogy személyesen találkozott Köpeczi Bélával, a későbbi miniszterrel, aki azt ajánlotta neki, hogy hagyja abba a jogászokodást, mert arra a kommunizmusban nincs szükség.

Boleratzky Lóránd 1958-ban tette le az egységes ügyvéd-bírói vizgát. 1949. augusztus 1-én megszűnt a Miskolci Jogakadémia. A hatalom a debreceni jogi kart „szüneteltette”. Ennek következtében értelemszerűen nem kerülhetett az egyetem egyházjogi tanszékére. Átmenetileg a Budapesti Tudományegyetemre Horváth Barna egyetemi tanár mellé a nemzetközi jogi tanszékre intézeti tanárként osztották be. Alkalmaztatása mindössze egy évig tartott, mikor is arra tekintettel távolították el az egyetemről, hogy nem marxista. Ugyanazon a napon bocsátották el hasonló indokkal Bibó István és Szabó József egyetemi tanárokat is. Állásnélküliségéből az jelentett számára kiutat, hogy egy volt miskolci hallgatója segítségével a Csatornázási Öntvények Vállalatánál minőségi ellenőri álláshoz jutott. Az 1956-os forradalom és szabadságharc után ügyvédi bejegyzést nyert. Öt éven keresztül családjától távol Mezőkövesden és Gödöllőn folytathatott ügyvédi gyakorlatot.

1956-ban Ordass Lajost rehabilitálták és visszahelyezték püspöki tisztségébe. Boleratzky Lórándot megválasztották ugyanebben az időben a Déli Egyházkerület ügyészének. E minőségében sikerült elérnie a korábban meghurcolt Schulek Tibor és Kun Kaiser teológiai tanárok rehabilitálását. Ekkor került sort arra is, hogy Ordass püspökkel személyesen felkeresték Vladár Gábor volt igazságügy minisztert, egyben bányai egyházkerületi felügyelőt a legsürgősebb jogi teendők megbeszélése céljából.

Amikor a bolsevista hatalom – saját törvényeit is megsértve – Ordass Lajos püspököt másodszer is elmozdította tiszteből, Boleratzky Lóránd egyházkerületi ügyészi tisztségéről haladéktalanul lemondott.

A rendszerváltás előestéjén megalakult Ordass Lajos Baráti Körnek Boleratzky Lóránd tíz éven át elnöke volt. Így lehetősége volt a mártír sorsú püspök szellemi örökségének ápolására, annak széles körben ismertté tételére, mintegy harminc könyvnek a kiadásával és a *Keresztyén Igazság* című folyóirat megjelenítésével. 1991 és 1996 között az Evangélikus Teológián egyházjogot adott elő és a Zsinat munkájában is alkotóan vett részt. 1995-ban Ordass Lajos, 1996-ban pedig Túróczy Zoltán püspökök egyházkerületi bírósági rehabilitációs tárgyalásán képviselte felkérésre az érintett családokat.

A rendszerváltás után négy könyve jelent meg: *A magyar evangélikus egyházjog alapjai és jogforrásai*; *A magyar evangélikus egyházjog*; *Aki mindvégig állhatatos maradt: Ordass Lajos, a mártírsorsú püspök és Életformálók* címmel. Továbbá számos tanulmányt publikált külföldön és idehaza, elsősorban a Miskolci Jogakadémiáról német nyelvű folyóiratokban, az *Evangélikus Életben*, a *Valóságban* és a *Kánonjogban*. A *Keresztyén Igazságban* megjelent cikkeinek száma száz fölött van.

Boleratzky Lóránd teljes éltet élt. Tiszteletre méltóan magas kort elérve, bibliai értelemben betelve az étellel távozott mennyei hazájába. Hatalmas úrt hagyott maga után úgy az egyházi közéletben, mint az egyházjog művelésében. Munkásságát számos magas állami és egyházi kitüntetés ismerte el. Utolsó útjára – tisztelettel hajtva fejet kimagasló személye előtt - családtagjain túl egyházunk vezetői és közéleti nagyságok kísérték el sok-sok tisztelője, ismerőse, barátja mellett. Részvétét fejezte ki többek között Trócsányi László jogtudós, korábbi igazságügyi miniszter is.

Lóránd testvérünk nemes harcát megharcolta, futását elvégezte, a hitet megtartotta. Igaz keresztyéni hittel remélhetjük, hogy az Úrtól végezetre megkapja az igazság koronáját. Áldassék emlékezete!

\* \* \*

E sorok írójaként szeretném jelezni, hogy sok tekintetben követője lehettem Boleratzky Lóránd professzor munkásságának. Az 1980-as években, mint a Déli Egyházkerület akkori ügyésze számos alkalommal közvetlen tanúja voltam annak, hogy presbiteri ülésen vagy egyházkerületi közgyűlésen milyen tisztelettel idézték Boleratzky Lóránd valamilyen korábbi megnyilvánulását. Az 1991/1997. évi Zsinat ülésein felszólalásait feszült figyelem kísérte, s mély tisztelet övezte személyét általánosságban is.

1996–2018 között felkért előadója voltam a Teológiai Akadémia jogutódján, az Evangélikus Hittudományi Egyetemen az egyházjog stúdiumának. E minőségben sokszor és mélyen merítettem elődöm tudományos hagyatékából, bízva abban, hogy ezzel a hallgatók szakírányú tudásának elmélyítéséhez hozzájárulhattam.

# Akadémiai Magyar Zenei Estek

szeptember 21. (szombat) 18 óra

## A FÁY CSALÁD ZENÉS TÖRTÉNETE

**Fáy András:** Fóti dal • Ne sírj lányka  
**Mohaupt Ágoston:** Variációk Fáy András témájára  
**Fáy László:** Magyar nóta és friss • Kinizsi nótája  
**Fáy Antal:** Mezei dalvirágok (17, 18, 6, 5, 8, 7)  
**Fáy Antal:** Divat csata csárdás  
**Fáy Pál:** Részvét könyvek  
**Fáy Lőrincz:** Magyar ábrándok (1, 3, 2)  
**Fáy István:** Régi magyar zene gyöngyei (válogatás)  
**Fáy Ilona:** Három dal • Szent István himnusz

KÖZREMŰKÖDIK:

Horváth Anikó (*Liszt- és Artisjus-díjas zongoraművész*)  
Flach Antal (*zongora*) • Farkas Dénes (*gitár*)  
Kolozsi Balázs (*ének*)

VENDÉG:

Fáy Tünde, a család Magyarországon élő leszármazottja

október 4. (péntek) 17 óra

## GYÁSZ ÉS GYÁSZOLÓK

Az aradi vértanúk, Bathyhány Lajos és  
Kazinczy Lajos emlékezete. (A 120 éves  
Herman Ottó Múzeummal közös rendezvény.)

**Chopin:** d-moll prelúd op. 28/24  
**Mosonyi:** A szerelem, a szerelem  
**Sztojanovits Jenő:** Arad felé szomorúan  
**Mosonyi:** Harmatozó szemek éjféلكor  
**Erkel:** Névtelen hősök (Ilonka románcja)  
**Hubay:** Október 6. (Végvári dalok op. 113/2)  
**Nikolics Sándor:** Kazinczy induló  
**Mosonyi:** Libera

KÖZREMŰKÖDIK:

Dr. Gyulai Éva (*történelem-muzeológus*) • Balázs István  
(*szavaltat*) • Flach Antal (*zongora*) • Vajda Éva (*ének*)  
Forrás Kamarakórus (*művészeti vezető: Balásné  
Molnár Ildikó*) • Miskolci Bartók Béla Zene- és  
Táncművészeti Szakgimnázium tanuló

november 15. (péntek) 17 óra

## HADIFOGLYOK MŰZSÁI

A pjescankai hadifogollyszínház zenés műsorából (Wagner,  
Planquette, Meyerbeer, Kálmán Imre, Huszka Jenő, Jacobi Vik-  
tor és Zerkovitz Béla dalai), valamint a *Magyar Fogoly Színpad*  
c. tábori lap szemelvényeiből összeállított zenés-irodalmi est.  
(A 120 éves Herman Ottó Múzeummal közös rendezvény.)

KÖZREMŰKÖDIK:

Spőner Péter PhD (*történelem-muzeológus*)  
Fandl Ferenc (*a Miskolci Nemzeti Színház Ábrahám- és  
Déryné-díjas színművésze*) • Anima vonósnégyes  
Vajda Éva, Kolozsi Balázs (*ének*) • Flach Antal (*zongora*)

december 20. (péntek) 17 óra

## MAGYAR ZENÉS KARÁCSONY

Új világhírűség jelenék (Bathyhány graduál) • Ó, fényességűs  
szép hajnal (Vietorisz kézirat) • Egri János: Ave Maria  
Antalfy-Zsíros Dezső: Karácsonyi harangok  
Kósa György: Kis karácsonyi ének • Farkas Ferenc: Karácsony  
Liszt: Zarándokokévek III. (Angelus) • Kern Aurél: Karácsonykor  
gr. Forgách Béla: Ave Maria • Liszt: En réve (Nocturne)  
Lányi Ernő: Ave Maria • Siklós Albert: Bölcsődal  
Liszt: Krisztus oratórium (Háromkirályok indulója)

KÖZREMŰKÖDIK:

Vajda Éva (*ének*) • Hankó Matild és Flach Antal (*zongora*)  
valamint a Bartók Béla Zene- és Táncművészeti  
Szakgimnázium növendékei.

A rendezvények helyszíne:

Miskolci Akadémiai Bizottság  
(3530 Miskolc, Erzsébet tér 3.)

■ Akadémia Magyar Zenei Esték

A koncertekre a belépés díjtalan,

szíves támogatásukat elfogadjuk

A műsor- és szereplőváltoztatás

igáját fenntartjuk!



## • SZERKESZTŐSÉGI ÜZENETEK •

Olvasóink érdeklődésének felkeltése és fenntartása mintegy 14 éve törekvéseink középpontjában áll. Az egyes lapszámok elején hagyományosan irodalmi rovat áll, ahol elsősorban évfordulókhoz kötődő írások szerepelnek. Ezúttal a száz éve Besztercebányán született Jánosz István személyes Krisztus-élményről valló versét, valamint a 140 éve született Móra Ferenc írását közöljük, mellyel a július 8-án kezdődő Rákóczi-emlékvire is felhívjuk a figyelmet.

Elsődleges feladatunknak tekintjük a helyi KÉSZ csoport által rendezett eseményekről szóló tudósításokat. Ezek segítségével azok is tájékozódhatnak, akik nem vehettek részt személyesen az előadásokon. A *Keresztény Teológiai Műhelyben* a keresztény családról és a *Fráter György Katolikus Gimnáziumban* a Magyarország I. világháború utáni történetével foglalkozó előadásokra hívjuk fel a figyelmet. Ezek a cikkek az előadásokon elhangzottakat lényeges változtatás nélkül tartalmazzák, így az élő beszéd oldott stílusához igazodnak.

A folyóirat ökumenikus jellegét azzal kívánjuk biztosítani, hogy a különböző felekezeti hírforrásokból átvesszük a miskolci térségre vonatkozó írásokat. Bár ezek a cikkek zömében másodközlések, segítik Olvasóink tájékozódását a saját felekezeten túli egyházi életéről. Bízunk abban, hogy ezzel is támogatjuk a miskolci népesség felekezeti nyitottságát és együttműködési készségét.

A folyóirat kulturális elkötelezettségét azzal támasztjuk alá, hogy az irodalmi szemelvényeken túl a társművészetek lapunk profiljához illeszkedő eseményeiről is hírt adunk. Ebben a számunkban számolunk be *Máger Ágnes festőművész* kiállításáról, mely *Végvári Lajos művészettörténész* születésének centenáriuma alkalmából nyílt a Miskolci Galériában. A miskolci születésű *Tóth Sándor szobrász- és éremművész* elhunyt alkalmából közöljük az életművét méltató írást *Matits Ferenc művészettörténésztől*.

A Miskolci Akadémiai Bizottság székházában szeptember 21-én induló új koncertsorozat címe az Akadémiai Magyar Zenei Esték, melynek szervezője *Flach Antal* csembaloművész, akinek elkötelezett előadóművészi tevékenysége a Miskolci Kamarazenei Nyár és a Szemere Zeneszalon látogatói előtt közismert.

Az In memoriam rovatban a csaknem száz éves korában elhunyt *Boleratzky Lóránt professzorról* emlékezünk, aki az 1949-ben felszámolt Miskolci Evangélikus Jogakadémia utolsó élő tanára volt. A korábban Miskolcon tevékenykedő *dr. Váradi József plébános* életére és szolgálatára emlékező írást szintén ebben a rovatban közöljük.

Folyóiratunk fennmaradásához azonban nemcsak érdeklődő Olvasók, hanem elkötelezett Szerzők és önzetlen Támogatók is szükségesek. Szerzőink eddig – szerzői díj hiányában is – gondoskodtak közlésre alkalmas kéziratokról. A közelmúltban megkértük a folyóirat számára a nemzetközi azonosítást lehetővé tevő ISSN-számot is, ami annak érdekében szükséges, hogy az Országos Széchényi Könyvtár valamennyi megjelent cikket feldolgozza, s így a Szerzők publikációs listáiban ezek megjelenhessenek. Bízunk abban, hogy a potenciális Szerzők ennek ismeretében szívesen adják eredeti kézírataikat is lapunk számára.

Az önzetlen Támogatókkal kapcsolatos gondolatainkat a következő számunkban osztjuk meg érdeklődő Olvasóinkkal.

## E számunk szerzői

*Arató Péter* zenetanár

*Bodnár Dániel* író, újságíró, Magyar Kurír

*Bolla Zsuzsanna* teológus, újságíró, fotográfus, Evangélikus Élet Magazin

*Dr. Galli István* ügyvéd, egyházjogász, Evangélikus Hittudományi Egyetem

*Hideg Ágnes* ny. könyvtáros, muzeológus, Hermann Ottó Múzeum

*Prof. Horváth Attila* alkotmánybíró

*Jánosy István* (1919–2006) költő, műfordító

*Magyar Gyula*, ny. mérnök, közgazdász, fotográfus

*Dr. Matits Ferenc* művészettörténész, főmuzeológus, Magyar Mezőgazdasági Múzeum

*Máger Ágnes* festőművész

*Móra Ferenc* (1879–1934) író, újságíró

*Nagy Ákosné Szigethy Piroska* (1893–1965) tanár, a Biblia nőalakjai című mű szerzője

*Papp Zoltán* görögkatolikus lelkész

*Pethő Judit* iskolalelkész

*Dr. Szalai Péter* alkotmánybíró

*Szádeczky-Kardoss Géza* zenetanár, hitoktató

*P. Szabó Ferenc SJ* jezsuita költő, szerkesztő

*Szőcs Géza* költő

*Prof. Varga Zs. András* alkotmánybíró

*Varga János* plébános, főesperes

*Dr. Várhelyi Krisztina* közgazdász, titkár, Éltető Lélek Alapítvány

A szerkesztőség kíváncsian várja az Olvasók észrevételeit, visszajelzéseit, melyeket a szerkesztőségi üzenetek rovatunkban közlünk, amennyiben közérdeklődésre tarthatnak számot. Elektronikus leveleiket a [jzsugyel@lutheran.hu](mailto:jzsugyel@lutheran.hu) címen fogadjuk



A szerkesztőbizottság:  
*Alakszainé dr. Oláh Annamária, dr. Demjén Péter,  
Gróf Lajos, Papp András, Pethő Judit, Rácsok András,  
Sasvári István, dr. Várhelyi Krisztina,  
dr. Zsugyel János (főszerkesztő)*

Lapalapító: *Gróf Lajos*  
Tipográfia: *Keglovics János*

ISSN 2676-8127

Kiadja a Keresztény Értelmisségek Szövetsége  
miskolci csoportja,  
az Eszmék és értékek Alapítvány támogatásával.  
Felelős kiadó: *Alakszaine dr. Oláh Annamária*

**Olvasóink a folyóirat megjelentetését  
az Eszmék és Értékek Alapítvány  
Korona Takarékszövetkezetenél vezetett  
54500181-10024656  
számlájára történő átutalással támogathatják.  
Hozzájárulásukat köszönjük!**